

Mars 2021

Rum för stöd: ett liv fritt från våld

Rapport från projektet "Stöd till ett fritt liv" - om långsiktigt stöd till våldsutsatta kvinnor, med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck

Somaya kvinno- och tjejjour
Stiftelsen Unga Kvinnors Värn
Terrafem

Åsa Eldén och Dolores Calvo

Sammanfattning	4
Projektet "Stöd till ett fritt liv"	6
Syfte	6
Genomförande	6
Covid-19: förändrade förutsättningar	7
Rapporten	8
Utgångspunkter	9
Målgrupp: våldsutsatta kvinnor, med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck	9
Fokus: långsiktigt stöd	12
Tre organisationer med våldsutsatthet i centrum	14
Somaya kvinno- och tjejjour	14
Stiftelsen Unga Kvinnors Värn (UKV)	16
Terrafem	18
Olika bakgrund, gemensam grundsyn	19
Tre röster om stöd	21
Kvinnorna	21
Jag kraschade totalt. Jag var helt förstörd	21
Trygghet. Det har jag fått här. De är som min familj	23
Jag kände mig sedd, lyssnad på, värdefull	24
Jag fick hjälp med allt. De satt bredvid mig	25
Jag har fått min självkänsla och mitt självförtroende tillbaka	27
Jag vet att de finns ifall något händer. De får en att planera för framtiden	28
Gemenskapen handlade om det som alla har gått igenom	29
Det stället var inte bra. Hon satt typ själv där	31
Vi säger att förövaren har rätt till ett normalt liv. Men jag då?	33
Jag är jättebesviken på socialtjänsten	34
Jag hade mindre än en vecka på mig att flytta ut. Socialtjänsten släppte	35
Vi kunde inte bo på gatan. Jag ska försöka fixa något annat	37
Om de bara hjälper mig nu behöver jag aldrig mer hjälp	37
Jag hade inte kunnat gå vidare om det inte vore för dem	38
Socialsekreterarna	39
Boendefrågan är så viktig för att kunna leva ett liv fritt från våld	39
Olika typer av stöd. Hjälp till självhjälp. En stabil miljö	41
Att inse. Det gör man inte direkt. Att bygga nätverk	44

Det är bra om det hänger ihop. Det handlar om tillit och förtroende	46
Vi behöver se det som två separata delar	50
Vi hamnar ofta i kläm. Det känns som att man sviker	52
De är kunniga, engagerade och drivna	54
De har en egen agenda. Det skapas en allians	54
Hög omsorg, mer engagemang, tätare kontakt	56
Det finns en högre kunskapsnivå	57
Hjälp till självhjälp. Ursprung i kvinnorörelsen ger gedigen erfarenhet	57
Olika från individ till individ hur pass skyddad man behöver vara	59
Personalen	62
En sammanhållen kedja av stöd	62
Olika typer av stöd, samma process	64
Rum för stöd - med och utan våld	67
Stödet som tar tid	68
Att tvingas lämna sitt nätverk och börja om	70
Utveckling av det långsiktiga stödet	72
Utmaningar: brist på ekonomiska resurser	73
Oro: minskning i placeringar	76
Samarbete med socialtjänsten	78
Det som görs som inte syns	79
Röster om stöd: konkluderande reflektioner	82
Kvinnorna	82
Socialsekreterarna	83
Personalen	85
Avslutande konklusion	87
Rum för stöd: att skapa ett liv fritt från våld	84
Metodens utgångspunkter	84
Metodens innehåll	85
Fyra rum för stöd med ett gemensamt mål: Ett liv fritt från våld	85
Ett mål för varje rum	86
Rum och Mål	86
Rum för emotionellt stöd	87
Rum för stöd i att navigera	88
Rum för stöd till lärande och förståelse	89
Rum för socialt stöd	90

Sammanfattning

Denna rapport presenterar resultaten från projektet "Stöd till ett fritt liv", ett samarbete mellan Somaya kvinno- och tjejjour (Somaya), Stiftelsen Unga Kvinnors Värn (UKV) och Terrafem. Projektet har finansierats av Länsstyrelsen i Östergötland. Fokus i projektet har varit de tre organisationernas stöd till kvinnor som utsatts för våld, särskilt hedersrelaterat våld och förtryckt, med fokus på långsiktigt stöd.

Syftet med projektet har varit att ta fram en metod för långsiktigt stöd till kvinnor med erfarenheter av hedersrelaterat våld och förtryckt, för att ge bästa möjliga förutsättningar för dessa kvinnor att leva ett liv fritt från våld.

Projektet har haft tre överlappande ansatser: 1. En systematisk genomgång och dokumentation av de långsiktiga stödsatser som Somaya, UKV och Terrafem arbetar med idag. 2. Intervjuer med tre olika nyckelaktörer: våldsutsatta kvinnor som får eller har fått stöd från Somaya, UKV och Terrafem, socialsekreterare som beviljar stöd och placerar kvinnor hos de tre organisationerna, och personal på samtliga organisationer som ger stöd. 3. Ett systematiskt kunskapsutbyte mellan de tre organisationerna och två forskare som har lett projektet, som legat till grund för kontinuerliga diskussioner kring centrala teman som kommit upp under projektets gång.

Rapporten inleds med en kort diskussion om projektets målgrupp: våldsutsatta kvinnor med särskilt fokus på utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck, och fokus: långsiktigt stöd. Rapporten presenterar sedan organisationerna Somaya, UKV och Terrafem och de metoder för stöd som de arbetar med idag. Därefter följer en presentation och analys av intervjuerna med de tre nyckelaktörer: kvinnor, socialsekreterare och personal. Rapporten avslutas med en beskrivning av metoden "Rum för stöd: att skapa ett liv fritt från våld".¹

Rapporten visar hur viktigt det är att se helheten i stödet. Det betyder att stödet i alla dess former, exempelvis emotionellt, praktiskt och socialt, går om vartannat. Kvinnorna, socialsekreterarna och personalen beskriver alla hur olika typer av stöd är sammanflätade. Våldsutsatta kvinnors liv, liksom allas liv, kan inte delas upp i olika separata fack utan utgör en helhet där alla delar hänger ihop. Om det praktiska i vardagen inte fungerar, är det svårt att bygga upp självkänsla och självförtroende, ta till sig redskap för att bearbeta och förstå sina erfarenheter eller att skapa nya relationer. Och vice versa: utan självkänsla, självförtroende, redskap och relationer är det svårt att bygga upp en fungerande vardag.

Att se helheten betyder också att ett bra stöd håller samman det akuta och det långsiktiga, och bygger på kontinuitet när det gäller vem och vilka som ger stödet. Det arbete som krävs för att bygga upp ett självständigt liv utan våld handlar om långt mer än att erbjuda ett skyddat boende i ett akut skede för att kvinnan fysiskt ska komma bort från våldet. Ett akut stöd är naturligtvis helt nödvändigt, och i många fall livsavgörande, men det är "bara" början på en lång process.

1 Metoden finns även i en Power-Pointversion.

För kvinnorna handlar stödet om att bli sedd och lyssnad på, och att så småningom få tillbaka sin självkänsla och sitt självförtroende. Den process som kvinnorna, med stöd av organisationer som Somaya, UKV eller Terrafem påbörjar i en akut fas fortsätter under lång tid. Vetskapen om att de kan få ett långsiktigt stöd spelar roll för om de har möjlighet att ta emot och ta till sig det akuta stödet. Det bemötande som kvinnorna får i en akut fas, bär de med sig långsiktigt. Socialsekreterarna pratar om ett sammanhållet stöd som det bästa för kvinnan, men också någonting som underlättar i deras eget arbete. Sambanden mellan den akuta och den långsiktiga fasen spelar roll för personalens möjlighet att ge adekvat stöd: om de vet att de kan ge en kvinna stöd under en längre tid, ger det förutsättningar för en långsiktighet redan i det akuta stödet. Och ett långsiktigt stöd kan hela tiden bygga vidare på den tillit till och det förtroende för personalen som kvinnan fått i ett tidigt skede.

Också stödet mellan kvinnor som delar erfarenheter av våld är avgörande. Det handlar om att skapa ett nytt socialt sammanhang, men också om att i dialog med andra bearbeta sina egna våldserfarenheter. Bearbetningen sker både genom att prata om våldet, och att helt medvetet låta bli att göra det.

De tre aktörer vi har intervjuat är i mångt och mycket eniga om vad ett bra stöd för våldsutsatta kvinnor innebär, och kvinnorna vittnar om att de fått just ett sådant stöd hos Somaya, UKV och Terrafem. Samtidigt förutsätter detta stöd socialtjänstens insatser, något som såväl kvinnorna som personalen - men också socialsekreterarna - berättar om ofta brister. Priset är högt för den enskilda kvinnan, men också för samhället. Att se helheten i stödet ger mänskliga och ekonomiska vinster för alla inblandade. Denna rapport, och den metod som vi presenterar nedan, är vårt bidrag till att stärka helhetstänkandet i stödet till våldsutsatta kvinnor.

I vår metod betonar vi vikten av ett helhetstänkande när det gäller stöd till våldsutsatta kvinnor. Vi har valt att placera de olika typerna av stöd som vi har identifierat genom detta projekt i fyra "rum för stöd". Vi kallar dem rum för emotionellt stöd, stöd i att navigera, stöd till lärande och förståelse, och socialt stöd. I varje rum finns ett mål och flera delmål, och sätt att arbeta akut och långsiktigt för att nå dessa mål. I linje med det helhetstänkande vi poängterar genom hela rapporten hänger dessa rum tätt samman, och arbetssätten i de akuta och långsiktiga faserna är ömsesidigt beroende.

Metoden är relevant för våldsutsatta kvinnor som får stöd av de tre organisationerna oavsett vilket kulturellt sammanhang de lever i, men sätter fokus på omständigheter som är viktiga att beakta när kvinnor varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Metoden är övergripande och applicerbar för alla de tre medverkande organisationer. Den kan också vara till nytta för andra organisationer som ger stöd till våldsutsatta kvinnor.

Projektet "Stöd till ett fritt liv"

Det här är en rapport om projektet "Stöd till ett fritt liv", ett samarbete mellan Somaya kvinno- och tjejjour (Somaya), Stiftelsen Unga Kvinnors Värn (UKV) och Terrafem med finansiering från Länsstyrelsen i Östergötland. Projektet har arbetat med de tre organisationernas stöd till kvinnor som utsatts för våld, särskilt hedersrelaterat våld och förtryckt, med fokus på långsiktigt stöd.

Rapporten handlar om de många samtal som pågått under projektiden. Framför allt om ett samtal med 18 kvinnor som får eller har fått stöd av Somaya, UKV och Terrafem till ett liv fritt från våld. Deras röster om stöd är det som framför allt ligger till grund för projektets resultat. Det är också ett samtal med socialsekreterare som beviljar stöd och placerar kvinnor på Somaya, UKV och Terrafem, och med personal på de tre organisationerna som ger kvinnorna stöd. Och det är ett kontinuerligt samtal mellan tre organisationer som sinsemellan skiljer sig åt - olika rötter, organisationsformer, tillhörighet - men som förenas i en grundsyn om, och lång erfarenhet av, stöd till våldsutsatta kvinnor och barn, och med de två forskare som lett projektet. Genom dessa samtal har vi tillsammans mejslat fram projektets huvudsakliga resultat: en metod för långsiktigt stöd till ett liv fritt från våld.

Syfte

Syftet med projektet har varit att ta fram en metod för långsiktigt stöd till kvinnor med erfarenheter av hedersrelaterat våld och förtryckt, för att ge bästa möjliga förutsättningar för dessa kvinnor att leva ett liv fritt från våld.²

Genomförande

Projektet "Stöd till ett fritt liv" startade i december 2019 och avslutades i januari 2021. Somaya, UKV och Terrafem har genomfört projektet tillsammans, och forskarna Dolores Calvo och Åsa Eldén har fungerat som projektledare respektive utvärderare. Projektet har haft tre överlappande metodiska ansatser.

För det första har vi gjort en systematisk genomgång och dokumentation av de långsiktiga stödsatser som Somaya, UKV och Terrafem arbetar med idag. Befintliga metoder för långsiktigt stöd inom respektive organisation har dokumenterats, och utgjort en grund för intervjuerna och för utarbetandet av metoden.

För det andra har vi intervjuat tre olika nyckelaktörer: kvinnor, socialsekreterare och personal. En person på varje organisation har varit ansvarig för att upprätta och förmedla kontakten med kvinnor och socialsekreterare. Eftersom våldsutsatta kvinnor är projektets huvudsakliga målgrupp, med syftet att ge förutsättningar för dem att skapa ett liv fritt från våld, har vi prioriterat och lagt mest tid på dessa intervjuer. Under hela projektiden har vi haft direktkontakt med målgruppen genom Somaya, UKV och Terrafem. Den relation av

² I utlysningen av de medel som finansierar projektet använde Länsstyrelsen i Östergötland begreppet "eftervård", och det var också ett begrepp som vårt projekt till en början anammade. Under projektets gång och utifrån analys av materialet har detta begrepp ersatts av "långsiktigt stöd". Att tala om "långsiktigt" istället för "efter" markerar en förståelse av stödet som sammanhållet (se nedan under rubriken "Fokus: långsiktigt stöd"), och "stöd" istället för "vård" svarar bättre mot den verksamhet som de tre organisationerna driver, och hur personalen och kvinnorna beskriver relationen mellan dem som ger och får stöd (se nedan under rubriken "Tre röster om stöd" samt rapportens slutsatser).

tillit och förtroende som samtliga organisationer bygger upp med kvinnorna har gett ett rikt material av kvinnor med många olika sorters erfarenheter av utsatthet för våld. Vi har intervjuat 18 kvinnor som har erfarenhet av hedersrelaterat våld och som fått stöd; sex kvinnor från vardera organisation. Intervjuerna har skett vid möten eller över telefon (se Covid-19: förändrade förutsättningar). Kvinnorna har varit anonyma (i de flesta fall också för forskarna som intervjuat dem), och inga uppgifter som kan röja deras identitet finns med i denna rapport. Vi har också intervjuat sex socialsekreterare som beviljat stödinsatser och placerat våldsutsatta kvinnor på de tre organisationerna, och nio personer som arbetar på de tre organisationerna.

För det tredje har representanter för Somaya, UKV och Terrafem tillsammans med forskarna samlats för regelbundna referensgruppsmöten. Referensgruppen har träffats en gång i månaden (sammanlagt 12 gånger). Under dessa möten har ett systematiskt kunskapsutbyte skett, som legat till grund för kontinuerliga diskussioner kring centrala teman som kommit upp under projektets gång. Utvärderingen av projektet har skett löpande under projektets genomförande, och diskuterats på referensgruppsmöten. Arbetet har anpassats till de slutsatser som dragits och det lärande som skett genom projektets olika delar.

Covid-19: förändrade förutsättningar

Den rådande situationen med Covid-19-pandemin har förändrat förutsättningarna för projektets primära målgrupp, för organisationernas verksamhet, och delvis också för projektets genomförande.

Situationen för projektets målgrupp har avsevärt försämrats. Det är en grupp som redan tidigare i stor utsträckning varit isolerad och haft svårt att söka och få hjälp, och Covid-19 har förvärrat dessa svårigheter. Under projektets gång har Somaya och Terrafem, som båda har jourtelefon och möjlighet att ta kontakt via mail sett en ökning av stödsökande som använder dessa kanaler. Samtidigt har placeringarna på skyddade boenden hos alla tre organisationerna minskat. Dessutom har Somaya, UKV och Terrafem tvingats anpassa, och i vissa fall också ställa in, aktiviteter utifrån Covid-19-situationen. Fysiska möten har ersatts av möten via länk, och kollektiva möten har i stor utsträckning ersatts av individuella, vilket ytterligare bidragit till isolering genom att målgruppens nätverk krympt.

Covid-19 har inte medfört några svårigheter att genomföra projektet eller uppnå projektets mål, men gjort att vi har tvingats anpassa metoder för genomförande och öka ansträngningen för att hitta informanter. Efter mars 2020 har intervjuerna genomförts på telefon istället för som fysiska möten. Även referensgruppsmöten har skett online, förutom två workshops som genomförts fysiskt i början av oktober. Socialsekreterare berättar om en minskad efterfrågan på långsiktiga stödinsatser samtidigt som arbetsbelastningen ökat. För oss har det medfört att de haft svårt att avsätta tid för att medverka i projektet och vi har behövt vara extra aktiva för att hitta informanter.

Rapporten

Som ett avstamp i denna rapport redogör vi för projektets utgångspunkter vad gäller målgrupp - våldsutsatta kvinnor med särskilt fokus på utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck - och fokus - långsiktigt stöd. Vi ger en beskrivning av organisationerna Somaya, UKV och Terrafem och de metoder de arbetar med idag. Därefter följer en presentation och analys av intervjuerna med kvinnor, socialsekreterare och personal. Rapporten avslutas med en beskrivning av metoden "Rum för stöd: att skapa ett liv fritt från våld".

Metoden finns även i en Power-Pointversion. I denna form kan metoden användas i, och anpassas till, varje organisations dagliga verksamhet.

Rapporten är skriven av Åsa Eldén och Dolores Calvo, i nära samarbete med referensgruppen.

Utgångspunkter

Projektets målgrupp är våldsutsatta kvinnor som får stöd av Somaya, UKV och Terrafem, särskilt kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Projektets fokus är långsiktigt stöd. Innan vi går vidare vill vi stanna upp vid dessa två utgångspunkter: målgrupp och fokus, och säga några ord om den förståelse av våld och av stöd som präglar organisationerna.

Målgrupp: våldsutsatta kvinnor, med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck

Mäns våld och förtryck är ett av de största globala hoten mot kvinnors liv och hälsa, och en ständigt pågående kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter.³ I Deklarationen om avskaffandet av våld mot kvinnor (1993) uttrycks för första gången i ett FN-dokument att mäns våld mot kvinnor både är ett uttryck för "historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män" och "en avgörande social mekanism, genom vilken kvinnor tvingas in i en underordnad ställning gentemot män".⁴ Våld beskrivs som en konsekvens av ojämlika maktförhållanden och ett sätt att upprätthålla och stärka dem.

Efterföljande internationella dokument fortsätter att göra denna koppling mellan våld och makt, och understryka att frihet från våld är en fråga om mänskliga rättigheter. Istanbulkonventionen som antogs av Europarådet 2011, är juridiskt bindande, och ett av de viktigaste instrumenten för att hålla europeiska länder ansvariga för att motverka mäns våld mot kvinnor. Konventionen understryker att ett "genusmedvetet förhållningssätt" är nödvändigt för ett effektivt arbete⁵, och utgår från följande definition:

*"Våld mot kvinnor: ett brott mot de mänskliga rättigheterna och en form av diskriminering av kvinnor och avser varje fall av könsrelaterat våld som leder till, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell, psykisk eller ekonomisk skada eller fysiskt, sexuellt, psykiskt eller ekonomiskt lidande för kvinnor, inbegripet hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, oavsett om det sker i ett offentligt eller privat sammanhang"*⁶

I Sverige är "mäns våld mot kvinnor ska upphöra" ett av sex jämställdhetspolitiska mål.⁷ I linje med internationella överenskommelser har den svenska politiken sedan mitten av 1990-talet

3 Läs mer hos exempelvis WHO: https://www.who.int/health-topics/violence-against-women#tab=tab_1 och UN Women: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women>

4 Declaration on the Elimination of Violence against Women: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Violence-AgainstWomen.aspx>

5 Europarådes konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544>. Artikel 6: "Parterna ska åta sig att anlägga ett genusperspektiv då de införlivar och utvärderar konsekvenserna av bestämmelserna i denna konvention och att främja och effektivt tillämpa principer om jämställdhet mellan kvinnor och män och att stärka kvinnors ställning."

6 Europarådes konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544>. Läs mer om Istanbulkonventionen hos exempelvis jämställdhetsmyndigheten: <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/istanbul-konventionen>

7 Regeringen om jämställdhetsmål nr 6: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhetsmal-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora2/>

präglats av en syn på våld mot kvinnor som ett uttryck för ojämlika maktförhållanden.⁸ Fram till dess byggde politiken på en förståelse av våldsutövande män som på olika sätt avvikande (exempelvis socialt, ekonomiskt, genom sjukdom eller missbruk), men den så kallade Kvinnofridsreformen som startade med betänkandet Kvinnofrid (1995) innebar ett skifte.

Liksom internationellt var den svenska kvinnorörelsen, inte minst kvinnojoursrörelsen, och feministisk våldsforskning centrala aktörer för att ta fram kunskap om och driva på i riktning mot att sätta kvinnors erfarenheter av våld i centrum för åtgärder mot våldet, och att koppla samman våld och makt. Ett exempel är införandet av kvinnofridsbrottet, som bygger på sociologen Eva Lundgrens teori om våldets normaliseringsprocess (se nedan). Kvinnofridsbrottet innebär att enskilda kriminaliserade handlingar som kan vara både lindriga och grova, blir allvarigare tillsammans än var för sig.⁹

Istanbulkonventionen talar om fyra former av våld: fysiskt, sexuellt, psykiskt och ekonomiskt. Konventionen kallar våldet "könsrelaterat". Det betyder att för att förstå och bekämpa våld måste vi se hur det hänger ihop med normer för kön och maktrelationer i ett givet sammanhang. Med det följer också att se sambanden mellan olika former av våld, våld av olika allvarlighetsgrad och mellan våld som utövas på olika arenor (till exempel offentliga och privata). Ett annat sätt att uttrycka dessa olika samband är att se våldet som ett kontinuum.¹⁰ Vi måste också se hur könade maktförhållanden hänger ihop med andra normer och maktrelationer, baserade på exempelvis etnicitet, religion, klass och sexualitet.¹¹ När vi talar om hedersrelaterat våld blir det extra tydligt att det är viktigt att koppla ihop olika former av ojämlika maktförhållanden och se hur exempelvis sexism och rasism samverkar.

Hedersrelaterat våld inkluderas i det jämställdhetspolitiska målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.¹² I internationella dokument har under de senaste decennierna hedersrelaterat våld behandlats som en grov kränkning av mänskliga rättigheter (efter att tidigare ofta setts som en 'kulturell sedvänja') och det kopplas till mäns våld mot kvinnor och andra former av könsrelaterat våld.¹³

Hedersrelaterat våld - liksom alla andra former av könsrelaterat våld - måste, för att bli begripligt, förstås i sitt sammanhang: hur det hänger ihop med andra former av förtryck, diskriminering och normer för kön. I ett hederskulturellt sammanhang handlar det om hur våld, kontroll och hot är handlingar som motiveras och legitimeras av att den som utsätts

8 För en översikt över den internationella och nationella utvecklingen, se betänkandet Slag i luften (SOU 2004:121): <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2004/12/sou-2004121/>

9 Läs mer hos exempelvis Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK): <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridsrankning/>

10 Begreppet myntades av den brittiska sociologen Liz Kelly i boken "Surviving sexual violence" från 1988. Läs mer om begreppet och vad det betyder för att tolka våld i den svenska omfångsundersökningen "Slagen dam - mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige" från 2001, av Eva Lundgren m fl. <https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Böcker/Slagen%20dam.pdf>

11 Detta kallas ofta att ha ett intersektionellt perspektiv. Se t ex: <https://www.jamstall.nu/fakta/intersektionalitet/>

12 Regeringen om jämställdhetsmål nr 6: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhetismal-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora2/>

13 För en översikt, se t ex "Hedersrelaterat våld och förtryck - en kunskaps- och forskningsöversikt": <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/sokresultat-kunskapsbanken/?id=145&librisid=&swepubld=>

- oftast en flicka eller kvinna - har smutsat familjens, släktens eller gruppens heder. Mäns heder tänks vara beroende av kvinnors beteende, ofta klätt i sexuella termer, och våld blir ett redskap för att återupprätta gruppens heder. Ryktet är centralt, och det behöver inte handla om vad någon gjort eller inte; det andra säger kan bli mer 'verkligt' än det som faktiskt hänt.¹⁴

Våldsutövare är framför allt partners, fäder och bröder, men det kan också vara andra manliga släktingar. Också män som inte uppfattas som lojala med familjens normer (exempelvis för att de är HBTQI-personer) kan vara utsatta för våld. Kvinnliga familjemedlemmar, mödrar och systrar, kan vara aktiva i kontroll och våldsutövning. Samtidigt finns ett samband mellan olika kvinnors och barns våldsutsatthet, och mammor kan göras ansvariga för sina döttrars beteende. När en kvinna utsätts för våld i hederns namn, kan det uppfattas som ett hot mot andra i hennes närhet: 'du ser vad som händer om du betar dig på samma sätt'.¹⁵

Att se våldet i sitt sammanhang betyder att få redskap till att förstå, inte för att sätta en stämpel på våld som 'annorlunda' eller något som karakteriserar 'de Andra' i kontrast till 'Oss'. FNs tidigare rapportör om våld mot kvinnor, Yakin Ertürk, betonar hur viktigt det är att förstå våld i ett kulturellt sammanhang oavsett vilket detta sammanhang är, och inte peka vissa former av våld - exempelvis hedersrelaterat våld - som kulturellt (som vi ofta har en tendens att göra i Sverige). Om bara vissa former av våld ses i ett kulturellt sammanhang frikopplar vi könsrelaterat våld från sina rötter. Yakin Ertürk säger också att skapandet av 'den Andra' är ett av de främsta hindren för kvinnors mänskliga rättigheter.¹⁶

Oavsett var, mot vem och av vem våld utövas är det just utsattheten för våld som behöver stå i fokus för att ge stöd till ett liv fritt från våld.

14 För en aktuell sammanställning om situationen i Sverige. Rúna í Baianstovu m fl (2019) "Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar": <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1375562/FULLTEXT01.pdf>

15 Se t ex: Åsa Eldén och Jenny Westerstrand (2004): "Hederns försvarare - den rättsliga hanteringen av ett hedersmord": <http://ojs.uu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/2313/2067>

16 Yakin Ertürk (2007): Intersections between culture and violence against women: <https://digitallibrary.un.org/record/595330>

Fokus: långsiktigt stöd

Våldsutsatta kvinnors rätt till skydd och stöd finns fastslaget i flera olika nationella lagar.¹⁷ Istanbulkonventionen specificerar en rad olika former av skydd och stöd som den nationella lagstiftningen ska säkerställa, inklusive ett samarbete mellan olika samhällsinstanser (inklusive frivilligorganisationer), information på olika språk, juridiskt stöd och skyddat boende. Konventionen betonar också att stödet måste vara såväl kort- som långsiktigt.¹⁸

Att projektets fokus är långsiktigt stöd betyder att vi genomgående har ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor om hur ett stöd kan vara hållbart i längden, åt vad som fungerar på lång sikt.

Samtidigt är en central utgångspunkt - och grundläggande i de tre organisationernas arbete - att det inte är möjligt att separera "akut" stöd från "långsiktigt". Stöd i en akut fas är en bas för ett långsiktigt stöd, och ett långsiktigt stöd är en förutsättning för akut stöd. Stödet till våldsutsatta kvinnor kan delas in i olika faser och delar; exempelvis kan stödet se olika ut om det ges inom ramen för ett skyddat boende eller när kvinnan flyttat därifrån. Men stödet måste samtidigt hänga samman, det finns inget "före" eller "efter" utan det handlar om ett pågående stöd, en kontinuitet. En människas liv hänger ihop, och det är särskilt viktigt att vara medveten om i en situation av svårigheter. Därför måste stöd till någon som har varit utsatt för våld ses som en helhet, och inte som olika delar vilka inte har med varandra att göra. Att bli fri från våld är en lång process, där kontinuitet och helhet är nyckeln för att stödet ska vara långsiktigt hållbart.

Denna sammanhållna förståelse när det gäller stöd hänger också samman med kunskap om våldets mekanismer.¹⁹ Kunskap om våld, grundad i forskning och i lång erfarenhet, utgör en grund för de tre organisationernas arbete. Att tala om och agera kring våld kan vara svårt, både för den som är utsatt och för den som ska ge stöd. Det gäller särskilt om den som utövar våldet står nära den utsatta, vilket är fallet för de kvinnor som får stöd genom Somaya, UKV och Terrafem. Det finns både personliga och samhälleliga skäl till att inte se erfarenheter av våld som just våld, vilket kan bli ett hinder både för att ge och att ta emot stöd. Några av de mekanismer som är viktiga att förhålla sig till är dessa tre:

- **Våldets normaliseringsprocess.**²⁰ Både att vara utsatt för våld och att utsätta någon för våld förändrar. I en relation där en man utsätter en kvinna och/eller ett barn för våld kan

17 För en sammanställning, se Nationellt Centrum för Kvinnofrid: <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vad-sa-ger-lagen/>

18 Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544>. Artikel 22: "Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att ordna så att personer som har utsatts för någon av de våldshandlingar som faller inom ramen för denna konvention får tillgång till omedelbara, kort- och långsiktiga specialiserade stödtjänster, med lämplig geografisk spridning."

19 Beskrivningen av våldets mekanismer är till stor del hämtas ur manualen Våld och kontroll i hederns namn som kom i sin första version 2009, framtagen av Åsa Eldén, Kruton (skyddat boende i Stockholms stad) och Gryning Vård AB (skyddat boende i Västra Götaland). Manualen används av UKV (se nedan).

20 Läs mer: Eva Lundgren (senaste versionen från 2012): Våldets normaliseringsprocess och andra våldsförståelser. Skriften är utgiven av Roks och kan beställas här: <https://www.roks.se/product/valdets-normaliseringsprocess>

gränser successivt flyttas, så att våldet uppfattas som 'normalt' både av den utsatta och förövaren. Denna normaliseringsprocess gör det svårt att se det man är med om som våld, och det gör att det är svårt för den våldsutsatta kvinnan att bryta upp från våldet.

- **Uppbrottsprocessen.**²¹ När en kvinna lämnar en relation där hon har varit utsatt för våld av en man, kan uppbrottet beskrivas i tre faser: 1) Att bryta upp: det fysiska uppbrottet och den vändpunkt det innebär; 2) Att bli fri: det känslomässiga uppbrottet från den/de som utsatt henne för våld; 3) Att förstå: att definiera det man varit med om som våld, sig själv som utsatt och den/de skyldiga som förövare - och att lägga ansvaret för våldet hos förövaren/förövarna och bli fri från skuld och skam.
- **Våld som utövas av flera och drabbar flera.**²² En viktig aspekt av hedersrelaterat våld är att det kan utövas av flera, och att dessa kan samarbeta. Det kan både handla om aktiv våldsutövning och om passivt stöd. Våld mot en kvinna kan också direkt och indirekt drabba andra i hennes närhet: barn, systrar, andra släktingar, vilket kan skapa skuldkänslor. Att flera är inblandade i våldsutövning, och att flera drabbas, kan göra att det är extra svårt att bryta upp från våldet, och att hotbilden efter ett uppbrott kan vara allvarlig och påtaglig under lång tid.

Alla dessa aspekter av våldets mekanismer har betydelse för möjligheten att ta emot och att ge stöd för att skapa ett liv fritt från våld. De gör också att processen att bli fri från våld kan ta lång tid, och att ett långsiktigt stöd kan vara avgörande.

21 Läs mer: Carin Holmberg och Viveka Enander (2004): Varför går hon? Studentlitteratur.

22 Läs mer: Åsa Eldén och Jenny Westerstrand (2004): "Hederns försvarare": <http://ojs.uu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/2313/2067>

Tre organisationer med våldsutsatthet i centrum

Somaya, UKV och Terrafem arbetar med våldsutsatta som har olika kulturell bakgrund. De har alla en väl utvecklad kompetens när det gäller bemötande av kvinnor med rötter i andra kulturella sammanhang än svenska, och särskilt kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld. Alla tre organisationerna har också lång erfarenhet av att arbeta med stöd till våldsutsatta kvinnor under olika faser. Här presenterar vi Somaya, UKV och Terrafem, och de metoder för stöd som varje organisation arbetar med.

Somaya kvinno- och tjejjour

"Vi hjälper kvinnor och barn att ta makten över sina liv från våld och förtryck, vare sig individuell, kollektivistisk eller strukturell. Genom att lyfta dessa röster och arbeta förebyggande, skapar vi opinion och samhällsförändring"

<https://somaya.se>

Somaya kvinno- och tjejjour (Somaya) är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening som finns i Stockholm. Föreningen bildades 1998 och har sedan dess arbetat med att skydda, stötta och stärka våldsutsatta kvinnor och barn. Somaya startade som en kvinnojour som främst vände sig till kvinnor med muslimsk bakgrund, men är numera en jour som vänder sig till alla kvinnor och HBTQI-personer med utländsk bakgrund. Verksamheten vilar på ett intersektionellt²³ och feministiskt perspektiv med visionen om en jämlik och jämställd värld, fri från våld och förtryck. Somaya har utvecklat en specifik kompetens kring och har lång erfarenhet av att möta kvinnor med utländsk härkomst, och kvinnor som varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Somaya finansieras via medel från Socialstyrelsen och Stockholm stad samt intäkter för placeringar på skyddat boende.

Somaya erbjuder skyddat boende och bedriver Somaya Center. Somaya har en nationell stödlinje via telefon och e-post, och har under 2020 börjat erbjuda stöd också via chatt. Chatten och stödlinjen bemannas av personal och volontärer som pratar flera olika språk. Somaya bedriver utåtriktad verksamhet genom att anordna föreläsningar och seminarier, och driva opinion. Somaya har även producerat en podcast och skrivit boken "Min röst" som är berättelser från barn som bott på Somayas skyddade boenden.

Arbetet på det skyddade boendet bedrivs utifrån den egna Somayamodellen. Den består av fem delar: 1. Säkerhet (inre och yttre), 2. Identitet (olika sätt att få kontroll över sitt liv), 3. Hälsa/stöd (fysisk och psykisk), 4. Ekonomi (att hantera en egen ekonomi), och 5. Rättshjälp (stöd i rättsprocesser).

Alla som bor på Somaya tilldelas en eller två egna kontaktpersoner som ger stöd under hela processen. I praktiken innebär detta att inom stödverksamheten och de skyddade boendena jobbar kontaktpersonerna för att de som kommer till Somaya ska erbjudas ett säkert boende men också att de ska få hjälp att bygga upp sin inre säkerhet. Varje person erbjuds att tillsammans med sin kontaktperson genomföra en hot och riskbedömning.²⁴

²³ Se ovan, not 11.

²⁴ Somaya erbjuder utredningar utifrån hot- och riskbedömningsinstrumenten SARA och FREDA (våld i nära relationer) och PATRIARK (hedersrelaterat våld).

Kontaktpersonerna arbetar också med en nätverkskarta för att dokumentera relationer, hur hotet ser ut och vem som hotar och identifiera osäkra och säkra områden att vistas i. Kontaktpersonerna skriver en handlingsplan utifrån Somayamodellens olika delar och den stödsökandes individuella behov. Kontaktpersonerna hjälper den stödsökande med ansökan om sekretessmarkering, skyddade personuppgifter, egen ID och eget pass vid behov. De som bor på Somaya får även kunskap om personlig säkerhet på sociala medier. Hälsa/stöd handlar om att bygga upp både den fysiska och psykiska hälsan. Det innefattar också kunskap om mänskliga rättigheter och individens rättigheter och skyldigheter i samhället, och stöd i att hitta information kring jobb, studier och barnomsorg.

Kontaktpersonen håller i stöd-, kris-, och motivationssamtal utifrån ett normkritiskt bemötande, aktivt lyssnande och empati. Kontaktpersonen finns också med som stöd i alla processer, som exempelvis i möten med olika myndigheter, vårdinstanser, rättsväsendet, och ger stöd i att öppna ett eget och säkert bankkonto, att fylla i olika ansökningar såsom ekonomiskt bistånd, föräldrapenning, sjukpenning mm. De som bor på Somaya får även hjälp med budgetplanering samt stöd i rättsprocesser. Detta kan röra dokumentation av skador till sjukvården, hjälp med polisanmälan eller att upprätta kontakt med advokat. De kan även få stöd i att bli ansökt om skilsmässa, ensam vårdnad, eller stöd med migrationsverkets olika processer. Kontaktpersonen finns även med som stöd under möten med polis, advokat eller Migrationsverket.

Somaya Center är en mötes- och sysselsättningsplats med aktiviteter som bidrar till personlig utveckling, välmående, självständighet och till att skapa ett nätverk och ett socialt sammanhang för kvinnor och barn som bor eller har bott på Somayas skyddade boende. På centret får de stödsökande samhällsinformation, svenskundervisning, juridisk rådgivning, gruppsamtal om våld, studie- och yrkesvägledning, samt hjälp med att skriva CV, personligt brev och att söka bostad. Somaya erbjuder även kvalificerat kontaktmannaskap som innebär ett individuellt stöd efter att den stödsökande flyttat från skyddat boende.

Somaya Center utgår också från de fem delarna i Somayamodellen, anpassad till centrets verksamhet. Varje del har olika moment. I säkerhet ingår inre och yttre säkerhet och inkluderar till exempel att närvara på informationsmöten på centret och gå genom säkerhet med mobiler och sociala medier. Identitet handlar om personlig säkerhet och inkluderar att personen tar del av information om olika samhällsinstanser/myndigheterna. Hälsa/stöd omfattar psykisk hälsa (se till att personen är med på gruppsamtal och deltar i det sociala sammanhanget med andra), fysisk hälsa (träning, gym och i grupp), och sysselsättning/aktivitet (hjälp med att söka arbete eller studier, information om svenskundervisning och gruppsamtal). När det gäller ekonomi får de boende hjälp med att skapa ett eget bankkonto och med att ta del av information om försörjningsstöd samt hjälp med att ansöka bidrag. I rättshjälp ingår information och juridisk rådgivning.

Stiftelsen Unga Kvinnors Värn (UKV)

”Vårt mål är att ge unga kvinnor stöd till ett självständigt liv fritt från våld och förtryck”

<https://ukv.se>

Unga Kvinnors Värn (UKV) är en icke-vinstdrivande ideell stiftelse som grundades år 1914 av St. Jacobs församling, idag Stockholms Domkyrkoförsamling, i samarbete med Ersta Diakonisällskap. Två diakonissor från Ersta sökte då upp unga kvinnor i risk för prostitution, misär eller annat utnyttjande. De unga kvinnorna kom från olika delar av landet till Stockholms innerstad.

UKV är Stockholms första kvinnohus, och den äldsta nu aktiva organisationen i Sverige som ger stöd till unga våldsutsatta kvinnor i kris. UKVs verksamhet vilar på en kristen värdegrund. Verksamheten finansierades från början helt av frivilliga gåvor. Privata fond- och stiftelsemedel och privata gåvor är fortfarande en viktig del av finansieringen. Idag tillkommer inackorderingsavgifter, kommunala verksamhetsbidrag, statsbidrag och organisationsbidrag från Svenska kyrkan.

UKV erbjuder ett skyddat boende (HVB-hem), skydds- och utslussningslägenheter och öppenvård. På UKV arbetar kuratorer och pedagoger. Det kvalificerade kontaktmannaskapet är att likställa med UKVs arbetsbeskrivning för kuratorer, vars särskilda kompetens innefattar bred och djup kunskap om hot, våld och förtryck. Kvalificerat kontaktmannaskap är en central del i UKVs process. Även kvinnor utan ett aktuellt skyddsbehov, men med stödbehov, är välkomna till UKVs verksamheter.

UKVs skyddade boende vänder sig till unga kvinnor mellan 18 och 30 år, och tar emot kvinnor från hela landet. UKVs skyddade boende är ett HVB-hem med kvalificerad och utbildad personal dygnet runt. Varje kvinna tilldelas två kuratorer som tar särskilt ansvar för att stötta och vägleda i den individuella processen under vistelsen. Kvinnan får tid för stabilisering och återhämtning i en trygg och säker miljö. I samarbete med kvinnan, socialtjänsten och kuratorerna tas den enskilda kvinnans genomförandeplan fram. Den individuella planeringen görs utifrån kvinnans behov och hon kan få stöd inom olika områden: inre och yttre skydd, samtalsstöd (internt och externt), hälsa, sociala relationer/familj, utbildning/arbete, boendeplanering, vardagsliv, skapande verksamhet, motion och fritid och kontakt med myndigheter. Kuratorerna gör sociala hot- och riskbedömningar, använder utredningsmanualer²⁵ och tillämpar olika samtalsmetoder där kvinnan själv är delaktig i att förändra sin livssituation. På det skyddade boendet läggs fokus på en vardag med struktur, sysselsättning och andra aktiviteter för att främja kvinnans möjlighet till självständighet samt motverka nedstämdhet och psykisk ohälsa. Det miljöterapeutiska arbetet är viktigt för att skapa trygghet och återupprätta kvinnans tillit till sig själv och till andra människor. UKVs skyddade boende står under tillsyn av Inspektionen för Vård och Omsorg, IVO, och följer Socialstyrelsens kvalitetsledningssystem enligt föreskriften 2011:9.

²⁵ UKV använder utredningsmanualen ”Våld och kontroll i hederns namn” för bedömning av hot, våld och risk i samband med hedersrelaterat våld och förtryck. Manualen har tagits fram av Åsa Eldén, Kruton (skyddat boende i Stockholms Stad) och Gryning vård AB (skyddat boende i Västra Götaland). Den första utgåvan kom 2009, och manualen uppdaterades av Åsa Eldén och Kruton 2017. Kruton använder materialet som ett utredningsverktyg.

UKV ser behovet av långsiktiga insatser och därav är ett av målen att ge kvinnan ett långsiktigt nedtrappat stöd som utgår från den enskilda kvinnans behov. I UKVs skydds- och utslussningslägenheter erbjuds kvinnan fortsatt kvalificerat kontaktmannaskap av kuratorer. Kvinnan bor i egen lägenhet och sysselsättning är ett krav. Samarbete sker mellan kvinnan, placerande socialtjänst och UKV. Kvinnan har här ett större ansvar att ta del av det UKV erbjuder och för att planera och ta hand om de olika delarna av sitt liv. UKV erbjuder också individuellt anpassat kvalificerat kontaktmannaskap till kvinnor som inte bor i något av UKVs boenden.

Sedan år 2020 erbjuder UKV utökad öppenvård. Här ingår enskilt stöd av erfarna kuratorer, bearbetande samtal och möjlighet att delta i gruppverksamheter och sammankomster för utökat nätverk, sysselsättning och gemenskap. UKVs öppenvård riktar sig till kvinnor som varit placerade hos UKV, kvinnor som bor på UKVs skydds- och utslussningslägenheter, och kvinnor som själva eller via socialtjänsten söker stöd.

De bearbetande grupperna Nike och Självkänslagruppen leds av två kuratorer, varav minst en har grundläggande psykoterapiutbildning. Nike är en stöd- och samtalsgrupp för kvinnor som på ett eller annat sätt har erfarenhet av våld. Nike-gruppen träffas vid 8 tillfällen och behandlar teman kopplade till våld, exempel på teman är tillit och relationer. Självkänslagruppen utgår från ett evidensbaserat KBT-material med övningar. Gruppen arbetar med och reflekterar runt de olika delarna av materialet kopplat till självkänsla under 9 träffar. UKV erbjuder även en bokklubb med språkträning som innehåller psykoedukation om känslor.

I samtalsmottagningen erbjuder UKV möjligheten att ansöka om regelbundna bearbetande samtal för kvinnor mellan 18 och 30 år. Det kan finnas flera anledningar till att ansöka om samtal via samtalsmottagningen, till exempel på grund av nedstämdhet, oro, stöd att bryta negativa livsmönster, relationsproblem, befinna sig i kris eller sorg, eller efter att ha varit utsatt för våld. UKVs terapeuter har minst steg 1 grundutbildning i psykoterapi med KBT-inriktning och har handledning av legitimerad psykoterapeut.

I öppenvården finns möjlighet till personligt stöd och rådgivning med kurator. I råd och stöd får kvinnan boka tid för praktiskt stöd, kvinnan kan få hjälp med bostadssökande, sysselsättning och ekonomi m fl frågor.

UKV erbjuder kvinnan att delta i sociala sammankomster och traditionsfiranden, det kan vara fredagspromenader med fika, utflykter och julfirande. I UKVs öppenvård ges möjlighet att delta i temakvällar för kunskap, gemenskap och för ett utökat socialt nätverk.

De olika stegen i UKVs stöd och behandling från skyddat boende till öppenvård, till det sociala sammanhanget med "UKV-familjen", har utformats utifrån den erfarenhet som UKV har av att möta unga kvinnor som utsatts för våld. Från det akuta skedet är syftet att fortsätta stärka kvinnors självkänsla och motverka isolering och ensamhet.

Terrafem

"Vi strävar efter att utgå från kvinnans önskemål, stärka hennes självförtroende och bekräfta hennes rätt till ett liv utan våld samt ge henne underlag för att självständigt fatta väl avvägda beslut"

<http://www.terrafem.org>

Terrafem är en feministisk, partipolitiskt och religiöst obunden ideell organisation som bildades år 2000 och arbetar för kvinnors och flickors rätt att leva utan mäns våld och dominans. Terrafem är en rikstäckande organisation med lokala föreningar i Stockholm, Göteborg, Eskilstuna och Skåne. Målgruppen för Terrafems arbete är kvinnor och flickor med utländsk härkomst. Terrafems verksamhet har genom åren finansieras av Socialstyrelsen, Stockholms stad, Länsstyrelsen i Stockholm och Skåne samt intäkter från placeringar på kvinnojourer, tjejhuset och genomgångslägenheter. Terrafems har även fått finansiering av olika projekt från EU via Migrationsverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och Brottsoffermyndigheten.

Terrafem verkar för ett jämställt och jämlikt Sverige genom att förebygga och minska mäns våld mot kvinnor med utländsk härkomst och bidrar till att kvinnor blir delaktiga, fria från diskriminering och kan påverka sina egna liv och samhällsutvecklingen.

Terrafem arbetar i feministisk anda och ur ett etnicitetsperspektiv, för kvinnors och barns rätt till ett liv utan sexualiserat våld i alla dess former. Med feministisk anda menar Terrafem att arbeta med det grundläggande målet att avlägsna diskriminering och förnedring av flickor och kvinnor på grund av kön samt för kvinnors frigörelse på alla plan i samhället. Med etnicitetsperspektiv menas att motverka strukturell diskriminering av flickor och kvinnor på grund av deras etniska tillhörighet. Sexualiserat våld är allt våld som kvinnor och flickor utsätts för på grund av sitt kön, som exempelvis våld av närstående, våldtäkt, pornografi, prostitution, könsstympning, sexuella trakasserier och våld i hederns namn.

Terrafems mål är att våldsutsatta kvinnor ska ha tillgång till stödinsatser och rådgivning på sitt modersmål och att kvinnan ska kunna ha ett eget första boende efter det akuta skyddsboendet. Terrafem ger dessa kvinnor adekvat stöd och information om sina rättigheter i Sverige samt juridisk rådgivning. Detta stöd erbjuder Terrafem via sin jourtelefon som i dagsläget kan erbjuda stöd på 70 språk, i juristjouren samt i det skyddade boendet.

Terrafem driver en kvinnojour för kvinnor och deras barn. Här finns personal som ger kvinnan skydd i det akuta skedet. Terrafem har också ett tjejhuis för unga kvinnor mellan 18 och 26 år. I samtliga boenden får kvinnan stöd för att kunna bearbeta de skador som våldet och förtrycket inneburit. Hon får samtalsstöd för att formulera strategier inför framtiden när det gäller säkerhet, försörjning, boende samt hälsa, att komma ur sin isolering och skapa nätverk, juridisk rådgivning med information om lagstiftning, praxis och möjliga åtgärder utifrån hennes specifika situation. På detta sätt får kvinnan ett bra underlag för att fatta genomtänkta beslut. Samtliga stödinsatser ges genom regelbundna möten och samtal, enskilt eller i grupp.

På samtliga boenden får kvinnor och deras barn emotionellt stöd, först i det akuta skedet och sedan i uppbrottsprocessen som börjar när kvinnan kommer till boendet. Vid

ankomsten görs en säkerhetsbedömning, kvinnan får hjälp att kontakta sjukvården om det behövs och att vidta säkerhetsåtgärder (ansökan om sekretessmarkering, egen ID och eget pass vid behov), sedan utses en kontaktperson på boendet. Kontaktpersonen är kvinnans samtalsstöd och tillsammans formulerar, genomför, följer upp och utvärderar de genomförandeplaner.

Syftet med genomförandeplanen är att kvinnan ska återta makten över sitt eget liv. Kvinnan formulerar kortsiktiga och långsiktiga mål inom tre områden: fysisk och psykisk hälsa, boende och försörjning. Kvinnorna får stöd i sin process att bryta upp från våldet, börja förstå vad hon varit med om och att planera sin framtid. Genom att formulera genomförandeplanen och i stödsamtalen skapar kvinnan och kontaktpersonen en berättelse om kvinnors våldsutsatthet som också blir ett stöd för kvinnans kontakter med olika samhällsinstanser. Hon får emotionellt stöd att komma vidare i uppbrottsprocessen genom samtal med kontaktpersonen och i gruppaktiviteter. Terrafem ger också stöd i form av bl a hjälp med kontakter med myndigheter och rättsväsende, att hitta boende, arbete eller studier.

Terrafems genomgångslägenheter är en boendeform som tar emot kvinnor som lämnat det akuta skyddsboendet och som behöver ett eget första boende med stödinsatser. Det är en boendeform där kvinnor tar ökat ansvar för sitt dagliga liv, men kan undvika att bli isolerade. Stödinsatser erbjuds till kvinnorna och genomförs på uppdrag av socialtjänsten i kvinnans hemkommun.

I Terrafems mål ingår även att förmedla kunskap om normer och värderingar kring kön, kunskap om våldets mekanismer i allmänhet och i olika kulturella kontexter såsom våld i hederns namn och Sveriges jämställdhetsmål, samt att se till att det finns en ökad förståelse och kunskap på nationell nivå om våld mot kvinnor i olika kulturella kontexter och olika diskrimineringsgrunder. Detta görs via opinions- och påverkansarbete samt utbildning. Ett exempel på detta arbete är det arrangemang som Terrafem har anordnat sedan 2002 till minne av Fadime Sahindal. De två första åren i form av en manifestation och sedan dess med en årlig konferens.

Olika bakgrund, gemensam grundsyn

De tre organisationerna har - som framgår av ovan beskrivningar - olika bakgrund och struktur, olika tillgång till resurser och förutsättningar för arbetet. Samtidigt finns en gemensam grundsyn som har blivit mer och mer tydlig under projektets gång; i våra samtal under regelbundna referensgruppsmöten, och inte minst i de berättelser om stöd som framkommit genom våra intervjuer med kvinnor, socialsekreterare och personal. Det handlar om ett genomgående helhetstänkande, om sambandet mellan det akuta och det långsiktiga stödet och om det samband mellan olika former av stöd som präglar arbetet.

När det gäller det långsiktiga stödet, som är fokus i denna rapport, finns hos alla de tre organisationerna många exempel på ett omfattande arbete i form av öppenvård, långsiktiga stödinsatser, och olika typer av aktiviteter. De erbjuder insatser både för kvinnor som varit

placerade hos dem och kvinnor som de ger stöd genom externa uppdrag, såsom sociala aktiviteter, stödinsatser inklusive emotionellt och praktiskt stöd, kontaktmannaskap, stöds- och samtalsgrupper, och terapi. I vilken utsträckning detta långsiktiga arbete är möjligt, beror på om socialtjänsten ger kvinnan möjlighet att fortsätta kontakten. Alla tre organisationerna är finansiellt beroende av att socialtjänsten placerar kvinnor hos dem eller beviljar långsiktiga stödinsatser. Men, som vi kommer att se genom rapporten, också i de fall där ett långsiktigt stöd inte beviljas håller många kvinnor på olika sätt kontakt med organisationerna också efter att de har flyttat ut; med sin kontaktperson eller någon annan person i organisationen. Det är vanligt att kvinnan vänder sig till den organisation hon fått stöd av om något problem uppstår, om hon behöver något specifikt råd eller stöd i något ärende.

En viktig skillnad mellan de tre organisationerna är att Somaya och Terrafem är kvinnojourer, medan UKV är en stiftelse.²⁶ Alla tre är ideella civilsamhällesorganisationer, men eftersom UKV bedriver ett HVB-hem ligger de i sin verksamhets karaktär närmare skyddade boenden i offentlig regi än vad kvinnojourer gör. Som kvinnojourer har Somaya och Terrafem en verksamhet som organisatoriskt är friare, och som också präglas av att de utöver ett skyddat boende och andra former av stöd till våldsutsatta kvinnor också bedriver utåtriktad verksamhet och driver opinion.

De kvinnor vi har intervjuat talar genomgående om alla tre organisationer som kvinnojourer. Vår tolkning är att detta handlar om att för kvinnorna är organisationsformen inte relevant, utan det viktiga är vilket stöd de får. Kvinnornas begreppsanvändning speglar de tre organisationernas gemensamma fokus på den våldsutsatta kvinnan, och deras liknande förståelse av våld och våldsmekanismer. Det speglar också hur arbetet präglas av att relationen mellan den som ger och den som får stöd är icke-hierarkisk, och ett arbetsätt där helheten och sammanhanget står i fokus. Också socialsekreterarna ger på liknande sätt uttryck för att Somaya, UKV och Terrafem är organisationer som de placerar i samma kategori - ideella organisationer (i kontrast till offentliga och privata aktörer) - och i vissa fall inkluderar de UKV när de talar generellt om "kvinnojourer". I vår tolkning är också detta en spegling av att de tre organisationerna har ett liknande sätt att bemöta våldsutsatta kvinnor.

26 De olika typer av skyddade boenden för våldsutsatta kvinnor (vissa av dem tar också emot män och HBTQI-personer) som finns i Sverige är skyddade boenden i a) offentlig regi (i Stockholm exempelvis Kruton och Kriscentrum för kvinnor), b) privat regi, c) kvinnojourer (som Somaya och Terrafem) och d) skyddade boenden som är stiftelser och på ett eller annat sätt är knutna till religiösa samfund/organisationer (som UKV), t ex Stadsmissionen, Frälsningsarmén (Skogsbo), Talita (fristående, men med kristen grund).

Tre röster om stöd

Vi har i detta projekt intervjuat tre nyckelaktörer: de våldsutsatta kvinnor som får stöd från Somaya, UKV och Terrafem, socialsekreterare som beviljar stöd och placerar kvinnor hos de olika organisationerna och personalen som ger stödet. I detta avsnitt ger vi en bild av hur dessa tre aktörer uppfattar det stödet de får, beviljar eller ger. Vi har valt att inkludera många citat i vår framställning, för att synliggöra kvinnornas, socialsekreterarnas och personalens röster.²⁷

Kvinnorna

Alla de 18 kvinnor vi har intervjuat har fått stöd från Somaya, UKV och Terrafem. De har fått stöd både i ett akut läge då de tvingats fly från det våld de utsatts för, och i en fas som följer efter denna akuta situation. Den tidsrymd då de haft kontakt med organisationerna varierar från mindre än ett år, till upp till tre år. Kvinnorna har flytt från en våldsam make/sambo/pojkvän, eller från en situation där de utsatts för våld från flera familjemedlemmar. Intervjuerna har fokuserat på det stöd som kvinnorna fått, inte på våldet de utsatts för. Somaya, UKV och Terrafem har förmedlat kontakten med kvinnorna, och de har i de flesta fall varit anonyma för oss som gjort intervjuerna.²⁸

Jag kraschade totalt. Jag var helt förstörd

Många av de kvinnor vi har intervjuat beskriver sin egen situation när de fick kontakt med Somaya, UKV och Terrafem som kaotisk och dramatisk. De lämnade en våldsam partner eller familj, och de behövde akut stöd och "hjälp med allt". Genomgående uttrycker kvinnorna att de omedelbart kände sig välkomna.

På boendet fick jag hjälp med allt. Man vet att om man inte kan eller inte vet får man hjälp där, det är inte jobbigt att be om hjälp. (K9)

Jag kraschade totalt. Jag var helt förstörd när jag kom till Terrafem. Terrafem gav mig ett boende i trygghet och emotionellt stöd. (K7)

När jag flyttade in var det akut, socialen kom och plockade upp mig och lämnade mig vid det skyddade boendet. Jag kände mig väldigt välkommen där när jag träffade min kontaktperson. Hon pratade med mig. Jag var själv väldigt chockad, fattade inte riktigt hur det gick till, var jag befann mig. Men jag kände mycket värme. (K10)

Några av kvinnorna beskriver att det var svårt att omedelbart ta emot hjälp, och att det var en ny och kluven erfarenhet att komma till ett skyddat boende. En kvinna uttrycker det så här:

²⁷ Alla citat är godkända av de intervjuade.

²⁸ Detta betyder att vi inte känt till intervjupersonernas namn. Av säkerhetsskäl har vi inte spelat in några intervjuer, utan istället dokumenterat dem skriftligt. Intervjuerna har genomförts under ett fysiskt möte eller på telefon. Se ovan under rubriken "Covid 19: förändrade förutsättningar".

När jag flyttade in på UKV vad det jobbigt. Jag ville inte vara där. Jag tänkte att det inte är jag som ska vara här, det är han. Jag ville inte prata med någon då. Jag kunde inte förstå att det var ett skydd för mig. Jag hade aldrig hört om skyddat boende, om kvinnojour förut. Jag fick ju information om att det skulle vara för min trygghet och säkerhet, men jag ville inte då. Det enda jag tänkte på var att jag ville dö. Jag mådde jättedåligt, ville inte äta, inte delta på aktiviteter eller möten, inte heller träffa nya människor. Det var många tjejer där och man kände sig tvungen att sitta med dem hela tiden. Det kändes svårt, jag ville inte vara bland folk då. (K9)

När samma kvinna beskriver hur hon kom över motståndet mot att ta emot stöd är det genom helt konkreta handlingar; personalen fixar en matlåda, och de sitter vid hennes säng när hon drömmer mardrömmar.

Först när jag kom in vägrade jag att äta. Jag ville dö. Personalen pratade om att jag behövde äta. De fixade en matlåda. De försökte få mig att äta. Jag drömde mardrömmar på natten. De satt med mig tills jag var lugn. (K9)

Hon beskriver hur det efter en tid blev möjligt att ta emot stöd och ta sig vidare från den akuta situationen. Med personalens stöd gick hon från att hon "ville dö" till att "må bättre och prata om livet i allmänhet, barndom, allt möjligt".

Det vände efter två månader. Min kontaktperson hittade ett sätt så att jag kunde prata. Vi började prata allmänt, om allt möjligt, lära känna varandra. Jag minns att när jag började må bättre pratade vi om livet i allmänhet, barndom, allt möjligt. Med tiden kände jag mig tryggare. I och med att jag pratade om andra saker kom vi fram till det som hände. (K9)

Flera kvinnor har en liknande berättelse. En kvinna berättar hur hon i början inte vågade ta sig från Somayas boende till den öppnare och mer sociala verksamheten på centret, men att detta förändrades när hon började må bättre.

Jag vågade inte komma (från boendet till centret) regelbundet för jag mådde så dåligt, var rädd och hade inget självförtroende. Men efter två månader började jag komma till centret dagligen. När jag mådde bättre eller vågade komma. (K2)

Kvinnorna berättar om hur de omedelbart i kontakten med Somaya, UKV och Terrafem känner sig välkomna och får stöd, men också att det har tagit tid för dem att kunna ta emot stödet. De första stegen handlar om att överhuvudtaget börja prata, och att hitta tillbaka till att umgås med andra. Umgänget med andra hänger i kvinnornas berättelser samman med deras mående; när de börjar må bättre kan de ta emot stöd och hitta tryggheten. Det är en process som tar tid - för många handlar det om månader eller år.

Trygghet. Det har jag fått här. De är som min familj

Den trygghet kvinnorna beskriver att de känner när de har kommit till Somaya, UKV eller Terrafem i en akut situation, eller den trygghet de hittar efter att ha varit där under en tid, inkluderar att vara på en plats där den eller de som utövat våld inte längre kan hitta henne.

Jag var rädd för honom, att han skulle hitta mig. (K9)

Jag var så rädd när jag kom till Somaya. (K2)

Det känns som om jag är en katt som flytt. Jag är rädd för mannen och hans barn. (K5)
Men långt mer förekommande i intervjuerna är en beskrivning av den trygghet de upplever, som ligger ganska långt från att gömma sig. Trygghet kopplas istället till styrka och självförtroende.

Jag kan inte beskriva med ord hur viktigt det stöd som jag fick på Somaya var. Trygghet. Det har jag fått här. Jag får fortfarande det. När jag utsattes för våld från min man, var trygghet någonting som inte existerade för mig. Det var först här på Somaya som jag kände att jag var trygg. Jag blev stark då och mådde mycket bättre. Jag har fått det stödet jag behövde. Trygghet. Att kunna vara stark. Självförtroende. (K2)

Trygghet beskrivs också i termer av att få stöd så att hela livet fungerar.

Det var jätteskönt att komma hit. Vi fick en egen lägenhet och här kände vi oss mycket säkra. De kom hela tiden och frågade oss vad vi behövde. Vi fick hjälp att gå till läkare, med barnens inskolning. Barnen mådde inte så bra när vi kom hit. De fick hjälp att prata. Terrafem fixade allt, också kontakt med socialen. Vi firade födelsedagar, fick presenter. På torsdagar samlades alla i korridoren, åt mat tillsammans. Vi hade mycket aktiviteter, på vintern inomhus och på sommaren utomhus. I början mådde jag väldigt dåligt, också fysiskt. När jag kom hit blev det som min familj. Jag gillar personalen här jättemycket. (K5)

I denna beskrivning av hur det var att komma till Terrafem, är det att komma till lägenheten - bort från våldet till en plats där de kände sig "mycket säkra" - det första steget. Sedan kommer den praktiska hjälpen, och så det emotionella stödet: att få prata och må bättre, både för kvinnans egen skull och för hennes barn. Stödet kommer inte bara från personalen utan också från andra kvinnor, och i att ha roligt tillsammans med dem och med personalen. Så landar beskrivningen i att komma hem, till en familj. Många av kvinnorna pratar om Somaya, UKV och Terrafem som "min familj".

Jag mådde så dåligt den tiden, psykiskt. Somaya hjälpte mig så mycket. Det var precis som en familj, som en mamma, de har tagit hand om mig på det sättet. (K15)

När folk kom hem från skola och jobb kändes det som en familj. Det blev att man frågade hur det var i skolan och så. (K16)

Den stegvisa processen för att hitta trygghet är genomgående i kvinnornas berättelser.

Stödet har varit jättebra! Från första början, då var jag helt uppgiven, ledsen, panikslagen, chockad. Jag fick samtalsstöd, hjälp med framtidsplaner, hur jag skulle tänka kring saker. Jag fick mycket information om hur jag skulle gå tillväga i familjerätten. Utan dem vet jag inte var skulle jag vara idag! Jag hade två kontaktpersoner och med dem kunde jag prata, vi hade en tid varje vecka som var bestämd. Men det fanns också alltid personal tillgänglig på boendet. Om man hade en dålig dag eller en dålig stund så hade man någon att prata med. Man känner att man jobbar sig fram för ett bättre liv. Det är inte bara att bo där, det är allt. Man får hjälp med att bearbeta, med att förstå det man varit med om. Smälta vad som händer. Förstå varför vissa saker händer, varför männen gör som de gör så att man inte tar det på sig själv. Och om man blir ledsen, då är det bra att ha stöd. Mina kontaktpersoner är så pålästa och erfarna i våld i nära relation. Man får svar på frågor, varför vissa män gör som de gör, mer förklaring till varför saker sker, man får en tydlig bild om hur det är och hur den våldsamma mannen gör. Jag kunde förstå då. Jag fick råd om att läsa böcker. Man känner sig ensam i början, men sedan förstår man att det inte är konstigt eller onormalt. Nu när jag tänker tillbaka blir jag så glad! Även om det var en tuff situation, blir jag glad av att minnas allt stöd, jag hade allt stöd jag behövde. (K17)

Här beskriver kvinnan en helhet: hur stödet är avgörande i en akut situation och blir möjligt att ta till sig i en stegvis process, hur sammanvävt det praktiska och emotionella stödet är, hur olika behov i olika faser hänger ihop, hur kvinnorna redan på boendet påbörjar en process av förståelse för det de har varit med om, hur denna förståelse gör att de inte lägger skulden på sig själva, och hur trygghet och välmående handlar om samhörighet med andra.

Jag kände mig sedd, lyssnad på, värdefull

Alla intervjuade kvinnor pratar om det emotionella stödet som avgörande i den akuta situationen och sedan under hela tiden de har fått stöd från Somaya, UKV eller Terrafem.

De (personalen) satt ner med mig och gick igenom mina tankar och de hjälpte mig att bestämma vilka vägar som var bättre att gå. Ett så bra stöd har jag aldrig fått förut. Min kontaktperson var underbar. Och man kunde prata med de andra som jobbade på boendet också. När jag hade mardrömmar kunde jag få hjälp av den person som var där. Jag kände mig sedd, lyssnad på, värdefull. (K12)

När det gäller psykiskt eller emotionellt stöd: Jag hade inget självförtroende. De har hjälpt mig att få det tillbaka. Jag har fått tillbaka mitt självförtroende. (K2)

Det psykiska stödet har varit viktigt. Jag fick panikattacker förra året och det

vad det som fick mig att söka hjälp till slut. Nu känner jag att jag är på väg till återhämtning. (K14)

När kvinnorna pratar om det emotionella stödet är trygghet ett återkommande tema. De beskriver hur stödet gjort det möjligt att skapa relationer av tillit och en "trygg plats".

Jag fick mycket emotionellt stöd, hjälp med att få ut mina känslor och prata om min livssituation. Jag mådde dåligt. Men jag pratade inte om det. Det var bra att prata ut om mina känslor med min kontaktperson. Hon frågade saker, hon visste hur hon skulle ställa frågor och hjälpte mig att vänja mig vid att prata ut om mina känslor. Bemötandet har varit jättebra. Jag kunde alltid prata om allt. Det är viktigt att man känner sig trygg med den som man pratar med. Min kontaktperson lyckades få mig att prata om mina känslor, jag var inte bra på det innan. Hon skapades en trygg plats. Jag kände mig trygg med hennes samvaro, hon hjälpte mig mycket under tiden jag var där. (K4)

I kvinnornas berättelser blir det emotionella stödet en förutsättning för att kunna ta sig vidare, att komma bort från våldet. De beskriver hur viktigt det har varit för dem att få prata med någon som verkligen lyssnar, att bli bekräftad i sina känslor, att börja känna tillit till stödpersonen och så småningom också till andra. Ett gott bemötande är centralt i denna process. Att bli sedd och lyssnad på genom aktivt lyssnande, med respekt och empati är avgörande för att det emotionella stödet ska fungera och kvinnan ska kunna få tillbaka sin självkänsla. Det blir då också möjligt för den stödsökande att börja förstå det hon har varit med om som våld, att förstå sig själv och att kunna börja tänka på framtiden.

Jag fick hjälp med allt. De satt bredvid mig

Mycket av det stöd som kvinnorna berättar om är praktiskt. Från det lilla och konkreta, till synes enkla saker som exempelvis att fixa möbler eller fylla i ansökningar, till det stora, komplexa och svåra såsom att få hjälp i en process med hemkommunen eller en vårdnadstvist.

De hjälpte också till med det praktiska. Som att söka vård, vilken tandläkare jag kunde gå till, till exempel. Alla mina frågor fick svar. Jag har alltid fått svar från dem. De hjälpte mig också med att söka jobb. De har verkligen stöttat mig! (K4)

All praktisk hjälp fick jag, till exempel när jag opererades. De handlade mat och lagade mat för mig och barnen, jag fick hjälp med alla slags detaljer. Och en kvinna från Terrafem följde med mig till sjukhuset, och när jag var inne i operationssalen och opererades var hon ute och väntade på mig i 5 timmar tills jag vaknade, och sedan tog hon mig hem igen. (K7)

Stöd i kontakt med olika myndigheter är centralt i kvinnornas berättelser, liksom att stödet de fått kompletterar det stöd de fått från myndigheter.

Jag är väldigt nöjd med det stöd och den hjälp vi fått från Somaya. Vi har fått stöd i

kontakt med myndigheter, väldigt mycket hjälp. Den hjälp vi fick från myndigheter räckte inte, vi har fått mycket stöd från Somaya. (K18)

Många är nog med att poängtera att stödet inte bara handlade om att personalen gjorde praktiska saker åt dem, utan att de fick stöd i att göra saker själva.

Jag fick hjälp med allt, med praktiska saker. De satt bredvid mig när jag behövde fylla i ansökningar. Eller saker med skatteverket. Vi fick information om olika myndigheter, socialen, polisen, skatteverket, etc. Vi kunde fixa intervjuer med arbetsgivare här på centret. Här på Somaya har de hjälpt mig steg för steg. Kontaktpersonen som hjälpte mig med kontakt med polisen, domstolen, socialen, hon gjorde allt och berättade för mig hur jag kunde göra. (K2)

En viktig del av stödet som kvinnorna beskriver, handlar om att de fått information om sina rättigheter i samhället.

De informerade mig om mina rättigheter, om att söka olika bidrag, information om vårdnadstvist, vilka för och nackdelar det fanns med gemensam vårdnad till exempel. (K2)

Jag fick information om vilka regler som finns här i Sverige och vilka rättigheter jag har. (K3)

De gav mig information om mina rättigheter, jag visste ingenting, de berättade för mig vilka vägar jag kunde ta för att bli bättre och göra saker som jag behövde göra. (K7)

I kvinnornas berättelser går alla former av stöd om varandra. Det emotionella och det praktiska, och det sociala stödet, stöd för att kunna börja ordna upp sitt liv kopplas samman med att de får information om sina rättigheter och stöd i att förstå det som de varit med om.

Jag fick psykiskt stöd, emotionellt, socialt stöd, hjälp att integrera mig i Sverige och skaffa vänner, hjälp med barnen. (K3)

Jag har fått stöd från min kontaktperson i kontakt med vården, kronofogden, CSN, att placera mitt barn på förskolan, fylla i formulär. Jag har fått stöd inför möten med min socialsekreterare, hjälp med planering angående boende. Jag har fått emotionellt stöd, psykiskt stöd med psykologen. Det var det viktigaste i min återhämtning. Jag träffade andra innan men de kunde inte hjälpa mig. Min psykolog har kunskap i barnpsykologi och har specialiserat sig inom våld mot kvinnor. Hon vet hur våldet fungerar. För mig är detta viktigt, för jag har vuxit upp i våldet. När man är liten känner man inte igen våldet, det är som det är, det är livet när man är liten. När man blir vuxen märker man kanske att något inte är okej, men

det är svårt att ta sig ifrån det. Man tror att det är något fel med en själv, att det är jag som gör fel. Min psykolog förstår allt detta. Min kontaktperson också, hon har även en kulturell förståelse. Hon förstår mig utan att jag behöver förklara allt. (K14)

Kvinnorna pratar här omväxlande och i samma andetag om att återta sitt självförtroende och att få stöd för att klara vardagen: sin egen, sina barn eller sina syskon, få hjälp att fylla i blanketter, hitta skolor till sina barn och prata med en psykolog, eller att ta hand om sina relationer, laga mat, vakna i tid och att hantera stress och panikångest.

Jag fick hjälp med allt, inte bara det som hände mig. Också små små detaljer som hade hänt innan. De valde det sättet som är bäst för mig. Att sova i tid, vakna i tid, laga mat, vara mer strukturerad har jag också lärt mig. Små saker, det har jag tagit med mig. Inte dricka kaffe sent, inte äta choklad sent. Hantera det vanliga, hur man ska må bra. Hantera stress och panikångest. (K9)

Jag har fått mest psykiskt, emotionellt stöd. Mycket stöd. De är min familj. Jag var helt förstörd när jag kom hit med mitt barn. Så det var mest psykiskt stöd jag fick. Nu efter 1 år sedan jag flyttat ut så ger de mig fortfarande stöd med allt, praktiska saker. Eller om de har aktiviteter, då erbjuder de mig. De har hjälpt mig med planering för framtiden, vad jag ska göra med min framtid. Det kändes som en familj för mig. De är fortfarande här för mig. (K2)

Det blir tydligt i kvinnornas berättelser att olika delar av stödet, det "lilla" och det "stora" eller det praktiska och det emotionella, inte går att separera från varandra. Det ena förutsätter det andra; om inte de små detaljerna i vardagen fungerar finns ingen ork att ta tag i de stora och svåra problemen, oavsett om de är praktiska eller emotionella. Och det förtroende som kvinnorna uttrycker att de har för Somaya, UKV och Terrafem bygger på att det stöd de får handlar om hela deras liv. För dem - liksom för alla människor - hänger livets alla delar ihop, och det är så de uppfattar att de blir bemötta.

Jag har fått min självkänsla och mitt självförtroende tillbaka

Att känna sig "sedd, lyssnad på, värdefull" och att befinna sig på "en trygg plats" är det första steget för att kunna bygga upp sin självkänsla, "att få tillbaka självkänslan". Med tiden bygger kvinnan relationer av tillit, förtroende och förståelse tillsammans med dem som ger stöd, och med andra personer. Det emotionella och det praktiska stödet hjälper kvinnan att "få tillbaka (sitt) självförtroende". Hon kan känna: "jag är stark och kan klara mig".

Det var jättejobbigt i början, men med tiden så har jag bearbetat det, jag kan prata. På Terrafem fick jag tillbaka självkänslan och självförtroendet. Särskilt när jag hade tider hos psykologen. Jag pratade ut, fick en massa råd hur jag skulle göra, hur jag kan vara stark inför barnen. Jag blev starkare genom de här samtalen. (K6)

När jag kom till Somaya hade jag inget självförtroende. De har hjälpt mig att få det tillbaka. De uppmuntrade mig att göra saker själv, fylla i ansökningar. Jag vågade inte. Men de satt bredvid mig och visade hur man gör och sa "du kan" och "titta vad bra du gör det". Och jag började känna att jag är stark och kan klara mig. (K2)

I kvinnornas berättelser handlar återerövringen av sitt eget liv inte bara om att klara vardagen. Det handlar också, och framför allt, om att återta makten över sitt eget liv, att få tillbaka tron på sig själv. Det är en nödvändig del i processen att bryta upp från våldet och skapa ett liv fritt från våld.

Jag vet att de finns ifall något händer. De får en att planera för framtiden

Sambanden är påtagliga också när kvinnorna berättar om det stöd de fått i olika faser. Från en akut och ofta kaotisk fas, via första steget mot att lämna våldet och mot en mer stabil fas där de långsamt bygger upp sitt självförtroende och återerövrar sitt liv, och till slut i en fas när de kunnat lämna boendet, hänger berättelserna samman.

Jag har fått hjälp och stöd med alla saker. Jag fick psykiskt stöd, emotionellt, socialt stöd, hjälp att integrera mig i Sverige och skaffa vänner. De har hjälpt mig med barnen, mycket. Hjälp när jag skulle träffa min advokat, hjälp med saker i domstolen, hjälp med allt. Det är som att min far, min mor och mina systrar finns här på Somaya center. Jag flyttade ut för 8 månader sedan men jag kommer fortfarande till centret. Om jag behöver hjälp så hjälper de mig med allt. Jag kommer hit när jag vill. När jag behöver hjälp ringer jag och de tar emot mig när som helst. (K3)

Medan jag bodde hos Somaya besökte jag centret och där fick jag alltid hjälp med allt möjligt. Också nu kommer jag till centret då och då. Jag får alltid hjälp där fortfarande, jag kan alltid vända mig till någon där. Jag går inte dit för att vara med i gruppsamtal utan mest för att träffa andra kvinnor. Möjligheten finns att komma till Somaya center, till exempel för att använda datorn där. Eller om jag har funderingar, då kan jag vända mig till dem. (K4)

Det långsiktiga stödet kan bestå av många olika saker, exempelvis fortsatt terapi, hjälp med praktiska saker, social samvaro. Behovet av fortsatt stöd efter boendet skiftar. Men vetskapen om att stödet finns där om något skulle hända, stort eller smått, beskrivs som viktig. Och det långsiktiga stödet förutsätter att det fanns stöd i den akuta fasen.

Det jag saknar från Somaya och centret är den sociala samvaron och samtalen, de har varit som en familj på centret, jag har många fina minnen. Jag kan inte gå dit så ofta nu på grund av jobbet och andra saker, men jag kommer då och då. Men jag vet att jag alltid kan vända mig till Somaya om jag behöver något. (K4)

Efter att jag hade flyttat ut, var det också en eller två situationer då min kontaktperson hjälpte mig med information och stöd. Och jag vet att de finns, om jag behöver något. De finns där. Jag vet det. (K7)

Jag vet att UKV finns ifall något händer, det har jag i tanken. Jag vill inte att någonting ska hända, men det är en trygghet för mig att veta att de finns där. Jag vet att jag klarar mig själv, men jag vet att de finns ifall något händer. (K9)

Det är den positiva erfarenheten av stöd i den akuta fasen som kvinnorna refererar till när de beskriver att de känner sig trygga att vända sig till Somaya, UKV eller Terrafem när de behöver hjälp och fortsatt stöd också efter att de har flyttat ut. Just känslan av kontinuitet i stödet är avgörande. Kvinnorna beskriver också att det är viktigt att stödet från början är framåtblickande. Redan i den akuta fasen får kvinnan stöd i att börja planera för framtiden.

Det var det som jag behövde i en utsatt situation, att ha stöd runt omkring mig för att kunna stå på egna ben. De får en att planera för framtiden, tänka på vad man vill. Man har något att se fram emot, man känner livslust, man känner sig redo när man går ut. Man får all förberedelse för att klara sig själv efter perioden på skyddade boende. (K17)

Ofta handlar stödet efter att kvinnan har flyttat från boendet om att organisationen erbjuder olika former av stöd som ligger utanför uppdraget från socialtjänsten.²⁹

Även när du flyttar ut är du välkommen till självkänslagrupper. Sedan kom Corona och då har den varit online. Jag ska börja kursen igen nu. Jag har haft Nikegruppen tidigare, vi pratar om olika ämnen. Till exempel om sorg, hur det är att vara i den känslan. Jag har fått jättemycket hjälp. Vi går promenader varje fredag, inte kvinnorna som bor på boendet utan de i öppen verksamhet. De skickar sms och bjuder in, vi går en lång promenad. (K16)

Här berättar kvinnan om att det har varit viktigt för henne att fortsätta delta i gruppverksamhet också efter att hon flyttat ut; en hjälp i att bygga upp en fungerande vardag. Det långsiktiga stöd kvinnorna beskriver kommer inte bara från personalen, utan också från de andra kvinnor som deltar i aktiviteterna.

Gemenskapen handlade om det som alla har gått igenom

Att det stöd som kvinnorna får på Somaya, UKV och Terrafem också kommer från andra kvinnor, är genomgående i intervjuerna. Kontakter med andra som har liknande erfarenheter beskriver kvinnorna som viktigt.

Där var andra tjejer också, alla hade gått igenom samma sak. Jag var inte ensam. Vi hade det gemensamt, att alla har blivit illa behandlade. Gemenskapen handlade om det som alla har gått igenom. Jag kände att jag var en del av det där. Det hjälpte att jag inte var ensam. Jag behövde inte skämmas. (K9)

Vi var ett gäng tjejer och vi blev bra vänner. Vi kunde vara ett stöd för varandra. Det var skönt att prata med någon annan som varit med om liknande saker. Man

29 Se nedan under rubriken "Det som görs som inte syns".

känner igen sig, man pratar privat om man vill, men alla visste. Bara genom att veta det så kände jag mig mindre ensam. Och man blir vänner för livet. (K17)

Kontakterna med andra handlar inte bara - och ibland inte ens främst - om att bearbeta svåra upplevelser. Lika viktigt är att ha roligt, och att inse och känna att livet också är bra.

Förutom att bo hos dem och ha en kontaktperson, fick vi vara med på gruppaktiviteter med andra kvinnor. Vi hade picknick, en dag åkte vi till exempel till Värmdö, det var jättebra! Så roligt! Vi hade julfirande också, barnen var jättegglade med presenter och allt. Alla dessa aktiviteter var viktiga för man får se att det finns andra saker, roliga saker, man får uppleva att inte allt är dåligt. (K8)

På sommaren kunde vi resa på ett ridläger i några dagar. Man fick uppleva annat, det var kul. Många kunde inte åka någonstans, inte göra något roligt med sitt liv på skyddat boende. De tänkte på det roliga också. (K10)

Vi gick också ut och promenerade. Vi lärde oss mycket om allt, lyssnade på andra som upplevt samma saker. Social aktivitet är också viktigt, för när man känner sig dålig så föredrar man att ligga i sängen. En jätteenkel sak som en promenad gör skillnad. Medan vi promenerade så pratade vi om olika saker: musik, vad vi skulle göra på helgen. Man känner sig mer "normal" i en utsatt situation. (K17)

En aspekt av de kontakter med andra kvinnor som kvinnorna får hos Somaya, UKV och Terrafem, är att det finns en gemensam förståelse för att man inte kan eller vill berätta allt om sig själv. Kvinnorna beskriver genomgående hur det skapar en trygghet att ha en plats, ett rum där man "bara" kan umgås tillsammans med andra som förstår den situation man själv är i.

På centret kan vi bli kompisar med någon utan att vi behöver prata om vår situation. Vi kan inte berätta allt, inte heller för de andra som är där. Men vi kan ändå få vänner. Vi har en stor psykisk press på oss. Men här känner vi oss trygga. (K1)

Jag kunde komma bara för att umgås med andra där. Den sociala samvaron på centret är viktig. Hälsa på andra. Man får en så bra känsla. Man känner och träffar andra kvinnor. Det är en trygg plats där man bara kan vara. (K4)

Att mötas i rum där alla har liknande erfarenheter är avgörande i kvinnornas berättelser. De beskriver hur de tillsammans skapar rum där våldet är implicit närvarande eftersom alla har förståelse för varandras erfarenheter, men där annat än våldet står i fokus.

Det känns viktigt att vi varit med om samma sak. Inte bara det här med att stötta, utan det viktiga är att någon förstår. Det var inte så att vi pratade om vad vi hade varit med om hela tiden. På boendet pratade vi inte i de allmänna utrymmena, för

det kan trigga något hos andra. Om man ville berätta kunde man fråga om det var ok. Efter att jag flyttat ut har vi pratat mer med varandra, berättat vad som har hänt. Ibland låter det som om vi har varit utsatta av samma personer, vi har sagt "men gud har han levt dubbelt". Det känns ändå skönt. Alla som var där på boendet förstår, utan att man behöver säga något. (K16)

Flera lyfter hur viktigt det är att göra olika saker ihop, att tillsammans skapa en fungerande vardag.

En gång i veckan hade vi skapande verksamhet. Vi kunde sy någonting, eller göra en tavla eller så tillsammans. Vi lärde oss olika saker. En i personalen hade yoga för oss, vi var på promenader. Vi hade motionstimme, det var något jag gillade. Vi hade också morgonmöten. De väckte oss på vardagarna, knackade på vid nio och kom man inte upp så kom de och knackade på igen. Vi åt frukost tillsammans, man kunde dela med sig om vad man ville. Det fanns en skål med uppmuntringslappar, alla fick ta varsin lapp, läsa om man ville. Det var saker man blir glad av. Och vi gick igenom vad vi skulle göra idag, pratade om skola och jobb. Ville man inte behövde man inte, det var aldrig konstigt om man inte ville prata. (K16)

Kvinnorna berättar att en del av de relationer med andra kvinnor som de byggt upp under sin tid på Somaya, UKV eller Terrafem har fortsatt att utvecklas till vänskapsrelationer också efter att de flyttat.

Jag har relationer utanför med flera som jag lärde känna på Terrafem, har egna vänner därifrån. (K5)

Genom Somaya har vi fått vänner som vi också träffar utanför. Mamma har också fått kompisar. Vi har relationer till andra både på centret och utanför. (K1)

Det stöd som kvinnorna berättar om är inte bara stöd från de som finns hos organisationerna för att ge hjälp, utan också från andra kvinnor som - liksom de själva - är där för att de varit utsatta för våld. Det handlar om att dela erfarenheter och få "perspektiv" genom andra, men också om att vara i ett sammanhang. Detta sammanhang skapas inte bara runt det svåra och tunga, utan också runt det som ger glädje och kreativitet. Kvinnorna bygger upp sin självkänsla och sitt självförtroende tillsammans i aktiviteter som inte handlar om våldserfarenheter, som en promenad, eller en utflykt.

Det stället var inte bra. Hon satt typ själv där

Några av kvinnorna har fått stöd från annat håll innan de kommit i kontakt med Somaya, UKV eller Terrafem. Flera beskriver dessa erfarenheter som negativa, ibland närmast katastrofala och skrämmande. I det första exemplet nedan berättar kvinnan om ett i princip uteblivet stöd - utöver en hemlig och isolerad placering - i en mycket svår situation.

Vi hamnade i en situation som var jättedålig. Vi var i en akut situation, blev flyttade från vår kommun. Vi visste inte var det var, i skogen någonstans. Vi hade en kontaktperson hos socialtjänsten, men vi träffades väldigt sällan. Vi bodde där i sju månader, var helt isolerade och fick ingen hjälp. Vi träffade bara varandra. Det var konstigt, och det var jätteläskigt där i skogen. Vi var i en situation där vi var tvungna att skyddas från familjen och släkten. Bara vid några få tillfällen fick vi besök av socialtjänsten, och vi fick ingen hjälp från polisen. I sju månader bodde vi där. Vi kunde inte gå ut förutom när vi skulle handla mat, vi hade inga aktiviteter. Vi mådde alla väldigt dåligt. Jag försökte få kontakt med socialtjänsten men vi fick ingen kontakt. (K1)

Hon beskriver hur allt förändrades när hon fick kontakt med Somaya.

Jag kan inte jämföra Somaya med något annat för det finns ingenting att jämföra med. För innan vi kom till Somaya fick vi ingenting alls. Vi var helt isolerade, det enda vi gjorde var att sitta och att äta. Vi hade kontakt med socialtjänsten en gång per månad. Det tog ett halvår innan vi kunde börja i skolor igen. När vi kom till Somaya däremot gick det väldigt snabbt. Mina småsyskon kunde börja i skolan direkt, jag började på Komvux och jag hittade ett jobb. Nu både jobbar och pluggar jag. (K1)

Stödet från Somaya beskrivs av en annan kvinna som "djupare" än det stöd som kvinnorna upplevt på andra håll, vilket fått stora konsekvenser för hur de mår.

Jag upplevde en stor skillnad jämfört med där jag bodde innan. På Somaya går man djupare, man pratar om sina känslor. Jag blev annorlunda som person. Mer öppen. Jag blev gladare. Och växte som person. (K4)

De flesta av kvinnorna har inte egna erfarenheter av stöd från annat håll, men några av dem berättar om andra kvinnors erfarenheter.

En av mina väninnor har faktiskt varit placerad någonstans men hon fick inget av det som jag fick här på Somaya. Det stället var inte bra. Hon satt typ själv där. (K2)

Utifrån sina erfarenheter av att ha fått stöd från Terrafem, beskriver en annan kvinna långsiktiga vinster med att få stöd på en kvinnojour, och att det i längden är mer "effektivt" än att placeras på till exempel ett vandrarhem utan stöd.

För jag tänker att det kan leda till negativa konsekvenser att bo på vandrarhem. Och det är även dyrare, för kvinnan kommer säkert att komma tillbaka till socialen. Vandrarhemmet kommer inte att hjälpa henne att bearbeta sina erfarenheter och hjälpa henne med någonting. Om man bor på en kvinnojour så får man mer hjälp och då blir det långsiktiga resultatet bättre. Jag hade inte kunnat klara mina studier och allt om det inte vore för Terrafem. Jag skulle inte kunnat klara det

om jag skulle ha bott på ett vandrarhem. Det blev mycket mer effektivt att bo på Terrafem för jag behövde inte komma tillbaka till socialen. Det kan dröja lång tid för kvinnor att gå vidare om de bor på vandrarhem. På kvinnojour kan man få mycket mer hjälp, språkkurs till exempel om man inte kan svenska, annan praktisk hjälp, hjälp med att hitta jobb. Det är mycket mer effektivt. (K8)

Här beskrivs kvinnojurens - i det här fallet Terrafems - stöd som det långsiktigt bästa både ur ett samhällsekonomiskt och ett personligt perspektiv: den våldsutsatta kvinnan får bättre stöd att stå på egna ben. Men det finns även en kortsiktig och direkt livsfarlig risk om kvinnan inte får stöd: att hon går tillbaka till mannen.

Den största risken är att man går tillbaka till den våldsamma mannen. Jag kom nästan tillbaka till honom, jag är så glad att jag inte gjorde det. (K8)

När kvinnorna jämför sina egna eller andras erfarenheter av stöd från Somaya, UKV och Terrafem med stöd från andra är kontrasten ofta stor. Å ena sidan avsaknad av stöd och isolering, å andra sidan trygghet och möjlighet att komma bort från våldet.

Vi säger att förövaren har rätt till ett normalt liv. Men jag då?

Kvinnorna berättar om en frustration över att det är hon, inte den eller de som utsatt henne för våld, som måste förändra sitt liv. Många uttrycker att de känner att de inte får tillräckligt med stöd, och att de förväntas bära på allt själva.

Det är fel att det är kvinnan som ska flytta, att hon ska skaffa nytt jobb. Speciellt om hon har små barn. Barnen ska komma ihåg att de inte ska säga något. Men barn är nyfikna, de frågar: var bor du? När förövaren väl kommer ut är det han som ska flytta. Hon ska kunna bo kvar. Men så är det inte. Det är hon som ska behöva vända upp och ner på hela sitt liv. Förövaren, vi säger att han har rätt till ett normalt liv. Men jag då? Han har rättigheter, men jag får inte ens skriva på internet. (K16)

Många uttrycker en stor ilska över hur samhället behandlar våldsutsatta kvinnor, och att det är kvinnorna som tvingas flytta på sig och bygga om hela sitt liv, utan att få tillräcklig hjälp från olika samhällsinsatser.

Det som måste förändras är att det inte kan vara så att kvinnor som utsatts för våld är tvungna att gå runt med barnen och bo på ett vandrarhem medan mannen bor kvar i bostaden. Min före detta man bor fortfarande i en fyrarumslägenhet! (K8)

Kvinnorna menar att de skulle behöva bättre insatser och mer stöd när det gäller bostad, ekonomi, stöd och säkerhet. Men det är inte från organisationer som Somaya, UKV och Terrafem som kvinnorna upplever en avsaknad av stöd. Tvärtom uttrycker de, som citaten genomgående visat och visar också i nästa stycke, att de gör vad de kan och ofta mer därtill. Istället handlar mycket av besvikelsen om hur socialtjänsten agerat.

Jag är jättebesviken på socialtjänsten

Många av de kvinnor som vi har intervjuat beskriver en besvikelse över vad de uppfattar som en avsaknad av stöd från socialtjänsten. En kvinna säger så här:

Egentligen skulle socialtjänsten ha hjälpt mig men de lämnade allt till UKV. Jag känner en stor besvikelse på socialtjänsten. Det var mycket dåligt av dem. Vi har så stort förtroende för myndigheter här i Sverige så att man räknar med att man ska ha det stöd som man behöver när man väl behöver det. Men nej. Jag var sjukskriven och ville att socialtjänsten skulle hjälpa mig med att hitta bostad, bevilja terapi, och med ekonomiskt stöd. Men de sa: "Nej, du har jobb, inkomst, du är för bra för att ingå i något stöd. Du klarar dig själv." Socialtjänsten sa upp min plats på UKV och samma dag skulle jag flytta ut. Det var UKV som tog hand om mig. UKV fixade lägenheten till mig och jag fick bo hos dem tills jag fixade eget boende. Man önskar att man blir lyssnad på. Jag hade 3 olika socialsekreterare på 4 månader. UKV samlade ihop de bitar som socialtjänsten misslyckades med. (K17)

I denna kvinnas berättelse är det UKV som kliver in och "täcker upp" för socialtjänsten. En annan kvinna berättar om en liknande situation av besvikelse över socialtjänsten, och om hur hon fått kämpa för att slut få den hjälp hon behövde.

Jag ser många hål i samhället för ensamstående kvinnor. Jag visste ingenting om kvinnojourer och hedersrelaterat våld. Allmänt saknas det kunskapen om våld och om hedersvåld. Om det inte vore för kvinnojourer... För 2 år sedan var jag i kontakt med socialtjänsten och fick ingen hjälp. De frågade "upplever du våld?" och jag sa nej, för min partner slog ju mig inte. Men sedan förra året så började jag ringa runt till olika kvinnojourer. Kvinnojourer är de som kan, men inte samhället i stort. Det finns ett stort hål i samhället. Jag tackar Terrafem. Och när jag tackar Terrafem, tackar jag HELA Terrafem. Jag tackar min socialsekreterare, men inte hela socialtjänsten. Bara hon. Socialtjänsten vill bara bli av med kvinnorna, de har det interna uppdraget att spara pengar. Kvinnojourer hänvisar till socialen för att få en placering. De måste göra det. Men då får man kanske inte hjälp. Jag är jättebesviken på socialtjänsten. Jag har en bra socialsekreterare, jag hade tur som hittade henne. Jag önskar att alla vore som henne. Men det är jättefå som är bra. Man ser skillnad mellan den som brinner för att göra en tjänst för folket, och den som bara gör ett jobb. Det finns verkligen hål i socialtjänsten. (K14)

Denna kvinna har upplevt en brist på förståelse, som hon tolkar som en brist på kunskap om våld och om hedersvåld, hos socialtjänsten. Hon tog själv tag i sin situation och fick hjälp, och så småningom också en bra relation med en socialsekreterare. Här är också engagemang - eller brist på engagemang - avgörande: ett engagemang som hon ser är tydligt hos kvinnojourer men som hon menar är en sällsynthet hos socialtjänsten.

Jag hade mindre än en vecka på mig att flytta ut. Socialtjänsten släppte

Flera av kvinnorna berättar om stress och rädsla när socialtjänsten plötsligt bestämt att avsluta deras placeringar på kvinnojouren. En kvinna berättar om hur fort det gick:

Jag var egentligen inte redo att flytta ut själv när jag fick lägenheten. Men så fort socialen visste att jag fått en lägenhet förkortade de min plats. De hade förnyat efter tre månader, jag skulle fått vara på boendet 3 månader till. Men när jag fick en lägenhet förkortade de min placering, jag hade mindre än en vecka på mig att flytta ut. Jag hade ingen säng, inga glas, ingenting. Min mamma betalade en säng och Ikea kom hem och lämnade den. Jag har tur som har bra kontakt med min familj, att de kunde hjälpa mig. Socialtjänsten släppte. Det var inte ens någon som frågade om jag hade en säng, eller glas. Vissa har inte så bra kontakt med sin familj, det är ännu värre för dem. (K16)

En annan kvinna berättar om en liknande händelse. I hennes fall kopplades kravet på att flytta från det skyddade boendet till att mannen blev dömd. Hon fick besked om att flytta från en dag till en annan.

Så fort jag fick besked att han är dömd så fick jag flytta ut. Typ direkt, samma dag hade jag utflyttning. Jag kände att det gick för fort. Jag mådde jättedåligt. Man behöver en vecka, en månad för att förstå att något jag kämpat med i ett och ett halvt år var slut. Du kan gå vidare. Det var socialtjänsten som beslutade om flytten. (K10)

Hon fick plats i skydds- och utslussningslägenhet, och kunde hålla kvar kontakten med UKV.

Då flyttade jag till lägenheten. Bodde där ett år. I och med att jag flyttade samma dag som jag fick beskedet, gick jag igenom en jättedjup depression när jag bodde själv. Mina kontaktpersoner blev jätteoroliga. Jag kunde gå en gång i veckan till boendet, och en kom hem till mig. Jag fick erbjudande om att jag kunde komma till boendet, men jag gjorde inte det för jag var jättesur på alla för att jag fick flytta ut. Kände mig jätteensam. Jag kom aldrig ut ur min depression, men den är inte så djup nu. Kontaktpersonen och psykologen ringde varje morgon, sa till mig: "ta dina mediciner". De hade koll. Jag hade självmordstankar och så. (K10)

Utöver kontaktperson och psykolog behöll hon också kontakten med UKV via gruppsamtal, Nike. Men socialtjänsten fortsatte att trycka på för att hon skulle flytta ut även från den skydds- och utslussningslägenheten, och hon hade hoppats att UKV hade kunnat göra mer för att få dem att lyssna på hennes behov.

Sedan gick jag på Nike. Det blev lite bättre. Men jag var orolig över lägenhet, socialen sa hela tiden att jag skulle flytta ut. Jag kunde inte hitta lägenhet. Socialen sa att jag kunde vara inneboende. De förstår inte att en person som varit med om det jag varit med om kan inte bo tillsammans med andra som hon inte känner.

Till slut flyttade jag till min tjejkompis. Jag flyttade bara ut. Jag fick stöd från UKV, men när det gäller att hitta ett boende fick jag inte det. Jag mådde jättebra när jag bodde på boendet, men helt plötsligt...tänk att någon tar hand om dig när du mår som sämst och när du kan kliva upp så får du klara dig själv. (K10)

Kvinnorna berättar om hur stressande hotet om att socialtjänsten ska dra tillbaka sitt stöd och de ska behöva avbryta kontakten med Somaya, UKV eller Terrafem är. Rädslan att bli av med sin plats i ett skyddat boende återkommer igen och igen. En kvinna berättar om hur hon, när socialtjänsten drog tillbaka sitt stöd och "det blev en katastrof", kunde lösa situationen genom ett eget hyreskontrakt med Terrafem.

Alltså socialen slutade betala Terrafem för mitt skyddade boende. Socialen ville att jag skulle bo på ett vandrarhem med barnen. Det blev en katastrof för mig, hela världen rasade, det var väldigt jobbigt. Att bo med barnen på ett vandrarhem kändes som att bli lämnad på gatan, jag var så rädd! Och då pratade jag med Terrafem och de sa att jag skulle kunna skriva kontrakt med dem och bo kvar, jag hade inkomst så jag kunde betala, problemet var att jag inte hade någonstans att bo än, det är inte enkelt att hitta bostad. Så Terrafem räddade mig! (K8)

Flera av kvinnorna pratar om att de, utöver frustration och ilska över att deras placeringar plötsligt avslutat, också hade velat få mer stöd från socialtjänsten efter att de flyttat ut från det skyddade boendet. Att ha kontakt med samma personer hela vägen, att det finns en sammanhållen kedja av stöd, beskriver de som viktigt.

Socialtjänsten måste bevilja terapitimmar. Jag hade otur där för min socialsekreterare beviljade ingenting. Hon tyckte att deras relationsvårdscentrum räckte för det. Men jag hade bra kontakt med mina kuratorer på UKV, och att vara i kontakt med dem hjälpte mig mycket. Jag hade önskat att socialtjänsten hade beviljat terapi men de vill använda deras egna resurscenter. Men det hade varit bättre om jag skulle ha kunnat fortsatt med terapi på UKV. (K17)

Kvinnorna berättar om negativa erfarenheter om och/eller en stark rädsla för att hamna i situationer där de står utan stöd för att socialtjänsten inte längre betalar. En kvinna berättar om hur hon upplevt en stor brist i stödet när hon flyttade ut från boendet: socialtjänsten gjorde ingen ny risk- och hotbedömning.

Det var så mycket som inte funkade med socialtjänsten. Ett exempel är att de inte gjorde någon FREDA-utvärdering när jag flyttade ut från det skyddade boendet. Fast det är hedersrelaterat våld jag har varit utsatt för. Hela hans familj och släkt tycker att jag har skadat deras heder. Hotbilden var värre när jag skulle lämna det skyddade boendet än när jag kom dit. (K16)

Denna kvinnas berättelse kopplar tillbaka till den brist på kunskap om våld hos socialtjänsten som många kvinnor upplever. Det hot hon levde under var i högsta grad närvarande också när

mannen var i fängelse. När domen föll hade han också - till skillnad från under häktningstiden - möjlighet att kommunicera med vänner och släktingar som utgjorde ett hot mot henne. Trots det, och trots att den risk- och hotbedömning som gjordes när hon beviljades stöd visade på en mycket allvarlig situation, fick hon med kort varsel flytta från det skyddade boendet på UKV utan att en ny bedömning gjordes.

Vi kunde inte bo på gatan. Jag ska försöka fixa något annat

Att hitta boende är ett återkommande problem i intervjuerna. Kvinnorna vet att boendefrågan inte självklart ligger inom socialtjänstens ansvarsområde, men uttrycker en stark önskan om en bättre samverkan mellan socialtjänsten och andra samhällsinsatser som skulle göra att de kunde få mer stöd i att ordna boende.

Det var bra här, men det blev kaos när vi flyttade. Vi var två år på Terrafem. Vår period tog slut och då sa socialtjänsten att vi var tvungna att hitta ett ställe att bo på. Vi flyttade till min bror, fick ett rum där. Det var jättetrångt. Vi kände oss väldigt instängda. Vi fick en lägenhet, det var efter fyra månader. Det var hemskt i lägenheten. Det kändes som om jag fick kramp. Men de sa att vi måste bo där. Där eller på gatan. Döttrarna grät, jag sa att vi måste bo där. Vi kunde inte bo på gatan. Vi har bott där i två år nu, men nu måste vi ut. Jag ska försöka fixa något annat. Om det är något mer jag önskar mig så är det ett bra boende. (K5)

Det är så svårt att hitta boende. Extra svårt är det för kvinnor med utländsk bakgrund, man har inte kontakter och man känner även mycket skuld känslor, jag tänker så mycket på "varför kom jag till Sverige?". (K8)

Det finns i kvinnornas berättelser en vanmakt när de pratar om boendesituationer, och en känsla av att lämnas ensamma.

Det är jättesvårt. Små exempel. Till exempel om jag har tid hos någon, kan ingen vara med mina barn. När jag behöver prata ut med någon har jag ingen att prata med. När jag bodde på Terrafem låste jag inte ens dörren, så säker kände jag mig. Här, hur många lås jag än försöker sätta känner jag mig inte säker. (K6)

När kvinnorna beskriver att de vill bo kvar handlar det inte bara om att ha någonstans att bo, utan om hela kedjan av stöd som man får när man är placerad hos Somaya, UKV eller Terrafem. Inte minst handlar det om att ha förlorat sitt nätverk, något som blir särskilt tydligt för kvinnor som behövt lämna hela sin familj.

Om de bara hjälper mig nu behöver jag aldrig mer hjälp

Den besvikelse över och brist på stöd från socialtjänsten som kvinnorna berättar om i ovan stycken tar sig flera uttryck. Det handlar om brist på kunskap och engagemang, stress och rädsla för att stödet plötsligt ska försvinna och om en situation där boende och arbete är stora problem. En kvinna säger att det enda hon önskar sig är att få ett jobb så att hon kan försörja sig själv och sina barn.

Allt handlar om pengar, när ersättningen tar slut kan de inte hjälpa mig längre. De tycker att vi ska klara oss nu men jag hade hoppats att jag skulle ha ett jobb, klara min egen försörjning. Det är väldigt svårt att få en anställning. Jag är ingen slö människa. Jag är energisk, vill jobba, vill vara aktiv och känna mig delaktig. Att ha ett arbete är bra för mig, också för att bearbeta traumat, att slippa sitta hemma och återuppleva allt. Många skulle inte ha klarat att ta sig igenom det jag har gjort. Jag behöver inte ha ett perfekt liv men jag vill ha rutiner. (K18)

Kvinnorna uttrycker en frustration över att de inte får den hjälp på vägen som de behöver för att kunna skapa sig ett självständigt liv.

Socialtjänsten har väldigt lite förståelse för personer som har varit våldsutsatta. De förstår inte hur dåligt man mår. Jag går i terapi nu, men det är inte tack vare socialen, det är tack vare andra som har hjälpt mig. Jag höll på att bli av med lägenheten för att socialen strulade. Min kusin var med, min kontaktperson var med, spelade in samtalet med handläggarna. De körde över mig, låtsades som att det var jag som inte kom ihåg vad handläggaren hade sagt. Jag höll på att bli vräkt, hade inte ett enda öre. "Jag kan inte betala hyran, jag kommer att bli vräkt" sa jag. "Så fort går det inte sa de, det tar ytterligare två veckor, sedan kronofogden". Men hur ska jag ens ta mig ur en sådan process när den väl startat? Om de bara hjälper mig nu i några månader behöver jag aldrig mer hjälp från socialen. Istället för att de ska bryta ner mig och att jag behöva hjälp under lång tid. (K16)

Här beskrivs ett kortsiktigt tänkande som får allvarliga konsekvenser för kvinnornas möjlighet att vända sin situation. Denna kvinna pekar på hur denna brist på långsiktighet får stora konsekvenser för den enskilda, men också för samhället. Kontrasten är stor till hur de beskriver stödet från Somaya, UKV eller Terrafem: som avgörande.

Jag hade inte kunnat gå vidare om det inte vore för dem

Sammantaget, i kvinnornas berättelser om det stöd de fått från Somaya, UKV eller Terrafem är tacksamhet det som går igen. Flera uttrycker denna tacksamhet med stora ord, som att den hjälp de fått har varit ovärderlig, att det handlar om liv och död.

Jag har fått mycket stöd. Jag hade inte kunnat gå vidare om det inte vore för dem. Jag fick lämna våldet, komma igång med skola, ta hand om mina barn, hitta min egen bostad. Allt med deras hjälp. (K8)

Som sagt jag vill tacka dem från hela mitt hjärta. Tack vare att de finns överlever kvinnor. Om de inte fanns visste man inte var kvinnor skulle vara, de skulle försvinna. (K6)

På frågan om det finns något i stödet som kunde fungerat bättre, svarar de flesta nej. Det stöd de önskade att få har de fått, och ofta mer därtill.

Jag var nöjd. Och vi kom alltid överens om allt som behövde göras. Vi pratade om allt, alltid. Nej, allt var perfekt. Det finns inget att förbättra. (K3)

Terrafem gör ett utmärkt jobb, det betyder mycket för mig och mitt barn, jag är jättetacksam! (K14)

Det finns däremot en önskan hos många av de intervjuade kvinnorna: att organisationerna får mera resurser och möjlighet att kunna hjälpa kvinnor ännu mer.

Alltså det var underbart. Men jag önskar mig att staten hjälper dem mer, om Somaya får mera möjligheter, mer resurser, mer finansiering, skulle de kunna göra ännu mer, mycket mer. Men de gjorde allt som de kunde. (K2)

Socialekreterarna

Vi har intervjuat sex socialekreterare som placerat kvinnor på Somaya, UKV eller Terrafem. Socialekreterarna har också placerat våldsutsatta kvinnor på andra skyddade boenden, kvinnojourer och boenden i offentlig och privat regi.³⁰ Socialekreterarna arbetar i olika kommuner runtom i Sverige. Alla arbetar på en enhet som är specialiserad på våld, såsom relationsvåldsteam, utredning våld i nära relationer eller liknande.

Boendefrågan är så viktig för att kunna leva ett liv fritt från våld

När vi frågar socialekreterare om vilka aspekter som är viktigast för långsiktigt stöd pratar i princip alla om ett ordnat boende som helt centralt. I likhet med kvinnorna ovan beskriver socialekreterarna boendet som en förutsättning för kvinnan att kunna gå vidare.

Samtidigt gör bristen på bostäder och begränsningar i socialtjänstens uppdrag boendefrågan till en stor utmaning. En socialekreterare poängterar att boende kan vara särskilt viktigt för de som utsatts för hedersrelaterat våld, där det kan vara nödvändigt med ett geografiskt avstånd.

Det som är bäst är att kunna erbjuda klienten³¹ ett förstahandskontrakt på en annan ort. Det kan vi göra ibland via privata aktörer, de har ibland möjlighet att fixa det. Och utanför vår region har vi ibland också möjligheten via kontakt med privata hyresvärdar. Men det är inte alla som är öppna att flytta utanför regionen. I dagsläget har vi inga möjligheter att erbjuda bostad här. Bostad är central för att kunna bryta med sin familj, personen får en trygghet. (S6)

Hotbilden är också relevant att relaterat till bostadsfrågan. I intervjuerna med kvinnorna ovan framkom ett exempel där socialtjänsten gjort en bedömning av hot i akut skede och då kommit fram till en omfattande hotbild, men inte gjort någon bedömning alls när kvinnan

³⁰ Se ovan under rubriken "Olika bakgrund, gemensam grundsyn" och not 26.

³¹ Socialekreterarna använder i vissa fall begreppet "klienten" som är vedertaget inom socialtjänsten. Vi väljer att använda begreppet kvinnorna, eller personerna, utifrån målgruppen för vårt projekt.

skulle flytta från det skyddade boendet. Detta trots att hotet i den situationen var lika närvarande och situationen lika farlig, om inte ännu farligare.³² Samma problematik tas också upp av socialsekreterarna. En av dem beskriver ett konkret fall:

Därför gick vi in med stöd så att hon skulle ha ett boende tills hon hade möjlighet att få förtur. Men när hon skulle kunnat få förtur till ett boende så fick hon avslag för att han inte jagat henne på länge. Det är så det blir: kvinnorna bor skyddat och håller sig undan vilket gör att mannen inte kan hitta henne och jaga henne mer, och sedan får de avslag med hänvisning till det, att han inte är ett hot mot henne längre. (S4)

Denna socialsekreterare beskriver vad vi kan kalla en "hotparadox": det faktum att kvinnan lever skyddat på det skyddade boendet gör att bedömningen är att hotet minskar, vilket i sin tur blir ett argument för att hon inte ska få stöd (här i form av förtur till boende). I det här exemplet - liksom i kvinnans berättelse om en liknande situation ovan - tar man inte hänsyn till att en förändring av boendesituationen också leder till en förändring av hotbilden.

I vissa kommuner finns möjlighet att få boende genom socialtjänsten, exempelvis i form av ett "socialt kontrakt". Men enligt socialsekreterarna är det mycket svårt för våldsutsatta kvinnor att uppfylla kriterier för ett sådant kontrakt. Flera pekar på att våldsutsatthet inte ger förtur till bostad.

Boendefrågan är en het potatis. Många sitter med samma bekymmer. Vi har inget kommunalt bostadsbolag, inga lägenheter att erbjuda. Vi har socialt kontrakt, men det är svårt att få. Många uppfyller inte kriterierna, det är väldigt smalt. Man måste ha bott i kommunen i två år och ha en anknytning här. Man får ett tillfälligt kontrakt, tanken är att man ska få tid på sig att hitta sysselsättning, betala av skulder, hitta boende. Det är inte en långsiktig lösning. Bedöms man ha förutsättningar på normala bostadsmarknaden får man ofta avslag. Samtidigt får man inte ha en för svår situation, det måste bedömas att man kan flytta ut inom två år. Cheferna ska se över det, hur det ser ut just för våldsutsatta. Jag skulle vilja se en större lösning på bostadsfrågan. Jag tycker att våldsutsatthet skulle kunna vara ett kriterium för att få förtur. Boendefrågan är så viktig för att kunna leva ett liv fritt från våld. Det är inte ovanligt att kvinnor återvänder till en våldsam man p g a bostadsbristen. (S5)

Också här beskrivs en paradox. Å ena sidan är våldsutsatthet inte ett kriterium för att få förtur till bostad. Å andra sidan är risken stor att om kvinnan kan uppfylla andra kriterier för att få hjälp, kan hennes situation bedömas som "alltför svår". I förlängningen kan bostadsbristen göra att kvinnan tvingas flytta tillbaka till sin förövare/sina förövare - och därmed sätter sig i en potentiellt livsfarlig situation.

³² Se ovan under rubriken "Jag hade mindre än en vecka på mig att flytta ut. Socialtjänsten släppte".

Olika typer av stöd. Hjälp till självhjälp. En stabil miljö

Många av de aspekter av hur ett bra stöd till våldsutsatta kvinnor borde se ut enligt kvinnorna själva, går igen också hos socialsekreterarna. Ett exempel är hur olika former och typer av stöd hänger samman. Utan praktiskt stöd för att få ordning på det basala i livet är det inte möjligt att växa emotionellt, socialt och kunskapsmässigt - det är någonting som också socialsekreterarna poängterar.

Dels att få en möjlighet att faktiskt ha professionella samtal för att bearbeta det som hänt. För att kunna acceptera, få förståelse för och kunna gå vidare. Dels att få en bra start i nya kommunen, med en hjälp som verkligen behövs. Hjälp med allt man inte vet om, alla praktiska saker, samhällsorientering, språket. Att få en bra grund att stå på, en stabil grund som håller långsiktigt. (S2)

Här betonar socialsekreteraren sambandet mellan det emotionella stödet och det praktiska; det ena blir inte möjligt utan det andra. Hon ger också en bred beskrivning av vad säkerhet innebär.

Säkerhetsplaneringen är a och o. Att hålla fast vid den fiktiva historien, gå igenom egna säkerhetsrutiner i huvudet. Man behöver trygghet för att få tillbaka sin självkänsla. Boendesamordnaren finns där jämt för klienterna när det behövs. Hon gör aldrig saker åt dem, hon gör saker med dem. Lära sig att man kan göra saker själv, det är inte så svårt, och om det är svårt kan man lära sig det. Få möjlighet att gå i skolan och jobba och veta att man klarar sig själv. (S2)

Liksom kvinnorna tidigare, kopplar socialsekreteraren här ihop den yttre säkerheten (rutiner, fiktiv historia) med att bygga upp en självkänsla. Hon bekräftar också det kvinnorna berättar om: hjälp till självhjälp är den viktigaste delen av ett praktiskt stöd. Det handlar om att inte göra saker åt kvinnorna utan med dem. Flera uttrycker vikten av detta, på olika sätt.

Hjälp till självhjälp. Det praktiska handlar om mycket stöd i att etablera nya kontakter i samhället, hitta in i samhället, allt från vårdcentralen till matbutiken. Att guida personen rätt så att hon sedan kan hitta själv. (S6)

Det är viktigt med hjälp till självhjälp, både från socialsekreteraren och från kvinnojourspersonal. Fokus på empowerment: ge info men låta personen söka själv så att det skapas tilltro till sin egen förmåga. För makten har tagits ifrån personen i våldsprocessen, både när det handlar om våld i nära relation och hedersrelaterat våld. (S3)

Praktiskt stöd och stöd i att navigera för att få samhällskompetens, kunna etablera eller återetablera sig, känna till sina rättigheter och skyldigheter beskrivs som centralt. För en person som inte kan språket och inte har något nätverk i Sverige blir dessa aspekter av stöd ännu viktigare.

Vi behöver ha människor som har kunskap i praktiska göromål, sekretessmarkering, skolor, bank-id, it-vana. De behöver börja söka boenden direkt för att de inte ska bli fast och institutionaliserade. De behöver samhällsorientering, framför allt när det kommer till äldre personer som kommit på anknytning, från flygplatsen till hemmet, och som inte varit utanför dörrarna. Kunskap i rättigheter och skyldigheter. Många som är gifta har inte ens en aning om att de får skilja sig. (S2)

Vi har beviljat kontaktperson utifrån behov av stöd i att guida in i samhället, kontakt med myndigheter, när det funnits svårigheter med språket, isolering, alla praktiska saker. Också samtalsstöd: någon att prata med förutom rådgivning med socialsekreterare. Det är vanligt att bevilja eftervårdinsatser när det gäller målgruppen heder, för det finns stort behov hos målgruppen. Det beviljas ganska ofta. (S6)

Här betonas att de kvinnor som varit utsatta för hedersrelaterat våld har ett större behov av långsiktigt stöd, särskilt om de har kommit till Sverige nyligen och/eller på anknytning. Då finns också ett stort behov av att ge information om hennes rättigheter, och grundläggande kunskap om samhället. Också en utvidgade hotbild har betydelse för långsiktigheten i stödet.

Hotbilden kan vara större, för det finns ofta flera förövare. På lång sikt också. När en person bryter med en hederskontext kan hotet finnas under längre tid eftersom driften att återupprätta hedern fortfarande finns. (S3)

Det som gör det komplext är att det är så många människor inblandade. Det finns behov av längre kontakt eftersom våldet aldrig upphör. Våldet från familjen, klanen, din egen och andras upphör aldrig. Det kan behövas stöd under lång tid. Det är många som återkommer. Det kan vara hyfsat lugnt under en period, sedan kommer de tillbaka. Det kan gå i vågor under många år. (S4)

Här pekar socialsekreterarna på två aspekter av hot och våld i en hederskulturell kontext. Dels handlar det om att hoten kommer från flera, att det finns flera förövare. Dels handlar det om att hoten inte upphör utan finns kvar under lång tid, under många år. Båda dessa aspekter adderar till behovet att ge stöd under lång tid.

Socialsekreterarna pratar också om vikten av att arbeta på olika plan, och att det både handlar om sambandet mellan praktiskt och emotionellt stöd, och mellan yttre och inre skydd. Alla dessa olika aspekter av stödet hänger tätt samman.

Det är viktigt att både få hjälp med det yttre och det inre skyddet som vi kallar det. Det yttre skyddet ska samhället hjälpa till med, som skyddad identitet, larm, etc. Men det inre skyddet - att personen själv får kunskap och förutsättningar och har en egen förmåga - det inre skyddet handlar om vad man själv gör. Samhället lägger ett stort ansvar på den enskilda att skydda sig. Även om en förövare blir dömd kommer han ut, han kan fortsatt vara farlig. Vi måste jobba på många plan.

Vi har pratat om det här mycket på jobbet, att det är så viktigt med olika typer av stöd. Ibland är det så att man behöver hjälp med det grundläggande, och mycket tid läggs på ekonomiskt bistånd, praktiskt stöd. Det kanske är så att man inte kan tillgodogöra sig emotionellt stöd om man inte har basen. Det är svårt att jobba med våldet om man inte har det mest grundläggande ordnat. För att orka måste man kunna leva i en stabil miljö. Det praktiska har stor betydelse också. En del kommuner lägger stort fokus på emotionellt stöd och det är viktigt. Men vi lägger också stort fokus på praktiskt stöd. (S5)

Här betonar socialsekreteraren att det behövs en stabilitet för att kunna orka bearbeta våldet och gå vidare, och att det inte är möjligt att ta ansvar för ett yttre skydd utan att man fått möjlighet att bygga upp ett inre skydd.

Sambandet mellan olika former av stöd är uppenbart också för nedan socialsekreterare. Hon pratar specifikt om kontaktmannaskap, och där blir också sambandet mellan den akuta och den långsiktiga fasen i stödet påtagligt.

Det kallas kontaktmannaskap och det kan innebära många saker. Det kan vara emotionellt stöd, att få kunskap om våldets mekanismer, hur man kan bryta normalisering, om skuld och skam, vem som bär ansvaret för våldet. Sedan är det också mycket praktiskt stöd; kontakt med myndigheter, arbetsförmedlingen, försäkringskassan, migrationsverket, andra delar av socialtjänsten, hälso- och sjukvård. Att samordna de kontakterna, personalen sitter ofta med. Det handlar både om att man bott kort tid i Sverige, man vet inte hur myndigheter arbetar, det är svårt att navigera i samhället, något som ju kan vara svårt också om man är född och uppväxt här. Och det handlar om att lära sig säkerhetsplanering. Att man vet hur man ska ta sig säkert till olika platser, sysselsättning, skola, arbete. Att skapa och lära sig hur man ska hålla fast vid en fiktiv historia. I princip alla som kommer till skyddat boende får en skyddad identitet, och om man har skyddad identitet behöver man jobba själv för att upprätthålla skyddet. Sådana saker som kommer med det, som man inte vet från början. Det är svårt och komplicerat. (S5)

Återigen är det sambandet mellan det praktiska och emotionella stödet, det inre och yttre skyddet som blir påtagligt, och också nödvändigheten i att tänka långsiktigt.

Flera socialsekreterare poängterar att för att stödet verkligen ska fungera i sin helhet skulle det behövas mer samverkan inom socialtjänsten, exempelvis bättre möjligheter att samarbeta när det gäller ekonomi. En socialsekreterare berättar om sin erfarenhet, både när det har funkat och när det inte har gjort det.

Det ser dock väldigt olika ut i olika stadsdelar. Jag hade ett mardrömsärende där vi behövde jobba i flera månader för att kvinnan överhuvudtaget skulle få ekonomiskt stöd. I vissa stadsdelar funkar det jättebra. På en av dem var relationsvåld organisatoriskt tillsammans med ekonomiskt bistånd. När jag var där kunde jag

gå direkt till ekonomiskt bistånd och lösa det. Det kan både handla om att det hamnar på fel chef, och det är en strukturell fråga. Jag tyckte först att det var märkligt att relationsvåld låg under ekonomiskt bistånd, men i praktiken blev det väldigt bra. (S4)

Här berättar socialsekreteraren om hur en organisatorisk lösning som hon först var skeptisk till - att relationsvåld låg under ekonomiskt bistånd - visade sig underlätta samarbete och bidra till ett bättre stöd. Flera socialsekreterare beskriver att det faktum att olika enheter har skilda budgetar försvårar samarbetet.

Det jag har märkt i mina olika positioner som handläggare är att det här med ekonomi och upphandling blir så dåligt på alla sätt och vis. Och det här med att alla enheter har sin pengapåse som de håller krampaktigt i. Att inte samarbeta ekonomiskt över gränserna. Jag har kämpat för att få till sådana samarbeten. Som stadsdel skulle vi spara pengar och det skulle gagna klienterna. Samverkan mellan enheter, ekonomiska beslut över gränserna skulle kunna göra jättestor skillnad. Det skulle inte bli dyrare, man skulle kunna spara pengar. Istället träter man om vems ärende det är. (S4)

Liksom kvinnorna beskriver socialsekreterarna tydliga samband mellan emotionellt och praktiskt stöd och mellan det inre och det yttre skyddet. För att känslomässigt kunna bearbeta våldet och gå vidare, är stabilitet i livet en förutsättning. Det är inte möjligt att samla kraft för det svåra och hårda arbetet att komma bort från våldet och att skydda sig själv, utan att det praktiska är ordnat, och utan att få stöd.

Att inse. Det gör man inte direkt. Att bygga nätverk

En annan aspekt i det långsiktiga stödet som flera socialsekreterare tar upp är att kvinnan ska kunna få förståelse för våldet och för det som hon varit med om. Kvinnorna behöver tid för att kunna bearbeta och förstå våldet. Därför är det viktigt att de inte "dumpas på ett hotell" och istället får det långsiktiga stödet de behöver för att "få insikt".

Största delen av det långsiktiga stödet handlar om behandlande samtal. Att inse vad man varit utsatt för. Det tar några månader, det gör man inte direkt. Det är då, när man inser, som man mår dåligt. Ibland kan det ta två-tre månader innan den här insikten kommer. Just när man fattar var som har hänt, då ska man dumpas på ett hotell. (S4)

Processen av förståelse och bearbetning kan ske genom individuella samtal men även i gruppverksamhet där man även får möjlighet att träffa andra i samma situation.

Det är superviktigt att man får träffa andra i samma situation, på gruppverksamhet. Oavsett var man befinner sig, skyddat eller inte. Och det kan man få, det finns det tillgång till. Jag var själv med och handledde. Det finns även utan insats. Bostaden i offentlig regi behöver insats, men på UKV behöver du det inte, och inte på andra jurer. (S4)

Liksom kvinnorna pratar socialsekreterarna om att det är viktigt med socialt stöd och kontakt med andra kvinnor. Gruppverksamheter fyller en viktig roll i att skapa gemenskapen och bygga nya relationer. Ibland litar socialtjänsten på att de ideella organisationerna själva erbjuder denna typ av verksamhet, utan att socialtjänsten behöver bevilja insatser.

UKV har ju också annat, grupper och självkänslagrupper, möjlighet att träffa andra i samma situation. De kan också komma till kansliet och få hjälp med praktiska saker. Om inte alla kontaktpersonens timmar räcker till kan de fylla på med egna resurser. Kollektiva aktiviteter ger möjlighet att skapa ett nytt nätverk när man kanske inte kan träffa det nätverk man haft innan. Att man inte är ensam, det finns andra som är utsatta, att inte ta på sig skulden. Jag tror absolut att det är viktigt. Sedan finns det vissa kvinnor som inte känner sig bekväma med det, som bara vill ha individuellt stöd, som inte vill öppna upp för andra. Men det är bra att det erbjuds. De får möjlighet att känna igen sig, dela erfarenheter, få nya kontakter. (S5)

Behovet av nätverksbyggande och socialt stöd beskrivs av socialsekreterarna som särskilt viktigt när det handlar om personer som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryckt.

Det är viktigt att bygga stöd runt omkring sig. Att bygga nätverk. Största svårigheter har unga personer som behöver bryta upp med sin familj. Det är jättesvårt. Det är svårt också för äldre personer, men ännu svårare för unga. Utmaningar för oss är att vi inte kan ge skydd om personen återvände. Vi jobbar med stöttande insatser som hjälper henne att bryta upp. Men det är svårt när personen inte vill bryta helt. Vi kan inte ge en person en ny familj eller ett nytt nätverk. I en akut fas lämnar man men långsiktigt är det jättesvårt att skydda personen om den vill tillbaka till familjen, om den vill ha kontakt med familjen. De emotionella banden som finns till förövare går inte att kontrollera. (S6)

Också behovet av långsiktigt stöd kan öka när kvinnan blivit utsatta för hedersrelaterat våld, eftersom det kan ta tid att bygga ett nytt nätverk.

Jag har till exempel en kvinna, en form av hedersrelaterat våld, och vi har efterstödsinsatser i form av kontaktmännaskap, och det känns superbra att vi kan gå in med denna insats. Det är alltid bra, för skyddat boende tar slut, men det kommer nya saker, och det tar tid, alla processer tar lång tid och stöd behövs. Jag tror kanske om man utsatts för hedersrelaterat våld blir man ensam, man har inte nätverk, det finns risker som kommer upp efterhand. Så det är extra viktigt att hålla kontakt efter att personen har flyttat ut. Jag vet inte men jag kan tro att när det gäller hedersrelaterat våld kan det behövas mer långsiktigt stöd. Som socialsekreterare behöver man tänka bredare, se hela kontexten, sätta sig in mycket. (S1)

Flera socialsekreterare uppfattar långsiktigt stöd generellt, som något de ideella organisationerna erbjuder utan att det behövs en specifik insats från socialtjänsten.

Vi brukar inte ge långsiktigt stöd. Men boendet brukar erbjuda det. Det är någonting de själva gör. Inget som kräver bistånd, utan en schysst grej som de gör. Behovet brukar mattas av efter att klienten blivit varm i kläderna. (S2)

Socialekreterarna nämner dock flera exempel på att långsiktiga stödinsatser beviljats, och även fall där stöd ges utan att kvinnan varit placerad på skyddat boende. Dessa stödinsatser kan innehålla långsiktigt stöd i form av emotionellt och praktiskt stöd inklusive hjälp med pågående utredningar, men även psykosocialt stöd.

Det kan vara en person som får stödinsatser utan att ha varit placerad: kontaktperson via kvinnojour, praktisk hjälp och emotionellt stöd. Det handlar om personer som inte behöver skydd men som behöver en person som stöttar en med det praktiska och också psykosocialt stöd. Det kan vara från tre månader upp till ett år. Det tar tid från socialekreterare. Om man istället har en kontaktperson via kvinnojouren kan den våldsutsatta få stöd med alla delar: praktiskt, psykiskt, med utredningar som pågår. Kontaktpersonen kan vara nära och känna till vilka behov som personen har. De är mindre fyrkantiga än socialtjänsten. (S3)

Också i det stöd som sker efter att kvinnan flyttat från det skyddade boendet, är samverkan mellan myndigheter centralt. Pågående utredningar och rättsprocesser, och ärenden om sekretessmarkering gör att det blir oerhört viktigt att det finns samverkan mellan myndigheter för att kunna skydda kvinnor och för att det ska fungera på sikt.

Vi måste få till samverkan mellan olika myndigheter, få alla att förstå vikten av att kvinnor behöver leva skyddat. Att alla måste vara försiktiga med personuppgifter. Skola, arbete etc. måste vara införstådda. Ibland är det ju så att kvinnor blir röjda, till exempel av myndigheter som lämnat ut deras uppgifter. Det krävs verkligen samverkan på många plan och mellan olika myndigheter. Det har aktualiserats med Aftonbladets artikelserie om gömda kvinnor, hur trötta de här kvinnorna är på att leva gömda. Den visar hur svårt det är. Återigen att vi är bra på att sätta in åtgärder i det akuta skedet, men den här målgruppen måste få möjlighet att leva tryggt resten av livet. Det skyddade boendet är bara en liten del av livet. (S5)

Ovan visar att det finns många aspekter som socialekreterarna poängterar är av vikt för långsiktigt stöd. Här har vi särskilt lyft fram bostad, emotionellt stöd som håller i över tid för att kvinnan ska kunna bearbeta trauman och få kunskap om våld, våldsprocesser och våldsmekanismer, stöd genom kollektiva aktiviteter, praktiskt och socialt stöd. Vi har även sett hur socialekreterarna betonar vikten av samverkan mellan olika delar av socialtjänsten och olika myndigheter när kvinnor behöver leva i skydd under långt tid, kanske hela livet.

Det är bra om det hänger ihop. Det handlar om tillit och förtroende

Alla socialekreterare tycker att det på ett eller annat sätt är viktigt med långsiktigt stöd, och att det - om det är ekonomiskt och organisatoriskt möjligt - behövs insatser och fortsatt stöd efter placeringstiden. Det långsiktiga hänger också ihop med det akuta där man har

skapat en viss trygghet. För att kvinnan ska kunna gå vidare behövs fortsatt stöd. Det är inte bra att bara "släppa personen efter skyddet".

Ytterligare en aspekt av det långsiktiga stödet är att det stöd som personen får i den akuta fasen är viktigt också för det långsiktiga stödet. Här nedan beskriver socialsekreteraren ett 'framtungt' stöd till våldsutsatta kvinnor: vi är bra på det akuta, säger hon, men den stora utmaningen ligger i det långsiktiga, särskilt i en hederskontext.

Den stora utmaningen är just det långsiktiga stödet. Vi är generellt bra på att hantera det mest akuta. Man blir väldigt ensam i en hederskontext. Att starta ett nytt liv, ett nytt nätverk som man kan lita på tar lång tid. I vilka sammanhang kan personerna vara utan att blir röjda, vilka kan man lita på. Ofta är det ensamheten som gör att man återvänder. Förutom allt som gäller alla våldsutsatta handlar det också om hur man hittar ett nytt nätverk, och hur man förhåller sig till det. Det är en stor fråga. (S5)

Andra poängterar särskilt vikten av att det är samma personer som finns med i det akuta stödet och som följer upp, både i form av en kontaktperson och en grupp som ger stöd över tid.

Jag tror att någon form av stödkontakt bör finnas under en tid. Utan att sätta en gräns; det är helt individuellt, det varierar från person till person. Det borde finnas en kontaktperson som kan följa upp, en person som vet och som man inte behöver berätta allt igen för. Det ska finnas en grupp där man kan prata, utbyta, lära sig från andra. Den måste vara frivillig såklart, annars funkar det inte. Jag tror inte att man bara ska släppa personen efter skyddet, för det tar tid. De som finns här hos oss har jag fortsatt kontakt med under lång tid, de får gå i vår verksamhet. (S1)

När stödet hänger ihop "skapar man mer trygghet".

Generellt tycker jag att det akuta och det långsiktiga hänger ihop: med en bra övergång och bättre samarbete med kontaktpersonen på boendet som kan fortsätta efteråt skapar man mer trygghet. Det är bättre än att bara sluta placeringen och bryta all kontakt. Man hinner kanske inte alla delar under placeringstiden. Behovet finns fortfarande när personen flyttar ut och att avbryta kontakten är inte bra. Det kan vara så att om förövaren sitter i fängelset så behövs det inte skydd, men det kan fortfarande finnas behov av psykosocialt stöd. Då är det bra att ha fortsatt stöd efter placeringen. (S3)

För att kvinnan ska få ett stöd som håller långsiktighet, måste det finnas en kontinuitet i form av konkreta personer.

Det är viktigt att det i alla fall finns några personer som är samma, som finns med både i det akuta och under lång tid. (S4)

Flera beskriver det stöd som Somaya, UKV och Terrafem ger som just ett sådant stöd där kontinuiteten är central. Utöver, och tillsammans med, individuella personer, är det också viktigt med kontinuitet i organisationen och sammanhanget.

På UKV är det tydligt att det hänger ihop. När man flyttar från det kollektiva boendet till en utslussningslägenhet får man en ny kontaktperson, men det har varit en smidig övergång, kontaktpersonen har haft kontakt med kvinnan tidigare. De har funnits med hela tiden, det är samma organisation. (S5)

Jag hade ett fall: en kvinna som varit placerad hos en kvinnojour, med bra erfarenhet så vi använde samma kvinnojour för stöd efter placering. Det fanns fördelar med att de kände kvinnan sedan innan, det fanns förtroende och trygghet. Det är bra om olika faser i stödet hänger ihop. Först placering med en kontaktperson, och sedan fortsatt stöd med samma kontaktperson så att det finns en kontinuitet. Bra att det hänger ihop, att det finns en långsiktig kontakt. Det är en fördel att använda samma kvinnojour och samma kontaktperson. (S6)

En socialsekreterare beskriver ett fall där en ung kvinna fick stöd på ett skyddat boende i offentlig regi. Hon säger att det skulle ha varit bättre med kontinuitet i stödet och om det inte varit ett glapp mellan det akuta under placeringstiden och det långsiktiga efteråt, men i detta fall var det ekonomi som gjorde att det inte blev en sammanhållen stödkedja.

Jag hade en tjej på ett skyddat boende i offentlig regi. Det var ett svårt fall, mycket våld under lång tid. Hon fick träningslägenhet med kontaktperson efter en lång placering på boendet. Kontaktpersonen och jag hjälpte till, eftervården blev på stadsdelen. Boendet erbjöd detta stöd, men det var billigare att göra det i egen regi än att köpa tjänsten. Men det hade varit bättre om hon kunde få fortsätta bo på samma boende och ha kontakt med dem istället. Det är bra om det hänger ihop. Om de har fått förtroende är det tråkigt att börja på ny kula med helt nya människor. Det handlar bara om pengar att man inte gör så. I det här fallet var det så, att hade det inte varit för pengarna hade hon varit kvar där. Det finns ju så klart budgetar att förhålla sig till. Det blev för dyrt helt enkelt. Det är ju konstigt för man har lagar som säger att alla har rätt till skydd. En viktig aspekt av att ha kvar samma kontakt är förutsägbarhet. Tilliten till människor är låg när man har varit utsatt. Därför är det bra att det är samma personer. Om man har fått förtroende vill säga, annars är det så klart bra att byta. (S4)

Här poängterar hon vikten av kontinuitet för att kvinnan ska känna tillit och förtroende, och för att hennes situation ska vara förutsägbar. Att det är samma personer i samma sammanhang som ger akut stöd och som följer upp, ger bättre förutsättningar för att stödet ska bli hållbart. Det långsiktiga stödet blir både bättre och mer effektivt om personen får adekvat stöd i den akuta fasen.

Det kan finnas ett samband mellan placering och stöd efteråt: att en person som fick ett bra stöd från början har bättre förutsättningar för efterinsatser. Också att det finns någon som följer upp är viktigt. (S1)

En annan socialsekreterare pratar om att det kortsiktiga budgetperspektivet i socialtjänsten kan vara ett problem. Om det var möjligt att från början fatta beslut om en sammanhållen kedja av stöd skulle det bli mer effektivt på lång sikt.

Det skulle behövas möjliggöra långsiktigt stöd med en och samma kontaktperson. Budget är ett problem såklart. Men vi skulle behöva kunna sätta budget för ett år eller även två år. På längre sikt kommer det att hjälpa bättre, göra att personen blir mer välfungerande. Det är bättre än att det bara är en placering och sedan är det slut. Långsiktigt stöd främjar ett snabbare positivt ... jag vill inte säga resultat men det jag vill säga är att med ett bra långsiktigt stöd blir det en hållbar återhämtning för personen. Hen kan bli till en fungerande individ snabbare. (S3)

Flera påpekar att kontinuitet inte bara är bra för kvinnan utan att ett långsiktigt perspektiv också sparar resurser för socialtjänsten.

Det är jättebra om man håller ihop det, att man har en sammanhållen vårdkedja. Det är bra att det finns personal som jobbar hela vägen, som har kännedom om personen redan. Tar man ett nytt företag eller organisation som ska ha utslussningen blir det mer för oss på socialtjänsten att göra. Ekonomiskt sparar vi för att det blir billigare när man flyttar till ett självständigt boende. Men framför allt är det en besparing när det gäller mänskliga resurser. Det blir enklare både för individen och för oss som jobbar med det. Det är lättare också för boendet att få en bra kontakt. Underlättar för transporter, säkerhetsplanering och annat. (S5)

Geografisk närhet mellan det skyddat boende och boendet efteråt kan vara en fördel.

Det som också hjälper är den geografiska närheten. Det går inte att koppla ihop på samma sätt om man flyttar från en kommun till en annan kommun. Vi försöker hjälpa till så att kvinnan kan bo nära det skyddade boendet eller kvinnojouren efter flytt, så att hon kan hålla kontakten enklare. (S1)

Det bästa vore om kvinnan kunde få en lägenhet där hon har varit placerad i skydd, där hon har kontakten och närheten. Det är särskilt viktigt om hon har barn. Det är det där att man ska bryta upp hela tiden, börja om. Om barn ska bryta upp relationer som de skapat, exempelvis i skolan, kan det vara förödande. Det handlar inte om så många om man ser över ett år. (S4)

I vissa fall är dock den geografiska närheten inte önskvärd, utan kan vara potentiellt farlig. Av säkerhetsskäl kan det vara viktigt att det finns möjlighet att placera kvinnan på ett geografiskt avstånd. Här är samverkan mellan olika kvinnojourer och andra ideella organisationer och

mellan socialtjänsten och organisationerna, central. Om samarbetet fungerar kan det ändå vara möjligt att upprätthålla en viss kontinuitet.

Det är en garanti för oss om en kvinnojour rekommenderar en annan. Vi måste bli bättre på att samverka på det sättet. Alla är intresserade av att samverka, det har bara fördelar. Vårt arbete blir bättre om vi samverkar, kvinnojournernas arbete blir också bättre då. (S3)

Som vi sett, uttrycker de flesta socialsekreterare på olika sätt att de ser vikten av sammanhållet stöd i den akuta och långsiktiga fasen. De uttrycker också att det är önskvärt att det finns en kontinuitet i stöden, så att den våldsutsatta personen kan få stöd av samma personer och i samma organisation hela vägen. Socialsekreterarna beskriver det som en fråga om tillit och förtroende.

Samtidigt, som vi också kommer att se i följande avsnittet, berättar socialsekreterarna om nödvändigheten i att separera. De beskriver att de ofta hamnar i situationer där de är tvungna att separera det akuta och det långsiktiga stödet, och/eller ser ett behov av att göra det.

Vi behöver se det som två separata delar

Att bevilja långsiktigt stöd efter det akuta stödet kan - som vi har sett - hindras av ekonomiska förutsättningar. Men också organisatoriska eller formella omständigheter kan göra att en separation mellan det akuta och det långsiktiga kan bli nödvändig för att kunna göra en bedömning och bevilja stöd.

Men man måste tänka som två separata delar för att göra bedömningar. Man behöver bedöma den situation som personen befinner sig i när man ska bevilja skydd och sedan så behöver man göra en annan bedömning när man ska bevilja stödinsatser efter att personen flyttat ut. (S1)

Att hålla samman det akuta och det långsiktiga blir svårare när det är olika kommuner inblandade i ett ärende.

Om boendet finns i en annan kommun så blir det lite svårare. Personen kommer i kläm ibland. Det är vi som betalar för placeringen i en annan kommun, och när den personen flyttar ut blir det en månads överlämning till den nya kommunen. Vi gör en plan men vi kan inte följa upp. Man försöker men det finns många utmaningar, vi kan till exempel inte veta om personen går på gruppsamtal eller inte. Personen tycker kanske inte om den nya kontaktpersonen och då bryter hen kontakten. (S1)

Enligt samma socialsekreterare är det väldigt sällan som långsiktigt stöd ges om flera kommuner är inblandade.

Det behövs ett speciellt avtal, det görs inte. Så risken finns att personen faller ur. Vi gör det så bra som möjligt under den första månaden med överlämningen. Sedan kan det handla om en flytt geografiskt långt bort. (S1)

En socialsekreterare menar att långsiktigt stöd förekommer, men att det ofta inte funkar om det är flera olika kommuner som är inblandade.

Det viktigaste är att man har en ordentlig överlämning kommuner emellan. När man har gjort en överlämning och klienten inte längre har en insats hos oss så ska man inte längre jobba med ärendet. Då ska man avsluta. Det är viktigt att klienten förstår att hen inte lämnas vind för våg, utan att det finns professionella som tar emot i nya kommunen. (S2)

Samma socialsekreterare menar att det kan vara bra för kvinnan att skilja det akuta från det långsiktiga. Hon menar att ibland går långsiktigt stöd "för långt" för att det ska vara bra för den våldsutsatta kvinnan. I dessa fall handlar det ofta om att socialsekreterare och boendet gör olika bedömning. Hon berättar om ett fall där hon menar att kvinnan stannade alltför länge på det skyddade boendet, och där boendet gick ifrån sitt uppdrag.

Om boendet gör en annan bedömning? Ja, personalen träffar och pratar ju med klienten nästan dagligen. De ser saker som vi inte ser. Jag tror att det har med tryggheten att göra. Personalen på det skyddade boendet kan vara den första tryggheten klienten upplever på länge. Vi måste vara flexibla och kunna förlänga insatsen när det behövs; vi tar både boendets och klientens åsikter i beaktande, men vi måste samtidigt jobba ut klienten så att hen kan få ett självständigt liv. Jag har haft en klient som haft skyddat boende i 2,5 år. Det är jättefarligt. Klienten blir bekväm och trygg i sin placering. Det är på både gott och ont. I det här fallet handlade det om att klienten upplevt ett svårt trauma, men jag kan inte säga att jag är säker på om det var svårare än för andra, men alla upplever och reagerar på olika sätt. Klienten blev bekväm på boendet och att ha personal som hjälpte hen med alla aspekter i det dagliga livet, och det slutade med att boendet frångick socialtjänstens placeringsuppdrag. Allt drog ut på tiden, beslut att förlänga eller inte en ytterligare period gick som vanligt upp till arbetsutskottet som till slut inte godkände förlängningen på nytt. Jag fick arbeta mot både en motsträvig klient och boendet. Jag tror att klienten hade känt sig mer redo om placeringsuppdraget och planeringen efterföljts. Två och ett halvt år är en för lång tid att vara på skyddat boende. Det är skillnad på att få skydd och att få stöd. Stödet går att få även efter att klienten flyttat från det skyddade boendet. Hen har bytt namn, bytt stad, fått stöd från nya kommunen, och hen har en fiktiv berättelse om sin bakgrund. Skyddsplanering finns således och stödet kan fortsätta. (S2)

Socialsekreteraren pratar här om att inte ge "för mycket" stöd, och att det är viktigt att lita på att det är möjligt att få stöd också från andra än de kvinnan först knutit an till. Ibland, menar hon, är det därför viktigt att separera det akuta och det långsiktiga.

Vi behöver se det som två olika delar, för när klienten har flyttat är det den nya kommunen som tar över. Boendepersonal kan inte ge bistånd som till exempel samtal efter insatsens slut när klienten flyttat från boendet. Jag skulle se det som två separata delar. Men de flesta boenden ställer upp och stöttar klienten i form av telefonsamtal även efter placeringens avslut och det är helt fantastiskt att de gör det. (S2)

Samma socialsekreterare säger även att det skyddade boendet bör fokusera på det akuta, för att det inte ska bli alltför resurskrävande.

Långsiktigt stöd från boende? Det är svårt att säga, det hade kanske varit bra på ett sätt men det hade krävt så otroligt mycket mer personalresurser. Personalen på boendet behöver i första hand fokusera på dem som bor där. Det finns hjälp att få i nästa steg för de klienter som flyttar ut. De får hjälp från annat håll. Jag tror det kan kännas tryggt för klienten att ha samtal i början med boendepersonal, men det ska plana ut, man ska inte tänka att klienten ska hållas kvar där utan hen ska kunna känna att det finns stöd från andra håll. (S2)

Nästan alla de socialsekreterare vi har intervjuat betonar att ett sammanhållet stöd som har kontinuitet är det bästa för kvinnan, och att det också är någonting som underlättar i deras eget arbete och som i längden är kostnadseffektivt. Samtidigt måste de förhålla sig till socialtjänstens arbetssätt såväl som organisatoriska, formella och ekonomiska förutsättningar, vilket gör att stödet ofta blir varken sammanhållet eller har en kontinuitet. De upplever att de ramar de har att förhålla sig till begränsar deras arbete på flera sätt.

Vi hamnar ofta i kläm. Det känns som att man sviker

Socialsekreterarna pratar om att det ofta finns ett relativt litet utrymme att agera. Samtidigt hittar de sätt att komma vidare och ge det stöd de bedömer att personen behöver. Om de får stöd från chefer eller inte är avgörande.

De beskriver utmaningar när de inte vill släppa kvinnorna och ser behov av en kontinuitet i stödet. Några upplever att de har "bra förutsättningar för att ge långsiktigt stöd". Här framkommer hur viktigt stödet från chefer är för möjligheten att ge långsiktigt stöd:

Jag har tur i kommunen. Jag har mandat och tilltro från chefen. Jag har jobbat i två år och aldrig har mina bedömningar ifrågasatts. Jag har bra förutsättningar för att ge långsiktigt stöd. Jag har frihet att utforma mitt jobb. Jag har till exempel längre samtal med mina klienter än mina kollegor har. Vi jobbar såklart väldigt lika utifrån våra mål etc. men jag har frihet i det. (S3)

Samma socialsekreterare nämner också att bristande kunskap hos politiker kan vara ett problem i ärenden som måste avgöras på politisk nivå.

Däremot om en placering eller insats (till exempel en kontaktperson) går över ett år med externa aktörer så går bedömningen till nämnden och på politikernivån är kunskapen mindre, där finns mycket mindre kunskap. Vi blev till exempel inbjudna till ett möte med politiker där vi berättade om vad vi gör. Vi tyckte att det blev ett bra möte. Men en tid efteråt blev vi inbjudna igen för att träffa samma politiker, och då ställde de samma frågor, på en väldigt grundläggande nivå. (S3)

En annan socialsekreterare berättar om hur hon får tänka kreativt, "klura på" och "gå utanför ramarna".

Jag har haft ett ärende under två år. Nu tog resurserna slut men behovet kvarstår. Då handlar det om att hitta resurser, leta runt, gå utanför ramarna. Nu har jag hittat ett bra alternativ, man får klura på. Ibland tittar man på samtal, det kan vara med psykiatrin, vårdcentralen, inom vårt arbete med våld. Om den tiden en person kan gå på samtal tar slut och personen fortfarande behöver stöd så får man tänka på andra alternativ, då får man klura lite. Nu i det här fallet hade jag tur att det blev en bra matchning, för det handlar inte om att kasta bollen till någon annan, utan det handlar om att hitta någonting som ska fungera. (S1)

En annan socialsekreterare pratar om att det finns en risk i att gå för långt i att försöka möta den hjälpsökande personens behov när man har tydliga ramar att förhålla sig till, eftersom det kan ge falska förhoppningar.

Klämd? Nästan varje gång. Men det gör inte klienten något gott om jag säger att du borde få bo kvar. Jag förmedlar att jag kanske inte tycker att beslutet är rätt, men vi får göra det bästa. Om jag tycker att den ska vara kvar gör jag allt jag kan. Jag har ändå möjlighet att prata. Enstaka gånger tycker de att det inte alls kan förändras. Men vi hamnar ofta i kläm. (S2)

Hon berättar om hur hon själv känner sig utsatt och hamnar i situationer där hon behöver hantera att folk blir arga.

Jag tycker det är jobbigt när klienter blir arga på mig när jag gör sådant och tar beslut jag måste ta, något jag måste göra i min yrkesroll. Jag kan inte göra så mycket åt det, det är en del av det jag valt att jobba med. Jag måste tänka att jag på sikt hjälper, inte gör "elaka" saker mot klienten. Det är svårt att släppa, och vissa fall är svårare än andra. De ärenden som inte slutar lyckligt grämer mig mycket. Det är påfrestande om inte annat. Det känns som att man sviker. Även om det är utanför min kontroll så känns det ändå som att man sviker. När dagen är slut lämnar jag jobbet och går hem, medan de är kvar i den jobbiga situationen. (S2)

Socialsekreterarna beskriver att de ofta hamnar i svåra dilemman i sin yrkesutövning. Å ena sidan har de ett uppdrag, en stark vilja att ge stöd och en erfarenhet och kompetens som gör att de tydligt kan formulera hur stödet bör se ut: samband mellan olika typer av stöd,

och mellan det akuta och det långsiktiga, och ett stöd som har en kontinuitet. Å andra sidan sätter organisatoriska, formella och ekonomiska förutsättningar käppar i hjulet, och de beskriver hur de hamnar i situationer där de känner att de sviker och där de kommer i kläm.

De är kunniga, engagerade och drivna

De socialsekreterare vi har intervjuat är överlag mycket nöjda med det stöd som kvinnorna fått på Somaya, UKV och Terrafem.

Fantastiskt bra! De är väldigt kunniga, engagerade och drivna. (S1)

Socialsekreterarna pratar om ett gott samarbete och om ett bra stöd till kvinnan genom hela processen.

Jag har haft samarbeten som gick otroligt bra. Vi har lagar och regler i utredning, och vi behöver ha mycket koll på ärendena. Och det är bra att på kvinnojourer rullar det på, de följer uppdraget som jag skickar och vi har tät kontakt. I uppdraget framkommer att kvinnojouren måste återkoppla och därför har jag ibland inte behövt ha lika omfattande kontakt med klienten för jag litar på att kvinnojouren stöttar klienten i alla delar av processen. (S3)

Flera betonar att de har bra kommunikation.

Det fungerar väldigt bra med UKV. Det löper på bra, bra kommunikation, de är lätta att få tag på, klienten är nöjd med hjälpen hon får. Vi har alltid snabbt fått reda på om det varit något som avviker från planen, de är noga med att kommunicera med oss. (S5)

Socialsekreterarna berättar om att kvinnorna är nöjda med den hjälp de får, och att det finns en förståelse från Somaya, UKV och Terrafem för socialtjänstens svåra uppdrag. Det gäller dock inte i alla fall.

De har en egen agenda. Det skapas en allians

Några socialsekreterare menar att de ideella organisationerna å ena sidan och socialtjänsten å den andra ibland har olika uppfattningar som försvårar samarbetet. Här talar socialsekreterarna särskilt om kvinnojourer, och ofta i en mer generell betydelse än att specifikt prata om samarbetet med Somaya, UKV och Terrafem. Men den uppfattning som de, när de blir konkreta, tillskriver "kvinnojourer" inkluderar de inte bara Somaya och Terrafem, utan också UKV utifrån att de alla tre är ideella organisationer (och inte privata eller offentliga aktörer).

Situationer där de ser svårigheter i samarbetet kan exempelvis gälla bedömningar av efter hur lång tid en kvinna ska flytta från ett skyddat boende. Det händer ibland att de bedömer kvinnans behov på olika sätt, och att de har olika uppfattning om under hur lång tid stöd ska ges.

Det har uppstått situationer med kvinnojourer där samarbetet varit svårare, när vi inte har samma bedömning om klientens stöd- och skyddsbehov. Till exempel om när hen ska flytta ut. Kvinnojourer träffar personen oftare, de har mer kännedom om situationen och saker som hänt. De har en närmare relation, mer information och tätare kontakt som gör att de upplever klientens behov på ett annat sätt. Socialtjänsten kan bedöma på ett annat sätt. Våra intentioner är att stötta klienten till en långvarig lösning, att hen ska kunna försörja sig själv, att hen kan etablera sig i en annan ort till exempel, att inte dra ut processen längre än nödvändigt för att det ibland kan vara en nackdel om klienten är kvar för länge och tappar tilltro till att hen ska kunna leva självständigt utan det stöd som ges på kvinnojouren. (S3)

En socialsekreterare menar att ibland går kvinnojourer och andra boenden emot uppdraget och väljer sin egen agenda. Hon säger att det finns riktlinjer och ekonomi att förhålla sig till och att målet är att kvinnorna "inte ska bli för bekväma i sin placering". Då blir det problematiskt när exempelvis kvinnojourer vill ha kvinnorna "kvar i skydd" bara "för att det är bekvämt".

Det är väldigt olika från boende till boende. Jag har haft samarbeten som varit fantastiskt bra, andra inte. Vissa klienter vill iväg jättesnabbt, andra tänker att detta är lyx, att det är semester jämfört med vad de kommit ifrån. Vissa boenden är bra, jobbar snabbt så att klienterna inte ska bli för bekväma. Med andra boende blir det jättestor problem, de går emot våra uppdrag, de väljer egen agenda. Till exempel säger de: den här personen behöver vi ha kvar i skydd. Men jag har egna riktlinjer, och det kostar väldigt mycket. Då ska man inte ha kvar personen för att det är bekvämt, för att den inte orkar göra något själv för att gå vidare. (S2)

En annan socialsekreterare beskriver situationer där socialtjänsten och de skyddade boendena - i det här fallet exemplifierade med både kvinnojourer och privata aktörer - gör olika bedömningar som att kvinnojourer och andra boenden skapar en "allians" med de stödsökande kvinnorna.

Ibland blir det en allians mellan klienten och kvinnojouren så det blir förväntningar på socialtjänsten som inte går att uppfyllas. Till exempel när kvinnojourer eller privata aktörer kritiserar socialtjänsten så att klienten blir missnöjd, och frustration uppstår. Det saknas en allians mellan kvinnojourer och socialtjänsten, det saknas en tydlig kommunikation, samverkan mellan de som placerar och det skyddade boendet. Ibland är det så. (S6)

Ytterligare en aspekt av olika bedömningar och svårigheter att kommunicera beskrivs här som grundat i en misstro utifrån ålder och kompetens.

Jag är väldigt ung, och ibland kan det vara så att om jag träffar personal på en kvinnojour som är äldre och har lång erfarenhet av att arbeta med våld så kan det bli misskommunikation. Att de inte håller med om min bedömning. Det finns

en föreställning om att det inte finns kompetensen hos socialtjänsten och då blir bemötandet lite så där. (S3)

Även om alla de intervjuade socialsekreterarna uttrycker att samarbetet med kvinnojourer och andra skyddade boenden oftast fungerar bra – eller mer än så: "utmärkt", "fantastiskt" – och att de arbetar både på ett professionellt och engagerat sätt, uppkommer det alltså ibland konflikter gällande olika bedömningar av kvinnans behov av skydd och stöd.

Hög omsorg, mer engagemang, tätare kontakt

Flera socialsekreterare beskriver särskilt kvinnojourer som avlastande för socialtjänsten. När de jämför med privata boenden (och som ovan nämnts inkluderar de här UKV när de beskriver vad som karakteriserar en kvinnojour), handlar det om att kvinnojourerna tar mer ansvar, arbetar med större frihet och flexibilitet, och jobbar med helheten i stödet som inkluderar det emotionella och det praktiska men också socialt stöd. Kvinnojourerna erbjuder då hög omsorg, mer engagemang, och mer kontakt.

Det finns några som inte vill bli placerade på kvinnojourer. Vi måste alltid ta hänsyn till önskemål, i sådana fall placeras personen på något tillfälligt boende. Och då blir de otroligt ensamma i sin situation. Jag känner mig mer pressad och stressad att följa upp tättare i sådana fall, ibland så mycket tättare som varje dag. Jag behöver stödja, och sedan behöver jag fixa samtal som vi har här eller andra stödinsatser. De blir mer utsatta och ensamma. Jag måste också följa upp med polisen och andra myndigheter. De är också skrärade över hela situationen, kanske inte kommer ihåg det som behövs göra. Det tar mycket mer tid för mig, det blir mer ansvar. Jag måste fråga varje dag: hur mår du? Man märker att de inte mår bra, och då behöver man hjälpa till och tiden räcker inte. När en person placeras på en kvinnojour så finns det där oftast någon som kan följa med till alla möten med myndigheter, polisen, tingsrätt, etc. Det finns en kontaktperson som hjälper med det praktiska, men också med att sitta och prata och lyssna. Man får god hjälp och personen är inte ensam. (S1)

Den här socialsekreteraren beskriver hur hennes arbetssituation underlättas om hon placeras på kvinnojour, eftersom juren tar ett stort ansvar för helheten. Socialsekreteraren blir själv mindre "pressad och stressad". Den bilden bekräftas av flera.

Det är svårt att generalisera om kvinnojourer. Omsorgsdelen varierar på olika jourer. De jag känner till av kvinnojourerna har hög omsorg, mer engagemang, tätare kontakt. Det blir ett mer specifikt omhändertagande på jour än andra skyddade boende där det är business. De privata aktörerna är professionella, men det blir inte samma sak. Det finns också mer frihet på kvinnojour än ett skyddat boende i offentlig verksamhet. Folk skänker pengar till jourer, de behöver inte slåss med ekonomiskt bistånd varje gång. Det blir en annan form av omsorg, en annan möjlighet. (S4)

Här poängteras också friheten, att kvinnojourer kan ha en viss (om än begränsad) ekonomisk frihet eftersom de kan få bidrag också från annat håll, och att det finns en större omsorg.

Det finns en högre kunskapsnivå

Flera socialsekreterarna poängterar också att det finns en djup kunskap om våld hos organisationer som Somaya, UKV och Terrafem. De har lång erfarenhet och därför kan man alltid lita på att kvinnan får ett bra och adekvat bemötande, något man inte alltid kan ta för givet.

Jag upplever att det finns en högre kunskapsnivå hos kvinnojourer. Hur man bemöter en våldsutsatt person, kunskap om våldsprocesser och mekanismer, kunskap om konsekvenser av våld, om trauma, kunskap om tryggt bemötande. Jag uppfattar att kvinnojourer har mer kompetens om våld och trauma. Jag skulle säga att det finns mer kunskap och erfarenhet om hur man jobbar med våldsutsatta. Övergripande skulle jag säga att kvinnojourer kan mer om våldet. (S3)

Att det finns särskild kompetens om hedersrelaterat våld blir också ett argument för att man placerar på ett specifikt boende.

Vi har en boendekatalog med skyddade boenden och kvinnojourer som vi försöker matcha med klienten när någon behöver placeras i skydd. När det gäller hedersvåld funkar det inte att placera varsomhelst, det behövs en spetskompetens och det finns en del boenden som har detta, bland annat Somaya. Vi har tät kontakt med personal på våra boenden i form av telefonuppföljningar och möten, och vi får månadsrapporter från dem. Att de har en utbildning inom hedersrelaterat våld betyder att de har en större förståelse för klienterna. Nu generaliserar jag lite men många yngre som varit utsatta för hedersvåld och varit hårt hållna hemma släpper ofta många spärrar, de blir som unga tonåringar på nytt. De har missat den delen av sitt liv. De behöver få utrymme att agera och få förståelse för det. Klienter utsatta för hedersrelaterat våld har inte någon erfarenhet av livet, för att de har varit så hårt hållna. (S2)

Här poängterar socialsekreterarna det nödvändiga i att både ha generell kunskap om våld, våldsprocesser och våldsmekanismer, om trauma och tryggt bemötande, och att det kan behövas en särskild kompetens i bemötandet av kvinnor som varit utsatta för hedersrelaterat våld. Den kompetens de beskriver handlar också om hur man ger stöd och vilken erfarenhetsgrund man står på.

Hjälp till självhjälp. Ursprung i kvinnorörelsen ger gedigen erfarenhet

Flera socialsekreterare betonar att kvinnojourer jobbar med "hjälp till självhjälp" i syfte att personen ska bli självständig. Privata aktörer, menar socialsekreteraren nedan, lovar ofta stort men håller inte alltid vad de lovar. Och de förlitar sig på att socialsekreteraren ska fylla deras kunskapsluckor.

Privata aktörer lämnar klienten, eller snarare: de frågar mig. Till exempel om de har en person som inte vill lämna boendet eller en person som har mycket problem så ringer de mig och klagar. Alternativt gör de allt åt klienten som om den inte vore kapabel. Medan på kvinnojourer finns det ett annat sätt att arbeta med klienten: hjälp till självhjälp. De hjälper personen att göra saker själv. Att bli självständig. Privata aktörer beskriver ofta att de erbjuder många saker men sedan blir det inte så. De beskriver väldigt akademiskt alla saker men sedan är det många saker som inte görs. Jag uppfattar det som att det finns brist på kunskap hos privata aktörer. (S3)

Ursprunget i kvinnorörelsen beskrivs som en trygghet för den placerande socialsekreteraren. Och att kvinnojouren jobbat med våld innan det blev "något som alla pratar om".

Jag tänker att kvinnojourer ofta har ett ursprung i kvinnorörelsen, de har funnits länge. Jag är alltid trygg i att det finns kompetent personal där. De har stridit för de här frågorna innan det blev något som alla pratar om. Idag pratar man mycket, men det gjordes inte på samma sätt förut. Det var inte ett område inom socialtjänsten, det fanns inga handläggare som jobbade specifikt med detta då. Det finns en trygghet i att den erfarenheten finns på kvinnojourer. Kvinnojourer är ofta ideella, de har långvarig och gedigen erfarenhet. Andra skyddade boenden är kanske nystartade, och det finns en business i det, finns en del som startat boenden för att tjäna pengar, som inte har någon kunskap om våld. Det finns en tveksamhet kring det, frågan om de boendena kan det här med våld, om man kan känna sig trygg i att en klient ska bo där. Om man placerar på en kvinnojour känner man sig mer trygg. De har funnits länge, stridit för de här frågorna i femtio år. Jourerna anordnar annat också - föreläsningar, öppen verksamhet, stödgrupper, och det finns möjlighet att söka stöd utan att socialtjänsten är inblandade. Det finns mycket verksamhet av olika slag. (S5)

Hjälp till självhjälp och målet att bli självständig hänger tätt samman med ursprunget i kvinnorörelsen. Det handlar om att gå ifrån en hierarkisk relation mellan "hjälpssökande" och stödperson, och istället ge stöd i en utsatt situation. Andra socialsekreterare pekar på hur samverkan mellan olika ideella organisationer - att de känner till varandra och att det finns nätverk av kvinnojourer och andra ideella organisationer som UKV - skapar trygghet.

Bland de fördelar som finns i att placera på en kvinnojour är att det kan bli ett större samarbete med olika kvinnojourer. Till exempel om jag placerar på Terrafem känner de kanske till andra kvinnojourer, det är tryggt om klienten behöver flyttas till en annan ort. (S3)

Denna socialsekreterare berättar även om ett initiativ för att utöka samarbetet och samverka med kvinnojourer, med målet att få fler placeringar på kvinnojourer. Hon menar att det är ett problem att kvinnojourer ibland "glöms bort" vid placeringar.

Vi har här på utredning våld i nära relationer inklusive heder, ett nätverk för kvinnojourer i vår kommun. Vi har en samverkan mellan socialsekreterare i nära relationer och kvinnojourer. Det är väldigt bra. Syftet är att träffas i ett forum där alla har liknande arbetsuppgifter, skapa närmare samarbete, byta information, utredare kan berätta hur bedömningar görs, kvinnojourer kan berätta vad de erbjuder. Jag upplever det som att vi ibland beviljar skyddat boende som inte är kvinnojourer bara för att vi inte vet att jourerna finns. Kvinnojourer glöms bort när placeringar görs. Jag uppfattar det som att kvinnojourer har glömts bort och detta nätverk är ett sätt att känna till deras arbete. Ett sätt att kunna använda kvinnojourer oftare än privata aktörer. (S3)

En annan socialsekreterare berättar om att det är en hög ribba för att placera våldsutsatta, och att den har höjts under senare år.

Ribban är mycket hög för att man ska få bo skyddat. Om det "bara" är psykiskt våld placerar man på andra ställen, billigare alternativ. Vandrarhem, lägenhetshotell etc. samtidigt vittnar de flesta våldsutsatta om att det psykiska våldet är det värsta. Jag har kvar kontakten men det är inte samma sak, det ökar risken för att man går tillbaka. Placeringarna har blivit allt kortare. (S4)

De flesta intervjuade socialsekreterare menar att organisationer som Somaya, UKV och Terrafem besitter en stor och viktig kunskap om våldet och om att ge stöd till våldsutsatta. De säger även att de känner sig trygga med att placera eftersom man jobbar med alla delar i stödet, vilket avlastar socialtjänsten. Kommunikation och samarbete bidrar också till att placeringen upplevs positivt.

Olika från individ till individ hur pass skyddad man behöver vara

Flera socialsekreterare reflekterar, som vi har sett, över skillnader mellan de olika typer av boenden som finns. Det finns olika kompetens på olika typer av boenden när det gäller till exempel inre skydd och trygghet, yttre skydd, närvaro dygnet runt för att kunna få hjälp, möjlighet att ge stöd när det handlar om annan problematik förutom våldet, etc.

En skillnad är att kvinnojourer oftare har volontärer medan HVB-hem har anställda. En annan skillnad är att man inte alltid har personal dygnet runt på jourer, medan andra ställen har det. Och det är olika från individ till individ, ibland behöver man stöd dygnet runt, då kanske inte en traditionell kvinnojour passar. Om det finns andra, sociala problem och ett behov av massivt stöd kanske det inte heller passar på jour. Jag tänker att kanske en känsla är att kvinnor som är mer självgående kan vara på jour. Men för en kvinna som mår väldigt dåligt och har många problem, då kanske ett skyddat boende med personal dygnet runt är bättre i ett första skede. (S5)

Här pratar socialsekreteraren om hur man gör en individuell bedömning av vilken typ av stöd den våldsutsatta kvinnan behöver, och vilka förutsättningar hon har. Kvinnor som är mer

"självgående" menar hon passar bäst på exempelvis kvinnojourer.

En annan socialsekreterare bekräftar delvis denna uppfattning, men ger också en annan bild.

Alla har sin speciella kompetens och det är utifrån det man placerar på olika ställen, utifrån de speciella talangerna. Till exempel en kvinnojour som vi använde mycket var en mycket liten jour, det var en person som jobbade där och så volontärer. Där fanns ett stort omhändertagande. På ett skyddat boende i offentlig regi har man å andra sidan folk på plats dygnet runt. Det är viktigt om man mår väldigt dåligt, att kunna få kontakt också på natten. Det är inte många som har folk dygnet runt. Det handlar mycket om vilket läge den stödsökande är i. Kvinnojouren här är till exempel mycket duktiga, men där finns inte stöd dygnet runt. Å andra sidan kan man få lägenhet där om man inte klarar ett kollektivt boende. Något som kan vara ett hinder med kvinnojouren är att man inte får ha telefonen där. För vissa gör det att man inte kan placera dem där, för de behöver ha sin telefon. För andra är det bra att tvingas till att inte ha telefon. (S4)

Här betonar hon att det ofta finns ett större omhändertagande på boenden som drivs av ideella organisationer, men också att det för vissa kvinnor - exempelvis de som mår mycket dåligt - är viktigt att det finns personal närvarande hela dygnet. Detta kan de flesta kvinnojourer inte erbjuda, men det kan däremot UKV, liksom boenden i offentlig regi. Det kan också handla om praktiska frågor, som i exempel om man har tillgång till sin telefon eller inte. Enligt en socialsekreterare är vissa privata boenden mer professionella. Här betonas inte våldskompetens, utan snarare yrkesprofessionell kompetens, till exempel att före detta poliser eller socialarbetare är anställda på dessa boenden.

När det kommer till kvinnojourer kontra privata skyddade boenden ser jag att på skyddade boenden är det oftast mer professionellt utbildade personer, medan många kvinnojourer har många ideellt arbetande, människor som finns som stöd. Vi behöver båda, och det är fantastiskt att det finns. Men det finns mer professionella på privata skyddade boenden. Gamla poliser, socialarbetare. Om jag har någon som har ett speciellt och specifikt behov. Exempelvis om jag har någon som behöver en psykolog skulle jag inte placera på kvinnojour. Är det någon som inte behöver den sortens professionella behandling, och skyddsbehovet inte är så stort, är kvinnojour bra. (S2)

Här pekar socialsekreteraren på det fysiska, yttre skyddet som det mest centrala. Att vara placerad på en kvinnojour ser hon inte som lika "säkert", och det är de olika nivåer av behovet av yttre skydd som avgör var kvinnan placeras.

Om det blir ett skyddat boende eller en kvinnojour beror på hur skyddet ser ut. Olika boenden har olika nivå på skalskydd. Det beror på hur behovet av skydd ser ut. (S2)

Andra tar upp att kompetens och skydd ibland behöver kompletteras med andra aspekter. Det kan till exempel handla om huruvida det passar kvinnan att vara på ett kollektivt boende som det Somaya, UKV och Terrafem har, eller om kvinnan har barn och i så fall i vilka åldrar, och om barnen är flickor eller pojkar.

Jag tänker att man tittar på olika aspekter och behov: till exempel dygnet runt eller inte, geografisk placering. Vissa måste man stryka direkt på grund av geografi. Sedan kan det också vara att ett boende har en särskild kompetens, till exempel hbtq, psykisk ohälsa. Och kvinnans egna önskemål är viktiga. Ett kollektivt boende där man får dela kök och dusch kan vara svårt för en del. Om de har barn spelar in. Om man mår dåligt är det olika, det kan både vara skönt att ha andra runt sig då eller inte. Det är ofta en kombination av saker som gör att man väljer det ena eller det andra. Barnens ålder till exempel, om hon har en 17-årig son kan hon inte bo på ett kollektivt boende utan måste ha en lägenhet. (S5)

Några socialsekreterare nämner att privata aktörer har bättre ekonomiska förutsättningar, och att det både kan vara en fördel och en nackdel. Privata aktörer har ibland även samarbete med andra aktörer, exempelvis bostadsbolag.

Att de är vinstdrivande, det blir inte så bra. Men det är en fördel ibland om de har pengar. Det finns privata aktörer som är bra och de har kanske bättre ekonomiska förutsättningar till exempel för att ha mer utrustning. Privata aktörer har också samarbete med hyresvärdar ibland. (S3)

Privata aktörer har andra ekonomiska fördelar. De har möjlighet att erbjuda lösning med boende efter placering. Ibland jobbar de mer strukturerat, är vassa på att ligga i framkant när det gäller sekretess. Men det är en nackdel att de är dyrare. (S6)

Också här betonar socialsekreteraren att det yttre skyddet är en fördel hos privata aktörer. Hon anser dock att det kan finnas en risk att kvinnojourer och andra ideella organisationer konkurreras ut av privata aktörer. Hon säger också att de har bättre förutsättningar att nå kvinnorna och att det många gånger är till kvinnojouren som kvinnor vänder sig i första hand.

Det finns också en risk i att privata aktörer konkurrerar med kvinnojourer, det är någonting negativt. För kvinnojourer har mer erfarenhet och jobbar bredare mot samhället i stort, de erbjuder andra saker, stöd i andra former som jourtelefon till exempel. Kvinnojourer når ut de våldsutsatta. Många klienter kontaktar först en kvinnojour, den första kontakten de har för att söka hjälp är med kvinnojourer. Privata aktörer jobbar mot myndigheter medan kvinnojourer jobbar mot samhället. (S6)

I sina resonemang om, och jämförelse mellan, olika typer av boenden tar socialsekreterarna upp flera olika aspekter. De påpekar exempelvis att för en kvinna som mår så psykiskt dåligt

att hon kan behöva stöd dygnet runt är kvinnojourer inte ett bra alternativ, istället är boenden som UKV eller skyddade boenden i offentlig regi mer lämpliga. När socialsekreterarna jämför kvinnojourer och skyddade boenden i privat regi, betonar de det yttre skyddet. På privata boenden ligger fokus på att kvinnan behöver skyddas fysiskt från våldsutövare. Kvinnojourer beskrivs hos socialsekreterarna som mer kompetenta och kunniga när det gäller våldsutsatthet, och i denna uppfattning inkluderas verksamheter som UKV, medan de som arbetar på privata boenden beskrivs som yrkesprofessionella (polis, socialarbetare) och med större ekonomiska möjligheter. Flera av socialsekreterarna pekar på risker i att privata aktörer konkurrerar ut kvinnojourer och andra ideella organisationer, som har en djupare kompetens och en bredare verksamhet.

Personalen

Vi har intervjuat nio personer som arbetar på Somaya, UKV och Terrafem. Personalen har berättat om sin verksamhet, hur de arbetar med stöd till våldsutsatta kvinnor och om de ser några särskilda utmaningar i stödet till kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. De har också reflekterat över vad i stödet de skulle vilja utveckla.

I detta avsnitt presenterar vi personalens röster. Vi har också kompletterat med reflektioner från våra referensgruppsmöten. Avsnittet har en lite annorlunda karaktär än de två tidigare, där fokus låg på att få fram kvinnornas och socialsekreterarnas berättelser om stöd. Här samlar vi med hjälp av personalens röster ihop de teman som kommit upp i intervjuerna med kvinnorna och socialsekreterarna. Vi blickar fram mot den metod för långsiktigt stöd som vi presenterar i rapportens sista stycke.

En sammanhållen kedja av stöd

Personalen beskriver hur stödet till våldsutsatta kvinnor kan förstås utifrån att det sker i olika faser. I en akut fas, då kvinnan just lämnat sin eller sina förövare och kommit till Somayas, UKVs eller Terrafems skyddade boende, ligger fokus på stabilisering. Det första och det mest centrala som personalen gör i denna fas är att skapa tillit och trygghet, och ge kvinnan en trygg plats så att hon ska kunna börja lita på personalen och börja bygga en relation med dem och med andra kvinnor på boendet.

I det akuta tar vi emot, kanske kommer kvinnan sent på kvällen. Vi jobbar med att hon ska känna sig trygg. Hon kan berätta kort för oss vad hon har varit med om, om hon vill, och vi förklarar vad som kommer hända nästa dag. Vi ger omhändertagande, trygghet, och struktur. (P7UKV)

I det akuta skedet jobbar man snabbt och på olika nivåer men det hänger ihop med det som kommer efter. Först handlar det om att hålla i, sedan om att pusha, att ge stöd till växande. (UKV, referensgruppsmöte)

Efter den mest akuta fasen, när en viss stabilisering skett, börjar kvinnan tillsammans med sin kontaktperson att planera för framtiden. I personalens berättelser om verksamheten

finns det en tydlig koppling mellan dessa olika faser i stödet. Vikten av en kontinuitet i stödet, som möjliggör relationer av tillit och förtroende, blir också tydlig. I grunden handlar det om en förståelse för den process som våldsutsatta kvinnor går igenom: från när de bryter upp tills de kan blir fria från våldet.

Boendet är viktigt för eftervården. Den kvinna som får bo på skyddat boende får möjlighet att bygga trygga relationer, med kuratorer, kontaktpersoner, andra kvinnor. På boendet blir man sedd, lyssnad på, man får hjälp med myndighetskontakt. Det är en stor skillnad om man jämför med att bo på hotell eller vandrarhem. Tiden på skyddat boende har en återupprättande funktion. När kvinnan flyttar in så litar hon vanligen inte på någon, varken på andra människor eller på sig själv. Att börja lita på andra igen är en viktig del i lärandeprocessen. På boendet kan kvinnan börja lita på andra personer igen. Att börja lita på andra igen är viktigt för att sedan kunna komma längre i processen och allt som man gör i "eftervården". (P8UKV)

I organisationernas arbete ses den processen och de olika faserna i stödet som en helhet, en sammanhållen kedja av stöd skapas och på så sätt bygger det långsiktiga på det akuta. Den tid en kvinna bor på skyddat boende hänger ihop med tiden efter boendet och de insatser som hon får som en del av det långsiktiga stödet. Det finns dessutom ett långsiktigt perspektiv även när stödet handlar om det akuta. För att kunna tänka långsiktigt behöver trygghet och tillit byggas i den akuta fasen. Kopplingen mellan det akuta och det långsiktiga är central och har betydelse för hur organisationerna bygger upp verksamheten.

Vi tänkte att vi skulle ha någonting som sker parallellt med stödverksamheten och det var då idén med Somaya Center startade. Vi tänkte att det här inte är något som bara sker efteråt utan det här är något som måste starta i samband med stödverksamheten för att få mer effekt i de insatser som vi erbjuder till våldsutsatta. (P1S)

Redan i det akuta skedet får kvinnan stöd i att börja bygga upp sin självkänsla och sitt självförtroende. Hon får också praktisk hjälp med allt från att fylla i ansökningar och söka bostad till samhällsinformation och svenskundervisning. Kvinnan får stöd i detta samtidigt som hon får möjlighet att ha ett socialt sammanhang och kunna bygga ett nätverk för framtiden.

I början kan kvinnan inte bearbeta eller gå mycket djupt utan det är längre fram, när hon orkar med det. Det tar tid att må bra igen, att finna förståelse för sig själv. Många tycker att de är dåliga, de har normaliserat att det är de själva som inte är bra. Vi jobbar mycket stärkande, med att bygga upp självkänsla och självförtroende. Det är vår största uppgift. (P7UKV)

Man arbetar för att kvinnan med tiden också ska kunna börja få kunskap om och förståelse för våldets mekanismer.

I början är det känslomässiga stödet viktigt, med kontaktpersonen och på boendet. Det är efter ett tag som man börjar prata mer i grupper och man lär sig hur våldet fungerar, att det är mekanismer, ett mönster. Man pratar om det inte bara på individnivå utan som en samhällsstruktur. Det kan ske samtidigt, i de förtroendefulla samtalen med kontaktpersonen och de öppna samtal som sker på Centret. Men de första behövs mycket i början och det kan vara så att kvinnan inte kan vara med direkt från början på de öppna samtalen. Det kan ta tid. Men "eftervården" och boendet händer samtidigt. (P1S)

För personalen är det viktigt att hela tiden se helheten och att se individen och de olika behov den enskilda kvinnan har i olika faser. Hela processen tar tid och en central del i arbetet är förståelsen av den processen. Det kan vara svårt för kvinnan att börja bearbeta det som hon har varit med om innan hon hittar någon stabilitet i det dagliga. Som vi sett är detta ett återkommande tema också i intervjuerna med kvinnorna och något som även socialsekreterarna nämner.

Olika typer av stöd, samma process

I denna process, och i olika faser av stödet, hänger olika typer av stöd samman. Genom intervjuerna med personalen framkommer ett arbetssätt som skiljer sig åt mellan de olika organisationerna vad gäller hur de är organiserade, men som speglar ett gemensamt sätt att tänka och att göra i relationen till kvinnorna. Det handlar om ett helhetstänkande, en koppling mellan olika faser i stödet (akut och långsiktigt), och om en tydlig koppling mellan olika typer av stöd: emotionellt stöd, stöd till förståelse, praktiskt stöd och socialt stöd.

Vi jobbar jättemycket med det här psykiska stödet också. Så fort de skrivs in hos oss så påbörjar vi stödsamtal, olika former av motivationssamtal och informationssamtal. Många gånger när de kommer till oss är de väldigt uppgjagade. De kan känna mycket skam, de kan känna sorg. Vi jobbar mycket med sådant. Varje person som skrivs in hos oss får en egen kontaktperson som i huvudsak är ansvarig för att följa personens ärende och stötta personen och se till att den får tillräckligt många stödsamtal. Personen får prata av sig, bli vägled. Vi försöker få dem att inse att det som hände inte var deras fel. Har de barn till exempel så kan de behöva bli stärkta i mammarollen. Många känner väldigt dåligt samvete för att de har utsatt barnen för att de antingen inte lämnade sin partner tidigare eller att de lämnade sin partner och tog ifrån barnen den andra vårdnadshavaren. Det kan vara många kluvna känslor som vi försöker stötta dem kring hur de kan leva ett nytt liv, ett självständigt liv, utan det här våldet som existerade. (P3S)

Olika personer inom organisationerna kan ge olika typer av stöd, men som personalen nedan betonar: "allt rullar på och funkar ihop - det är samma process".

Jag jobbar här på Centret och lär dem hur man fyller i ansökningar, hur man använder datorer eller hur man använder bank-id eller sådana saker. Medan kontaktpersoner jobbar med att stärka dem med stödsamtalen. Och allt rullar

på och funkar ihop. Det är samma process. Hela tiden. Du kan dela det vi gör på Centret i två delar: ett socialt sammanhang, vilket är jätteviktigt för kvinnorna, att de kommer och träffar andra, eller träffar oss, skapar relationer med andra och har förtroende för oss. Och den andra delen är praktisk. Aktiviteter såsom att fylla i ansökningar, ansöka till CSN, söka bostad, ha samhällsinformation, svenskundervisning. (P2S)

De olika typerna av stöd sker samtidigt, hänger ihop och förutsätter varandra. Det emotionella stödet i form av stöttande samtal handlar om att hitta en viss stabilitet i det akuta, mer långsiktigt handlar detta stöd också om att kunna förstå det som man varit med om, och att kunna bearbeta det. Det emotionella stödet "kommer in i" det praktiska stödet, och att personalen finns för att hjälpa till, stötta och stärka möjliggör att kvinnan kan hitta den trygghet som behövs för att kunna börja bygga upp sin självkänsla, bearbeta det som hon varit med om och kunna bygga upp ett självständigt liv.

Vi försöker alltid skapa ett accepterande och stöttande klimat. De kan känna den här tryggheten, att vi dömer dem inte på det sättet. Många gånger har de pratat väldigt mycket med oss, och fått väldigt mycket stöd och rådgivning så det kan finnas en trygghet att prata med oss. Jag tror att det emotionella stödet egentligen är den största biten som vi jobbar på. Förutom skyddet och allt det här praktiska så är det här en stor del av arbetet. Och det kommer även in i arbetet med det praktiska, då kommer allt det här psykiska stödet in också många gånger. Det är bland det viktigaste, jag tror att kvinnorna inte skulle ha det lika bra, och inte barnen heller, om inte det här inåtriktade, stärkande, stöttande arbetet fanns. (P3S)

Det praktiska stödet: stöd i att navigera genom de olika situationer som den våldsutsatta befinner sig i och hjälp med till synes enkla praktiska saker som är avgörande för den våldsutsatta kvinnan handlar om "hjälp till självhjälp". Som vi sett i kvinnornas berättelser, och som också socialsekreterarna betonar, är detta centralt. Personalen berättar om hur de stärker kvinnorna i processen ut ur våldet genom att visa att de egentligen är kapabla att göra saker själva.

Många gånger när de kommer till oss brukar vi till en början hjälpa till med kontakter med olika myndigheter eller till exempel kontakt med vården eller med skolor. Men med tiden försöker vi alltid visa hur man ska göra. Till exempel hur man fyller i blanketter, hur man tar kontakt med olika myndigheter eller med vården eller med skatteverket eller vad det kan handla om. Så att de kan ta kontakterna själva och inte är beroende av oss när de flyttar från oss. Och också att vi informerar dem om deras rättigheter, så att de vet vart de ska vända sig. (P3S)

Här framkommer hur en aspekt av att ge "hjälp till självhjälp" handlar om att ge kvinnan information om hennes rättigheter. En kvinna som kommer från en situation där hon varit utsatt för våld, kommer också från ett liv där hon fråntagits sitt självförtroende och sin

förmåga att fatta beslut. De måste dessutom, som personalen nedan pekar på, hantera personer som förminskar dem.

Kvinnor har lärt sig att det alltid är någon annan som bestämmer. De har inte lärt sig att ta ansvar, de har inte fått möjligheter att hantera saker och att fatta beslut. De har sedan även hamnat i verksamheter som inte förklarar utan bara gör saker åt dem. Det finns ett tänk hos myndigheterna att dessa personer inte är kapabla. De förminskar dem, speciellt polisen. Vi gör annorlunda: vi informerar, berättar, lär dem att göra saker själva. Jag har ett uppdrag men jag har sagt till henne att jag lyssnar på henne. Och vi kommer att hjälpa henne att bli självständig. Här lär man sig hur man gör saker. Hon sa "men den där ansökan kan du fylla i den åt mig, eller? Innan gjorde de det åt mig" - "Nej" sa jag "du kommer hit och vi gör det tillsammans", så att hon lär sig hur man gör. Jag förklarar saker, vi tar det steg för steg. Vi gör allt tillsammans så att hon ska lära sig hur man gör saker. Man bygger en relation, detta är en process. Det tar tid, det tar lite extra tid i början. Det är den varma delen av vårt arbete. (P4T)

Personalen arbetar stärkande och skapar en relation av tillit och förtroende, "den varma delen", och de olika formerna av stöd hänger tätt samman. Emotionellt och praktiskt stöd, stöd i att förstå och bearbeta det som man varit med om, socialt stöd. Det sociala stödet är avgörande, och liksom kvinnorna talar personalen om att skapa ett sammanhang som blir "en familj".³³

Vi hjälper dem att bearbeta, ger praktisk hjälp, och ett socialt sammanhang året runt. Även under sommaren och jultiden när de ofta är mer ensamma har vi sociala aktiviteter, till exempel jul och sommaraktiviteter. Den sociala biten är viktig. För alla. Men kanske extra viktig om det handlar om hedersvåld. De är unga, har precis blivit myndiga, är en ung målgrupp. Även om man inte utsatts för våld är man i en skör period i livet. De vill ofta fortsätta att ha kontakt med oss på UKV och de blir då inbjudna till våra olika aktiviteter i öppenvården. De fortsätter vara en del av "UKV-familjen", som vi kallar det. Jag tänker att en ung vuxen person behöver vuxna runt omkring sig. Hjälpt att gå ut i livet. Har man levt i en hederskontext, är det svårare att ta eget ansvar. Om man har levt i förtryck, behöver man mer hjälp för att lära sig att lyssna på sig själv, hitta sin inre styrka. Det gäller generellt att om man har levt i våld så har man problem att känna sig stark i sin egen röst. Det gäller alla målgrupper. Lever man i en kontext där självständighet inte betonas utan där kollektivet är centralt i livet så behöver man extra hjälp med att få ihop det. Och sedan så är det också individuellt. Varje kvinna behöver olika saker. (P8UKV)

För kvinnor som levt i en hederskontext och tvingats lämna sin egen familj, kan den ensamhet och isolering som alla kvinnor som lämnat en våldsutövande man upplever bli ännu mer påtaglig. Behovet att skapa och ingå i en ny familj är stort.

33 Se ovan under rubriken "Trygghet. Det har jag fått här. De är som min familj".

Rum för stöd - med och utan våld

När kvinnorna ovan berättar om sitt behov av stöd och det stöd de får från Somaya, UKV och Terrafem är olika typer av stöd överlappande och beroende av varandra. I personalens berättelser är det tydligt att de ser en styrka i att stödet hänger ihop. I den metod som presenteras i rapportens sista avsnitt väljer vi begreppet "rum för stöd" för att beskriva hur olika delar av stödet möjliggör varandra: rum för emotionellt stöd, rum för stöd i att navigera, rum för lärande och förståelse och rum för socialt stöd.³⁴ De olika rummen har olika mål och delmål och beskriver hur organisationen arbetar för att uppnå dessa mål.

I kvinnornas berättelser är stödet från Somaya, UKV eller Terrafem viktigt inte bara för de får skydd, emotionellt stöd och praktisk hjälp utan också för de får mycket annat som inte handlar om våldet: sociala samvaron, kontakt med andra kvinnor, aktiviteter där de får ha roligt.

Arbetet handlar således om att skapa olika rum så att kvinnors erfarenheter av våld får plats, men samtidigt inte finns närvarande hela tiden. Det måste också finnas rum där våldet lämnas utanför, men som ändå hänger samman med andra rum.

Det är viktigt att vi har förståelse för kvinnans situation, att det finns en kontaktperson som kan vara där om kvinnan bryter ihop medan hon fyller i blanketter och att den kontaktpersonen inte ska säga "nej nej du får inte prata med mig om det". Men jag tycker att det är bra om man har ett rum ... till exempel: vi har en psykolog och den tiden och det rummet finns för emotionellt stöd. Att det finns olika rum. Kvinnan kan "använda" olika rum för olika saker. Det är inte bra om våldssituationen eller våldserfarenheter invaderar alla rum. Om vi till exempel har en gruppverksamhet med roliga aktiviteter: det ska vara roligt utan att våldsberättelser tar plats. De berättelserna stannar i ett rum. Det handlar inte om att separera utan om att skapa olika rum. (T, referensgruppsmöte)

Gruppverksamheten, som är en viktig del i det långsiktiga stödet, fyller flera funktioner. Förutom att det utgör ett socialt sammanhang där alla kvinnor delar erfarenheter av våld, är gruppverksamheten också en trygg miljö med rum för glädje och för det som är roligt i livet, ett rum för socialt stöd fritt från våld.

Jag tror att hela den här accepterande, trygga miljön som vi försöker skapa gör att de vänder tillbaka. Vi pratar mycket om det här som är tungt och jobbigt, men samtidigt försöker vi skapa en lättsam miljö också, att det inte enbart är fokus på det negativa och det som är tråkigt utan också att om man kommer till centret, ser man gruppen i olika sammanhang är det mycket skratt och skoj också. Det blir en faktor som gör att de kommer tillbaka till oss, att få uppleva det. (P3S)

Behovet av ett socialt sammanhang är stort.

34 Se under rubriken "Rum för stöd: att skapa ett liv fritt från våld".

Vi har många aktiviteter. I julas hade vi julbord, och vi bjöd in flera kvinnor som redan flyttat ut, vi håller kontakt med dem. Kvinnor som har flyttat ut kan komma till våra aktiviteter, träffar, alla sådana aktiviteter som till exempel julfirande. I somras hade vi utflykter till stranden. Vi bjuder på fika, eller fixar picnic. Syftet med det är att kvinnor ska träffa andra kvinnor. Även om de inte har exakt samma problem, kan man känna att man inte är ensam och att man inte är onormal. (P5T)

Lika viktigt som det är att få utrymme att synliggöra och bearbeta våldet för att kvinnan ska kunna gå vidare, är det att bygga upp sitt liv i rum som är fria från våld. För att kunna gå vidare måste det också finnas plats för "skratt och skoj". Att få känna det goda i livet tillsammans med andra som har samma erfarenheter, och som förstår det man har varit med om utan att behöva prata om det, beskrivs som centralt.

Stödet som tar tid

All personal som vi har intervjuat ser ett stort behov av långsiktigt stöd. Behovet av hjälp finns under lång tid: med praktiska saker, av emotionellt och psykiskt stöd, stöd i att börja reflektera, förstår och bearbeta, och stöd i att bygga upp ett socialt sammanhang.

Jag ser stort behov av att fortsätta utveckla ett nätverk. Kvinnor behöver också hjälp med att hitta sysselsättning, arbete eller studier, det ger dem upprättelse. Vi anordnar informationskvällar om olika tema för att ge kvinnor kunskap för att bli självständiga och kunna fatta egna beslut. Det är en lång process, den tar tid. (P7UKV)

Det långsiktiga är en fas som handlar mer om att börja reflektera över det man har varit med om. Att börja få kunskap för att sedan kunna få makt över det egna livet. Vi ser behovet av längre insatser för att de ska klara sig själva. Självständighet är en lång process. Och det är inte bara så för målgruppen hedersutsatta utan när det gäller partnervåld också. Det finns nästan alltid en lång historia av våld. De flesta kommer från våldsamma familjer, med mycket våld i bakgrunden. (P8UKV)

Personalen beskriver det långsiktiga stödet som avgörande, ibland livsavgörande. Liksom kvinnorna³⁵ pratar de om att det kan vara en fråga om liv eller död.

Långsiktigt stöd och att vara del av ett sammanhang kan bidra till att man inte går tillbaka till våldsamma relationer. Ensamhet dödar. (P6UKV)

Att många kvinnor måste ha kontakt med olika myndigheter under lång tid efter att de har lämnat våldet, lägger en stor börda och ett stort ansvar på dem. Många kvinnor blir ensamma, och behöver ett stöd runt sig för att klara både sig själva och sina barn.

Ibland kan det handla om årtal av stöd efter att de har flyttat ifrån oss. Jag har haft en person som har bollats runt hos olika myndigheter och handläggare, och

35 Se text ovan under rubriken "Jag hade inte kunnat gå vidare om det inte vore för dem".

alla har lagt ansvaret hos varandra när det gäller mycket. Hon har behövt stöd både kring ärenden, kring sig själv, men också kring barnen. Mycket har lagts på henne själv, vilket är väldigt svårt med tanke på att hon inte har något riktigt nätverk runt omkring sig som kan stötta henne, eller ta hand om barnen medan hon sköter ärenden och så. Så henne har jag haft kontakt med i flera år. Ibland har vi haft kvinnor som kanske har flyttat ifrån oss och hör av sig efter lång tid om någonting nytt har hänt. Eller det kan vara en praktisk fråga som hon känner sig trygg med att vända sig till oss med. Vi kanske har svaren eller kan vara behjälpliga på något sätt. (P3S)

Genomgående uttrycker personalen att processen att bli självständig kan ta väldigt lång tid. Därför är det långsiktiga stödet i form av terapi, gruppaktiviteter, samtalsgrupper, och skydds-, utslussnings- eller genomgångslägenheter så viktigt. Det vi har sett i kvinnornas berättelser är också att dessa typer av långsiktigt stöd som ges av organisationer som Somaya, UKV och Terrafem sällan beviljas av socialtjänsten.³⁶ Också socialsekreterarna säger att insatser efter skyddat boende, i den mån de alls beviljas, många gånger sker inom ramen för socialtjänstens verksamheter istället för i form av fortsatt stöd hos dem som gett det akuta stödet. Istället är det ofta upp till organisationerna själva att erbjuda och finansiera det långsiktiga stödet.³⁷

Vi bjuder in tjejer som har varit placerade hos oss till Nike, och det är glädjande när de tackar ja. Vi bjuder in även tjejer och kvinnor som bor på våra utslussningslägenheter. Medan kvinnan bor i våra utslussningslägenheter kan hon komma till Nike och självkänslgruppen och tema-kvällar. (P7UKV)

I öppenvården inkluderar vi stödverksamheten och det sociala sammanhanget. Målgruppen heder behöver det kanske ännu mer för man har brutit kontakt med alla i sitt nätverk. Ibland kommer kvinnor som varit hos oss för länge sedan till aktiviteter som vi har som en del av "UKV-familjen". (P6UKV)

Vi brukar prata om att vi har ett mål för Centret och att vi erbjuder aktiviteter som ska vara framåtblickande och att det handlar om att skapa ett sammanhang dit man kan komma. Målet att bli självständig är det som definierar arbetet i den här processen. Att det handlar om att kvinnor ska känna sig självständiga i sin process till ett självständigt liv fritt från våld. (P1S)

Alla organisationerna beskriver hur de återkommande informerar socialtjänsten om vikten av det långsiktiga stödet, och vad de kan erbjuda.

Vi erbjuder alltid långsiktiga stödinsatser. Vi skickar information till alla stadsdelar. Vi erbjuder emotionellt stöd, praktiskt stöd som hjälp med att hitta boende, hälsa,

³⁶ Se ovan under rubrikerna "Jag är jättebesviken på socialtjänsten" och "Jag hade mindre än en vecka på mig att flytta ut. Socialtjänsten släppte".

³⁷ Se ovan under rubriken "Att inse. Det gör man inte direkt. Att bygga nätverk".

arbete, kontakt med myndigheter, gruppverksamhet när vi har haft resurser. Vi har grupper där vi arbetar med värderingar men där de inte behöver prata om sina privata erfarenheter, det handlar om gruppsamtal där vi pratar generellt om värderingar, könsroller, våld, etc. för att stärka dem, utforska värderingar, föreläsningar om till exempel sexualitet, integration i Sverige. Vi har också firande av högtider och födelsedag, besök till olika platser. Men det varierar på grund av resurser. (P4T)

Att bygga upp ett självständigt liv utan våld handlar, som vi har sett, om långt mer än att erbjuda ett skyddat boende: Det handlar om det akuta och det långsiktiga. Det handlar om skydd, emotionellt stöd, hjälp med det praktiska, att skapa nya trygga relationer med personalen och andra kvinnor och att den våldsutsatta kvinnan kan börja bygga upp sin självkänsla och självförtroende, börja förstå det hon har varit med om och kunna skapa ett självständigt liv.

Det är mycket som kvinnan förväntas klara av och som hon ofta behöver stöd i. Det handlar bland annat om sysselsättning, bostad och rättsprocess. Beträffande sysselsättning behöver kvinnan stöd i att byta arbete eller skola då adressen ofta är känd av förövaren eller förövarna. Beträffande boende vill socialtjänsten att kvinnan ställer sig i så många bostadsköer som möjligt. Sedan vet vi att det kan ta lång tid innan kvinnan blir erbjuden en lägenhet. Ett stort problem är att det saknas lägenheter för våldsutsatta kvinnor efter det skyddade boendet. Beträffande rättsprocessen: Har kvinnan gjort en polisanmälan görs en polisutredning där kvinnan blir kallad till förhör. Förhören är psykiskt påfrestande för kvinnan. Efter förhören kan kvinnan få vänta flera veckor på att få besked om åtal kan väckas. Läggs utredningen ner kan kvinnan uppleva det som en ny kränkning. (P7UKV)

Liksom hos såväl kvinnorna som socialsekreterarna lyfter personalen sysselsättning, rättsprocess och boendefråga som viktiga aspekter i det långsiktiga stödet. Alla dessa aspekter får kvinnor stöd i på Somaya, UKV och Terrafem. Personalen strävar efter att kunna erbjuda ännu fler långsiktiga stödinsatser i form av fortsatt praktiskt och emotionellt stöd, terapi, gruppaktiviteter och samtalsgrupper. UKV och Terrafem har även möjlighet att erbjuda skydds- och utslussningslägenheter, eller genomgångslägenheter.

Att tvingas lämna sitt nätverk och börja om

Processen att ta sig ur våldet och att bli självständig tar olika tid för olika kvinnor. Den börjar som vi har sett redan i det akuta skedet och fortsätter under tiden på skyddat boende och även efter kvinnan flyttat ut tills hon kan klara sig själv.

Personalen berättar att många av de kvinnor som varit utsatta för hedersrelaterat våld kan behöva en längre tid i processen att bli självständiga. Detta kan handla om att de har vuxit upp i ett sammanhang där de inte haft utrymme att genomgå någon frigörelseprocess, men också att de kan vara tvungna att lämna hela sin familj och nätverk när de bryter upp från våldet.

Kvinnan som söker stöd påbörjar en process. Hon befinner sig först i en kris. Hon går genom olika faser. Uppbrottsprocessen är olika lång för olika kvinnor. Ibland blir kvinnan rädd för den nya friheten. Det händer oftast efter att hon flyttat ut. Det finns en risk att hon går tillbaka till mannen, eller börjar en ny relation som också är auktoritär. Friheten kommer med ett ansvar, då blir man rädd. Detta blir ännu tydligare när det gäller målgruppen kvinnor utsatta i hederns namn, för dessa kvinnor har sällan praktiserat sina friheter. (T, referensgruppsmöte)

Självständighetsprocessen är en process som saknas i vår målgrupp. Vi ser det hos unga kvinnor men också vuxna kvinnor. Det är viktigt att ge stöd utifrån var de befinner sig i denna process. (S, referensgruppsmöte)

De flesta i vår målgrupp är unga: mellan 18 och 22 år och de är ensamma. De behöver verkligen långsiktiga insatser. Hedersutsatta är extra utsatta, de har oftast inte vuxenstöd. (P8UKV)

För en kvinna som aldrig fått bestämma över sitt liv kan vägen ur våldet vara lång.

Det handlar om att få ett visst perspektiv av att man känner sig delaktig i sitt eget liv. Att man känner "okej det är jag som bestämmer i mitt liv, det är jag som ska bestämma någon form av riktning". Den här självständigheten är inte given för många, och särskilt för de som är utsatta för heder. Vi kanske behöver visa alternativ som finns för att personen ska förstå att det finns olika vägar att gå, får höra fördelar och nackdelar, konsekvenser av det här och det här. Det måste finnas personer som är trygga för den stödsökande att ha de här diskussionerna med. Den processen är oftast lång just för att man kanske inte har en klarhet i sig själv om vad man vill. Och det tar tid att bygga upp det. Det handlar om identitet. För många av de här kvinnorna så fastnar man i att "jag är ensam, det finns ingen där för mig". Man är där kanske ett tag och behöver bli omhändertagen innan man kan ta sig vidare och kan säga "okej nu ska jag göra någonting av det här". Det tar olika tid för olika kvinnor. (P1S)

Ovan har vi skrivit om hur socialsekreterarna upplever att deras och kvinnojourens bedömningar ibland skiljer sig åt.³⁸ Personalen bekräftar dessa skiljelinjer, exempelvis vad gäller bedömningen av hur lång tid processen att ta sig ur våldet tar, och vikten av att kvinnorna blir bemötta där de befinner sig, som individer.

Man ser till exempel att socialtjänsten sätter en plan. Det här ska hinnas med: söka bostad etc. Och sedan så är kvinnan inte där än. Hon känner fortfarande "nej jag vill inte flytta ifrån er. Jag kan inte vara ensam igen, jag är redan ensam". För oss handlar det om att lyssna till henne, motivera henne men kanske inte motivera henne "där" utan kanske börja lite "här". (P1S)

38 Se ovan under rubriken "De har en egen agenda. Det skapas en allians".

Här beskrivs den "allians" mellan kvinnan och det skyddade boendet som en socialsekreterare uttrycker det, men från ett annat håll. Personalen betonar hur deras verksamhet bygger på att de lyssnar på kvinnan, och hela tiden utgå från hennes erfarenheter och vara lyhörd för när hon är beredd att ta nya steg.

Utveckling av det långsiktiga stödet

Alla organisationer som ingår i detta projekt strävar, på olika sätt, efter att utveckla det långsiktiga stödet för att kunna uppfylla behovet hos de stödsökande kvinnorna. Återigen handlar det om alla typer av stöd, att kunna fortsätta stödja kvinnor emotionellt, praktiskt, men också socialt, att de ska hitta ett socialt sammanhang och en gemenskap, ett systemskap.

Målgruppen behöver insatser under lång tid. Så det är bra att kunna utveckla öppenvården. Socialtjänsten efterfrågar det här, kvinnor efterfrågar det här. Kvinnor vill komma till grupper, och de vill även komma flera gånger. Våra grupper är uppskattade. Vi får tydlig feedback: de ser fram emot att komma, de säger att det är viktigt för dem. Vi blir viktiga i deras liv. Även om de inte bor hos oss längre, eller om de återkommer efter en lång tid, får vi ofta positiv feedback. Vi känner att vi är på rätt bana och att behovet är stort. (P8UKV)

Här poängterar personalen att kvinnorna som de möter explicit uttrycker ett stort behov av långsiktigt stöd, och att det också hos socialtjänsten finns en efterfrågan, eller i alla fall en önskan, om att kunna ge ett långsiktigt stöd. Kontaktmannaskap är en form för detta som såväl Somaya, UKV som Terrafem erbjuder.

Att kunna erbjuda möjlighet till kontaktmannaskap, fler utslussningslägenheter. Att kunna erbjuda hjälp med sysselsättning, föreläsningar, hjälp med CV, etc. Att kvinnor kan få gå in i grupper och komma hit för råd och stöd. Att de kan bygga relationer med andra kvinnor och med oss. Att man kan ringa om man har problem med ekonomi, eller behöver hjälp med något, med att bolla problem eller idéer. Målet är att hon ska klara sig själv. (P8UKV)

Vi erbjuder någonting annat som heter kontaktmannaskap. Den kvinna som flyttar från oss har 2 timmar eller 4 timmar per vecka under 3 till 6 månader för att träffa sin kontaktperson men det här är en tjänst som måste beviljas av socialtjänsten och oftast säger de nej. Socialtjänsten beviljar jättesällan detta till kvinnor. (P2S)

Det långsiktiga stödet beskrivs som lärande för kvinnorna - i mötet med andra kvinnor.

Ett värde i att utveckla "eftervården" är att de kvinnor som börjar sin process kan träffa andra som har kommit längre. Också att de kan hitta självständigheten i systemskap. (P6UKV)

Men det är också en lärandeprocess för organisationen. Att kunna arbeta långsiktigt med målgruppen möjliggör för organisationerna att följa processer och följa upp utvecklingen hos de kvinnor som får stödet.

När vi pratar om kvinnojourens arbete och det här med att lyfta kvinnors röster. Ju mer vi får input från de som lever i våldsutsatthet eller har levt i våldsutsatthet, desto mer nyanserade bilder får vi om vad det finns för behov och vilka utmaningar de personer har som lever i våldsutsatthet, har levt i våldsutsatthet, och konsekvenser efter det, för nu följer vi inte det alltid. Centret var för oss ett sätt att få tillbaka kvinnorna och kunna se hur de mår efter att de flyttat ut. Innan Centret så kunde de inte komma tillbaka någonstans, vilket gjorde att vi inte kunde följa processen och veta vad som händer efteråt med dem. Nu kan vi se att vissa processer fortsätter. Våld försvinner inte på en dag, det kan hända saker senare och vi vill kunna fånga upp det. Med en öppen verksamhet kan vi se mer nyanser av vad våldet gör med människor och vi skulle kunna följa upp det. Att följa människors olika processer. (P1S)

Personalen poängterar alltså genomgående hur viktigt det långsiktiga stödet är, och att det finns en stor potential i att utveckla stödet. Men de ser också stora utmaningar.

Utmaningar: brist på ekonomiska resurser

Att ta sig ur våldet är en process som är olika lång för olika kvinnor. Alla berättar dock om att processen i princip alltid tar längre tid än vad som brukar täckas av socialtjänstens beviljade insatser såsom placeringar.

Målet är så klart att man ska lämna oss - men när man är redo. (UKV, referensgruppsmöte)

Kvinnorna kanske inte klarar sig själva när de måste flytta ut. De har inte hunnit landa, de kan inte se klart framför sig än, de känner sig ensamma. De undrar: "Hur ska jag klara mig själv?" "Jag har inte gjort det i hela mitt liv!" "Kommer jag kunna göra det eller inte?". Men de vet att vi finns för dem. De kan ringa oss, de kan komma tillbaka till oss. (P2S)

Organisationerna står inför flera utmaningar på grund av brist på ekonomiska resurser. Det skulle behövas ett mycket större grundstöd för att kunna erbjuda långsiktiga insatser utan stöd från socialtjänsten. Personalen pratar om att de har möjligheter att ge stöd i form av personal, kompetens, och en fysisk infrastruktur, men att socialtjänsten ofta inte beviljar fortsatt stöd.

Jagsaknaribland en långsiktig planering från socialtjänsten. Processen att läka och återfå en god självkänsla tar ofta lång tid. Tiden på det skyddade boendet behöver kanske inte bli så lång. Men gapet mellan skyddat boende med personal dygnet runt och ett tillfälligt boende där kvinnan bor ensam ibland utan stöd kan bli för

stort. Här kan UKV erbjuda fortsatt stöd i form av kvalificerat kontaktmannaskap och ett boende i en av våra skydds- eller träningslägenheter. Kvinnan får här ett skräddarsytt stöd som i samarbete med kvinnan och socialtjänsten följer en genomförandeplan. Målet är att kvinnan därefter ska kunna leva sitt eget liv fritt från våld och förtryck. (P7UKV)

Att socialtjänsten inte beviljar stödinsatser efter ett skyddat boende uppfattas som avsaknad av långsiktighet från socialtjänsten: det fattas beslut utan att ta hänsyn till det som skulle kosta mindre på sikt. Liksom socialsekreterarna säger personalen att denna situation är någonting som enskilda socialsekreterare kan göra väldigt lite åt. De har förståelse för att socialsekreterarna har snäva ramar att förhålla sig till och själva känner sig maktlösa ibland.³⁹

Det är inte lätt för en enskild socialsekreterare att ge den kvinnan det som behövs, de hamnar ofta i kläm. De måste följa rutiner och ekonomiplanering. (P7UKV)

Personalen menar att många kvinnor måste flytta från det skyddade boendet trots att de fortfarande är i behov av stöd, och att de sällan får möjlighet att ge fortsatt stöd i form av till exempel kontaktmannaskap. I många fall håller kvinnorna ändå fortsatt kontakt. De kan också komma tillbaka efter ett tag, och Somaya, UKV och Terrafem "gör så gott de kan" för att ge kvinnorna det stöd de behöver.

Många är fortfarande i behov av praktisk hjälp. Vi försöker så gott det går att de ska vara självständiga när de flyttar, men det kan vara att har de en begränsad språkförmåga så blir det en större utmaning för dem. Har de ett mindre nätverk behöver de mer stöd. Men de kan också behöva ett forum som de kan vända sig till för att kunna få prata och diskutera sina ärenden och sina känslor. Det vi har kunnat erbjuda har varit vårt Center, där personer som har bott hos oss har kunnat komma tillbaka, de har haft möjlighet att besöka Centret och fått stöd och hjälp. Många gånger så hör de av sig till personalen som har jobbat där länge och som de har haft kontakt med. Många gånger är det praktiska saker som de behöver göra, som hjälp med att skriva in barnen på en skola, eller att få en handläggare. Det kan vara något av säkerhetsskäl som har hänt och då kanske deras tidigare ärende är avslutat och då kanske deras advokat inte är aktuell. Då kan de vända sig till oss för att få rådgivning. Det kan också vara så att nånting har hänt som har rört upp känslor, som gör att de är oroliga och vänder sig till oss. I många fall kan det vara de personerna som kanske har ett mindre nätverk. De kanske inte kan ha kontakt med släktingarna. De kanske inte är i något sammanhang, som en skola eller en arbetsplats. De hamnar lite utanför, och då blir det lättare för dem att vända sig till oss när det egentligen gäller vad som helst. (P3S)

Kontakten efter att kvinnorna flyttat ut kan alltså handla om praktiskt stöd, hjälp med pågående rättsprocesser, emotionellt och socialt stöd. Dessa kontakter förutsätter inte att det finns ett uppdrag beviljat av socialtjänsten.

³⁹ Se ovan under rubriken "Vi hamnar ofta i kläm. Det känns som att man sviker".

De som har bott hos oss länge, varit på skyddat boende länge och sedan flyttar till annan form av boende, där kanske ärendet för våld i relation har avslutats men de har oftast en handläggare för ekonomiskt bistånd. Ibland har de fortfarande en handläggare för våldet också, men många gånger avslutas det när de flyttar från oss. Då blir det ju att de vänder sig till oss med olika frågor. Så säger vi till dem att du behöver prata med din handläggare eller vi behöver prata med socialtjänsten igen om det skulle vara något, eller med advokater. (P3S)

Som intervjuerna med socialsekreterarna visade finns en förväntan från socialtjänsten att ideella organisationer ska ta hand om kvinnorna även efter flytten. Detta blir dock väldigt krävande med de begränsade ekonomiska resurser som organisationerna har.⁴⁰

Vi skulle önska att vi har tillräckligt med personal för att erbjuda stödinsatser. För att öka det inre skyddet i varje kvinna, att man har tid att bygga en relation. Att ha en plats där hon känner sig trygg och bygger relationer. Och att hon får plats att formulera vilket stöd hon behöver. Att hon är ett subjekt, inte ett objekt. Att hon är delaktig i processen att vara självständig och bygga ett liv fritt från våld. Att vara fri från våld hänger ihop med att bli fri ekonomiskt, kunna fixa boende, etc. (P4T)

Vi vill fortsätta med vad vi gör på UKV, ha fler utslussningslägenheter, mer personal. Socialtjänsten måste vilja betala. Att kvinnor ingår i olika nätverk, hos oss men också hos andra organisationer, att de får ett sammanhang, att de kan hitta jobb. Att våra kuratorer kan utveckla verksamheten, självkänslagrupper, informationskvällar, aktiviteter för att bryta isolering och att kvinnor ska bli stärkta och kunna uppmuntra varandra. (P7UKV)

Somaya, UKV och Terrafem - liksom alla andra kvinnojourer och andra ideella organisationer som ger stöd åt våldsutsatta kvinnor - är beroende av socialtjänstens placeringar och stödinsatser.

Ett problem är att vi är så beroende av placeringar från socialtjänsten. Mycket av vårt arbete ligger i att föra en bra dialog med socialsekreterare. Det är så svårt att jobba långsiktigt på de premisserna. (S, Referensgruppsmöte)

En av de största utmaningarna är ju det ekonomiska, finansieringen kring sånt. I och med att myndigheter är ju väldigt bundna till ekonomi och att det också påverkar placeringar hos oss, hur länge personen är placerad hos oss och hur länge socialtjänsten kan tänka sig att erbjuda stöd. Det är inte alla som till exempel går med på att skriva ett kontaktmännaskapsavtal med oss när personen har flyttat ifrån oss. Det har varierat mycket från kommun till kommun, från handläggare till handläggare. Det ekonomiska påverkar. (P3S)

⁴⁰ Se även nedan under rubriken "Det som görs och inte syns".

Utan placeringar eller långsiktiga insatser i form av exempelvis kontaktmannaskap, är det inte möjligt att finansiera verksamheten.

Oro: minskning i placeringar

Alla intervjuade tycker därför att det är oroväckande att placeringarna under de senaste åren minskat och blivit kortare, och att socialtjänsten placerar kvinnor exempelvis på privata boenden eller till och med vandrarhem eller hotell. Oroande är också att kvinnorna ofta får flytta ut från det skyddade boendet direkt efter den akuta fasen. Personalen pekar på stora risker, eftersom kvinnor ofta inte får det skydd och stöd som de behöver när de bor på privata boende, än mindre när de bor på vandrarhem utan stöd. Det är svårt att komma någonstans i läkandeprocessen på kort tid och utan ett stöd som bygger på helhet, kontinuitet och långsiktighet.

Placeringar är för korta och det som de utreder är om det finns risk att bli mördad, that's it. Fokus ligger på det yttre skyddet. Det fokuseras inte på det inre skydd som kvinnorna behöver i sin process för att bli fria från våld. (P4T)

De här senaste två åren har placeringar blivit kortare och kortare. Placeringar har gått ner. Om Socialtjänsten placerar hos oss, placerar de väldigt kort: tre månader, sex månader. Och sedan säger de: Du måste hitta en egen lägenhet. Inom tre eller sex månader har hon inte hunnit bearbeta sin situation. De tänker inte på det bästa för kvinnan. Vi vill inte att folk ska stanna här för ever. Nej. Men tills de är klara. Kvinnorna är olika, alla har olika behov. Det finns folk som kan bearbeta sina erfarenheter av våld och sina situationer inom sex månader, andra behöver ett och ett halvt år. Alla behöver olika lång tid. Varje kvinna har en egen situation och erfarenhet. Och ens att de får den här hjälpen från socialtjänsten. För det är många som inte ens får någon hjälp. Vi har inte tillräckligt med placeringar. Trots att det finns behov. Vi vet att det finns våld där ute. Men de vill placera dem på ett hotellhem: "sätt dig där!" (P2S)

Personalen menar att det ofta är ekonomi som styr beslut om att inte placera eller bara bevilja korta placeringar. Att kvinnorna i många fall inte får, eller inte kan ta till sig, information om sina rättigheter gör att de inte heller kan ställa krav på socialtjänsten.

Det kan vara billigare. Och det finns inte någon på hotell eller vandrarhem som kommer att säga till kvinnorna "du har rätt till det här och det där". Jag vet att kvinnan har rätt till saker och jag berättar för henne, hon har rätt till försörjningsstöd, extra tillägg, bostadsbidrag, att överklaga om det är något som inte är som det ska, och då kommer hon att gå till socialen och fråga efter det. Det är mer arbete för dem. (P2S)

Denna situation med korta placeringar gör organisationers arbete svårare eftersom det hindrar en långsiktig planering.

Det handlar om ekonomi. Och det här gör det svårt för oss att jobba. Om du vet att hon kommer stanna hos dig, kan du ha en plan för henne och jobba med henne. Men man vet inte hur länge hon kommer att få stanna. De placerar 3 månader i taget. Det är det som är svårt. Placeringar har gått ner. Socialen vill inte placera. De placerar kvinnor på hotellhem eller sådana platser, utan stöd. Inget stöd! (P2S)

Att kvinnor i större utsträckning blir placerade på vandrarhem eller hotell är ofta återkommande i intervjuerna, och beskrivs som mycket oroväckande.

Hur tryggt är det att bo på ett hotell? Sitta ensam där eller kanske med människor som är drogberoende eller kriminella... Kvinnor behöver en trygg plats att bo på, och kunna lita på andra personer. Jag tycker att det är fel att placera en ung person, som befinner sig i en skör tid i livet, på ett hotell! Det är en samhällsfråga som alla måste ta hand om. Det kostar mindre? På sikt kostar det mer. Alla våldsutsatta, alla, är utsatta för något som är olagligt. Att placera dem på ett hotell kan inte vara rätt. (P8UKV)

Liksom kvinnorna, och även socialsekreterarna, påpekar personalen här att ett kortsiktigt tänkande inte bara leder till mänskliga tragedier, utan i längden också är en samhällsekonomisk förlust.

Situationen gällande placeringar har förvärrats under Covid-19-pandemin. Under pandemin har det uppmärksammats från många håll i Sverige och internationellt, att mäns våld mot kvinnor och barn ökar. Samtidigt vittnar Somaya, UKV och Terrafem om en minskning i antalet placeringar.

Det vi ser nu är ett ökat tryck på jourtelefonen, men samtidigt en minskning i placeringar på vårt skyddade boende. Intresset för genomgångslägenheterna har dock ökat. Frivilliga som jobbar med samtal upplever att socialen inte vill placera. En socialjour berättar att de inte har placerat på skyddat boende sedan i februari. Det oroar mig. Det görs märkliga bedömningar i vissa kommuner. Socialen bedömer bostadsbehov istället för skyddsbehov när en kvinna säger att hon inte tror att mannen ska förfölja henne. Det är en oroväckande situation. Finns det ett beslut att inte placera? Gör man extra snabba bedömningar att kvinnor inte behöver insatser och skydd? (T, referensgruppsmöte)

Vi har också låg beläggning både i boende och utslussningslägenheter. I början av året såg vi en ökning och i mars hade vi fullt, men därefter har vi haft färre nya placeringar än vi har haft de senaste åren. (UKV, referensgruppsmöte)

Det arbetssätt som Somaya, UKV och Terrafem har, som betonar kompetens i att ge stöd, helheten och kontinuitet i stödet, långsiktighet och ett samband mellan de olika typer av stöd, framstår här som motsatsen till korta placeringar i ett akut skede och separata korta insatser efteråt. Att placeringarna minskar och blir kortare i en situation där många, såväl i

Sverige som internationellt, vittnar om att Covid-19-pandemin leder till en ökad utsatthet för kvinnor och barn, är minst sagt oroväckande.

Samarbete med socialtjänsten

Somaya, UKV och Terrafem samarbetar med olika myndigheter, främst socialtjänsten men också exempelvis med polisen. Personalen uttrycker att det skulle behövas mer och bättre samverkan mellan olika aktörer och myndigheter.

Det går i vågor. En gång i tiden så tyckte jag att BUP (Barn- och ungdomspsykiatri) verkligen lyssnade till när kvinnojourer sa något, samma sak med polisen. Det fanns en tid där det togs på stort allvar. Ringde vi från kvinnojouren så fattade man "ok, det här är så pass allvarligt". Vi är nu i en annan fas, då inga myndigheter reagerar. Vi vill att olika processer (som BUPs insatser) sätter igång redan när de är hos oss, men det gör inte BUP och ibland inte socialen heller. Till exempel polisanmälan och vårdnadstvist: De görs samtidigt i de flesta fall men ett vårdnadstvistärende brukar vara klart kanske inom 6 månader medan en polisutredning inte ens har börjat under den perioden, de har inte ens kallats till polisförhör inom 6 månader. Konsekvensen blir att det fattas beslut om vårdnaden utan att ta hänsyn till vilka brott som har skett för att det råder sekretess i polisundersökningen. Så kvinnor som är våldsutsatta kan inte prata om våldet i ett vårdnadstvistärende även om man har gjort en anmälan. Det funkar inte i praktiken. Vi vill att allt ska hända här och nu. Om kvinnor och barn har skydd nu så skulle det vara bra att satsa på de andra bitarna också. (P1S)

När det gäller samarbete med socialtjänsten, upplever några bland personalen samarbetet som välfungerande, "om vi har en bra dialog med socialtjänsten med kvinnan i fokus" (UKV, referensgruppsmöte).

Vi jobbar tillsammans med socialtjänsten, vi diskuterar och hittar lösningar. Vi har ett bra samarbete med socialtjänsten. Och vissa kvinnor kan prata direkt med sin socialsekreterare. Jag tycker att det funkar. (P5T)

De flesta intervjuade önskar dock en förbättring för att kunna arbeta mer med kvinnans behov i centrum. Problem uppstår ibland på grund av det vi ovan pekat på som olika bedömning av kvinnors behov av skydd och stöd.

Det handlar om ekonomi skulle jag säga. Och felbedömning av hotsituationen. Till exempel ett fall där det blev en konflikt mellan oss och kvinnan och kommunen. Vi och kvinnan försökte argumentera för att det inte var säkert för henne att flytta tillbaka till hemkommunen för att ingenting i situationen hade förändrats. De valde bara att avsluta placeringen och inte ge någon riktig förklaring. Det var så läget var. Då ville de erbjuda vandrarhem i hemkommunen. Sedan till slut lyckades vi få dem att åtminstone erbjuda vandrarhem i en annan stad så att den kvinnan inte skulle behöva återvända till hemkommunen. Socialtjänsten lyssnade delvis i detta

fall. Men det blev en konflikt. Det blev mycket strider. Så det varierar från kommun till kommun. Sedan kan en handläggare känna en sak och på ett högre plan tas ett annat beslut, och då blir handläggaren låst. Sådana situationer uppstår också många gånger, om handläggaren står på kvinnans sida kan de ändå försöka, då finns det ändå en större möjlighet, då kan de argumentera mer. Men ibland blir det ändå att nu har hon bott hos er för länge, nu säger chefen stopp. (P3S)

Dessa typer av situationer där socialtjänsten bestämmer att avsluta en placering trots att ingenting har förändrats gällande kvinnans behov av skydd och stöd förekommer ofta i kvinnornas berättelser.⁴¹ De återkommer också i socialsekreterarnas beskrivningar: socialsekreterarna har budget och riktlinjer att förhålla sig till och beskriver de ideella organisationerna som att de tar kvinnans sida och vill inte släppa.⁴²

Socialsekreterarna har chefer som bestämmer över dem, och dessa chefer har andra chefer, och så vidare. De ska hålla sig till budgeten etc. Men kvinnorna har fortfarande rätt att söka skydd, rätt till att bli placerade på skyddade boendet. Så allting hänger ihop. Till slut är resurser som spelar största rollen. Om det skulle finnas resurser, skulle socialtjänsten placera hos oss tror jag. Och om vi skulle få tillräckligt med placeringar så skulle vi kunna hjälpa kvinnorna mycket mer, stötta dem i det de behöver, med tid så att de kan klara sig själva sedan. (P2S)

Socialen diskurs är "jag ser att du inte vill, men det är det här som är livet". Många gånger tror socialen att det är vi som inte vill "släppa" kvinnan, att vi är en "kycklingmamma". Men det är inte det, utan vi ser kvinnans behov. Problemet är att det handlar om att hitta billigare lösningar utan att ta hänsyn till kvinnans behov. (T, referensgruppsmöte)

Hos personalen finns som ovan nämnt en förståelse för att socialtjänsten har tydliga ramar att hålla sig till, men också en stark kritik mot glappet mellan kvinnors rättigheter och hur samhällets stöd till våldsutsatta kvinnor ser ut i praktiken. De pekar på hur kvinnors behov av - och rätt till - stöd omtolkas till att de uppfattas som en "kycklingmamma".

Det som görs som inte syns

I intervjuerna med såväl socialsekreterarna som med personalen framkommer att det sker en ansvarsförskjutning, där organisationer som Somaya, UKV och Terrafem behöver täcka upp för det som socialtjänsten har ansvar för och därför borde göra men inte gör. Det kan exempelvis handla om när ett beslut från socialtjänsten drar ut på tiden. Det kan också handla om en kvinna som varit placerad och kontaktar boendet efter att ha flyttat ut, eller när det blir ett glapp mellan skyddat boende och stöd efter boendet där kvinnan riskerar återvända till förövaren. En del av det fortsatta stöd som kvinnorna får i sådana fall ges utan

41 Se ovan under rubriken "Jag hade mindre än en vecka på mig att flytta ut. Socialtjänsten släppte".

42 Se ovan under rubriken "De har en egen agenda. Det skapas en allians".

att få någon form av ersättning, utan att det finns ett beviljat uppdrag från socialtjänsten.⁴³

De har redan förtroende för oss. Vi har hjälpt dem hela vägen. Vi kan inte säga "du är själv nu", när de flyttar ut "du bor inte hos oss, vi har inget ansvar". Nej, det kommer inte kännas bra för dem. Vi vill inte bara släppa dem mitt i havet. Målet är att vi hjälper dem så mycket som det går. Vi är en ideell förening, inte ett företag som bara vill tjäna pengar. Vårt mål är inte pengar. Vårt mål är att hjälpa kvinnor och barn som utsatts för våld. (P2S)

Det är mycket det här finansiella som påverkar det långsiktiga arbetet skulle jag nog säga. Annars vänder de sig till oss i alla fall. Vi behöver ju ändå ta emot dem. Ibland har det handlat om ganska mycket stöd som vi har behövt ge. Ska man satsa på det ordentligt så behöver man mer resurser. Vi har många gånger tagit kontakter eller gjort saker som en myndighet skulle ha behövt göra, men där det inte har fungerat. Då har vi behövt kliva in. (P3S)

Det kan handla om mycket kontakt och stöd, ibland hjälp i rättsprocesser som pågår och som är resurs- och tidskrävande, eller praktiska saker som kan vara livsviktiga för kvinnorna.

En kvinna som bodde skyddat hos oss och sedan flyttade till en genomgångslägenhet studerade och skulle göra praktik. Hon behövde någon som kunde passa barnen och kontaktpersonen gjorde det. Detta är en stödinsats. Samma sak med en annan kvinna som behövde barnpassning under en sommar för att kunna jobba. Eller en annan kvinna som inte hade uppehållstillstånd, hon blev nästan utvisad med barnet som är svensk medborgare. Vi arbetade med juridisk hjälp. Vi har många fall som är likadana. (P4T)

Som vi visat genom den här rapporten kan behovet av långsiktigt stöd vara stort och kräva lång tid. Somaya, UKV och Terrafem ger alla omfattande stöd som ligger utanför uppdragen från socialtjänsten.

Jag tror att det skulle vara bra om man uppmärksammar det här behovet av stödet efteråt. I och med att det görs väldigt mycket som inte registreras. Vi försöker registrera våra ärenden som journalsamtal eller jourärenden, men vi gör ju många gånger mycket mer. Vi gör ju saker som andra personer egentligen skulle behöva göra. På något sätt blir vi som spindlarna i nätet. Så jag tror att det är bra om man uppmärksammar det och tar det på allvar, att det finns ett behov och en efterfrågan, och att det redan görs väldigt mycket, men som förbises på många sätt. Speciellt tänker jag också i och med att personer flyttar ifrån oss som kanske inte är beroende av en handläggare längre, så blir det väldigt splittrat. Vi blir länken mellan alla de här olika instanserna, och de bollar sinsemellan. "Prata med den,

⁴³ På UKV t ex kan kvinnan komma till öppenvården och ta del av samtalsgrupper, terapi och andra aktiviteter utan beviljad insats från socialtjänsten. Detta är möjligt för att UKV erhåller riktade projektmedel från Stockholms stad. Det gäller dock endast kvinnor som varit folkbokförda i Stockholms stad.

det är den som har ansvar", bollar tillbaka till den andra och så vidare. Att sådant uppmärksammas är viktigt: hur mycket som faktiskt görs som inte syns. (P3S)

Värt att notera här är att flera socialsekreterare säger att de är trygga med att kvinnojourer och andra ideella organisationer erbjuder stöd utanför det som socialtjänsten beviljar. Socialtjänsten räknar med att stödet finns även om det inte finns någon insats.⁴⁴ Den vision och den metod som organisationer som Somaya, UKV och Terrafem har om att kvinnan behöver en kontinuitet i stödet genom alla faser, ett långsiktigt hållbart stöd, är det som gör att de utan ersättning går in och täcker upp det glapp som uppstår när kvinnan blir utan en alldeles för kort placering och är fortfarande i behov av stöd.

44 Se ovan under rubriken "Att inse. Det gör man inte direkt. Att bygga nätverk".

Röster om stöd: konkluderande reflektioner

Avslutningsvis gör vi i detta avsnitt en kort sammanfattning och analys av kvinnornas, socialsekreterarnas och personalens berättelser om stöd. Vi drar samman de tre rösterna, och konkluderar med sikte på den metod för stöd som vi presenterar i rapportens sista avsnitt.

Kvinnorna

I kvinnornas berättelser om det stödet de fått från Somaya, UKV och Terrafem är helhet, i flera olika bemärkelser, en röd tråd. De berättar om hur stödet varit avgörande i en akut situation och blivit möjligt att ta till sig i en stegvis process, hur sammanvävt det emotionella, praktiska och sociala stödet är, och hur olika behov i olika faser hänger ihop. Kvinnorna beskriver hur de under sin tid på det skyddade boendet påbörjar en process av förståelse för vad de har varit med om och hur denna förståelse gör att de inte lägger skulden på sig själva. De pratar om hur viktigt det är att det finns en sammanhållen kedja av stöd under hela processen och hur trygghet och välmående också handlar om samhörighet med andra.

Det akuta och det långsiktiga hänger samman i kvinnornas berättelser. Från en akut och ofta kaotisk fas, via första steget mot att lämna våldet och mot en mer stabil fas där de långsamt bygger upp sin självkänsla och sitt självförtroende och återerövrar sitt liv, och till slut i en fas när de kunnat lämna boendet, beskriver kvinnorna ett kontinuum där deras liv successivt förändras och återerövrar. Det är den positiva erfarenheten av stöd i den akuta fasen som kvinnorna refererar till när de beskriver att de känner sig trygga att vända sig till Somaya, UKV eller Terrafem om de behöver hjälp och fortsatt stöd efter att de har flyttat ut. Erfarenheten och känslan av kontinuitet i stödet är avgörande. Kvinnorna beskriver också att det är viktigt att stödet från början är framåtblickande och att de redan i den akuta fasen fått stöd i att börja planera för framtiden.

I kvinnornas berättelser går alla former av stöd om varandra. Det emotionella stödet är en förutsättning för att kunna ta sig vidare, att komma bort från våldet. Kvinnorna beskriver hur viktigt det varit för dem att få prata med någon som verkligen lyssnar, att bli bekräftad i sina känslor, att börja känna tillit till stödpersonen och så småningom också till andra. Ett gott bemötande, aktivt lyssnande och empati är centralt i denna process. Kvinnorna berättar om hur de har fått kunskap och redskap för att förstå det de har varit med om som våld, förstå sig själva och börja tänka på framtiden. Samtidigt kan det emotionella inte skiljas från det praktiska stödet: stöd för att kunna skapa en fungerande vardag är en förutsättning för att må bra. Det kan inte heller separeras från det sociala stödet, som ger möjlighet att bygga upp ett nytt nätverk. Alla dessa olika former av stöd hänger också ihop med att få, och kunna ta till sig, information om sina rättigheter.

Det blir tydligt i kvinnornas berättelser att de olika delarna av stödet - från det "lilla" till det "stora", det praktiska, emotionella och sociala - inte går att separera från varandra. Det ena förutsätter det andra: om inte de små detaljerna i vardagen fungerar finns ingen ork att ta tag i de stora och svåra problemen, oavsett om de är praktiska eller emotionella. Det förtroende

som kvinnorna uttrycker att de har för Somaya, UKV och Terrafem bygger på att det stöd de får handlar om hela deras liv. För dem - liksom för alla människor - hänger livets alla delar ihop, och det är så de uppfattar att de blir bemötta.

Det stöd som kvinnorna berättar om kommer inte bara från de personer som finns hos organisationerna för att ge hjälp, utan också från andra kvinnor som - liksom de själva - är där för att de har varit utsatta för våld. Det handlar om att dela erfarenheter och få perspektiv genom andra, men också om att vara i ett sammanhang. Detta sammanhang skapas inte bara runt det svåra och tunga, utan också runt det som ger glädje och kreativitet, det roliga i livet. Kvinnorna beskriver hur det ger trygghet att ha en plats, ett rum, där man "bara" umgås tillsammans med andra som förstår den situation man själv är i, utan att behöva prata om det.

Kvinnorna uttrycker att de skulle behöva bättre insatser och mer stöd, exempelvis när det gäller bostad, ekonomi, och säkerhet. Men det är inte från organisationer som Somaya, UKV och Terrafem som kvinnorna upplever en avsaknad av stöd. Kvinnorna hade ibland önskat att organisationerna hade kunnat göra mer för att ge dem relevant stöd. Men de säger samtidigt att det inte handlar om att organisationerna inte velat ge dem stöd, utan att förutsättningarna för att de kunnat göra det inte funnits där därför att socialtjänsten inte beviljat en fortsatt insats.

Besvikelsen handlar därför ofta i kvinnornas berättelser om hur socialtjänsten agerat, och denna besvikelse tar sig flera uttryck. Det handlar om att de upplever en brist på kunskap och engagemang, känner stress och rädsla för att stödet plötsligt ska försvinna, och om en situation där boendet är ett stort problem. Kvinnorna uttrycker en frustration över att de inte får den hjälp på vägen som de behöver för att kunna skapa sig ett självständigt liv.

Hur stort behovet av långsiktigt stöd efter ett skyddat boende är, och vad detta stöd kan innehålla - fortsatt terapi, hjälp med praktiska saker och/eller kontakter med myndigheter, sociala samvaro etc - skiftar från person till person. Men "bara" vetskapen om att Somaya, UKV och Terrafem finns där om något skulle hända, stort eller smått, beskriver kvinnorna som avgörande. Stor tacksamhet går igenom kvinnornas berättelser om stödet de fått. Flera uttrycker denna tacksamhet med stora ord, som att den hjälp de fått har varit ovärderlig; att det handlar om liv och död.

Socialekreterarna

Socialekreterarna är överlag mycket nöjda med det stöd Somaya, UKV och Terrafem ger till våldsutsatta kvinnor. De menar att dessa organisationer besitter en stor och viktig kunskap och kompetens om vad som är ett relevant stöd och de poängterar hur viktig kunskap om våld, särskilt hedersrelaterat våld, är för möjligheten att ge detta stöd. Även om de beskriver att det ibland kan uppstå konflikter gällande olika bedömningar av kvinnans behov av skydd och stöd, tycker de flesta intervjuade socialekreterare att samarbetet med kvinnojourer och andra ideella organisationer fungerar bra, och att dessa organisationer arbetar både på ett professionellt och engagerat sätt.

Socialekreterarna ser vikten av sammanhållet stöd i den akuta och långsiktiga fasen. Det stöd som en person får i den akuta fasen är viktigt också för det långsiktiga stödet. De betonar att ett sammanhållet stöd som har kontinuitet är det bästa för kvinnan, men också någonting som underlättar i deras eget arbete och som i längden också är kostnadseffektivt. Några poängterar särskilt vikten av att samma personer som finns med i det akuta stödet också är de som följer upp, både i form av en kontaktperson och en grupp som ger stöd över tid. Samtidigt måste socialekreterarna förhålla sig till socialtjänstens arbetsätt såväl som organisatoriska och ekonomiska förutsättningar, vilket gör att stödet ofta varken blir sammanhållet eller har en kontinuitet.

De flesta upplever både organisatoriska, formella och ekonomiska hinder i samarbetet med ideella organisationer och andra myndigheter, och särskilt när det gäller möjligheterna att arbeta långsiktigt. De beskriver hur det ibland uppstår konflikter när det gäller att bedöma kvinnans behov, där kvinnojourer och andra ideella organisationer gör en bedömning av att ett fortsatt stöd är nödvändigt medan socialekreterarna, ofta av ekonomiska hänsyn, inte ser någon möjlighet att bevilja fortsatta insatser såsom en förlängd vistelse på skyddat boende eller en kontaktperson. Flera socialekreterare poängterar dessutom att för att stödet verkligen ska fungera i sin helhet skulle det behövas mer samverkan inom socialtjänsten.

Liksom kvinnorna beskriver socialekreterarna tydliga samband mellan emotionellt och praktiskt stöd, och mellan det inre och det yttre skyddet. Och liksom kvinnorna pratar socialekreterarna om att en känslomässig bearbetning av våldet för att kunna gå vidare, förutsätter stabilitet i livet. Det är inte möjligt att samla kraft för det svåra och hårda arbetet att komma bort från våldet och att skydda sig själv, utan att det praktiska är ordnat, och utan att få stöd.

Socialekreterarna betonar att hjälp till självhjälp är den viktigaste delen av praktiskt stöd: att inte göra saker åt kvinnor utan med dem. Praktiskt stöd och stöd i att navigera för att få samhällskompetens, kunna etablera eller återetablera sig, känna till sina rättigheter och skyldigheter beskrivs som centralt. För en person som inte kan språket och inte har något nätverk i Sverige blir dessa aspekter av stöd ännu viktigare. Socialekreterarna menar att de kvinnor som varit utsatta för hedersrelaterat våld kan ha ett större behov av långsiktigt stöd än andra. I dessa fall finns ofta en utvidgad hotbild där hoten kommer från flera personer, och kvinnan kan ha varit tvungen att lämna sin familj och därmed kanske ha förlorat hela sitt nätverk. Socialekreterarna ser kvinnor som nyligen har kommit till Sverige som särskilt utsatta. Utöver behov av stöd som andra har behov av, behöver dessa kvinnor grundläggande kunskap om samhället och i ännu högre grad information om vilka rättigheter hon har.

Socialekreterarna bekräftar kvinnornas berättelser om hur viktigt socialt stöd och kontakt med andra kvinnor är. Gruppverksamheter som erbjuds av Somaya, UKV och Terrafem fyller en viktig roll i att skapa gemenskapen och bygga nya relationer. I flera fall litar socialtjänsten på att de ideella organisationerna själva ger kvinnorna denna typ av stöd, utan socialtjänstens inblandning. Flera socialekreterare uppfattar långsiktigt stöd som något de ideella organisationerna erbjuder utan att det behövs en specifik insats.

Det finns således många aspekter som socialsekreterarna poängterar är av vikt för långsiktigt stöd: emotionellt stöd som håller i tiden för att kunna bearbeta trauman och få förståelse om våld och våldsmekanismer, praktiskt och socialt stöd, men också bostad nämns som viktigt och även samverkan mellan olika myndigheter när kvinnor behöver leva i skydd hela livet.

Personalen

Genom intervjuerna med personalen framkommer ett arbetssätt som skiljer sig åt mellan de olika organisationerna vad gäller hur de är organiserade, men som samtidigt uttrycker ett gemensamt sätt att tänka - och att göra - i relationen till kvinnorna. Det handlar om ett helhetstänkande, en koppling mellan olika faser i stödet (akut och långsiktigt), en kontinuitet i stödet och om en tydlig koppling mellan olika typer av stöd: emotionellt stöd, stöd till förståelse, praktiskt stöd och socialt stöd.

Personalen framhåller hur viktigt det är att hela tiden se helheten och att se individen och de olika behov den enskilda kvinnan har i olika faser. I grunden handlar det om en förståelse för den process som våldsutsatta kvinnor går igenom från när de bryter upp tills de blir fria från våldet. I organisationernas arbete ses denna process och de olika faserna i stödet som en helhet. De skapar genom sitt arbete en sammanhållen kedja av stöd, och på så sätt bygger det långsiktiga på det akuta. Kontinuiteten i stödet och ett bemötande där den individuella kvinnan står i fokus möjliggör relationer av tillit och förtroende. Den tid en kvinna bor på skyddat boende hänger ihop med tiden efter boendet och de insatser som hon får som en del av det långsiktiga stödet. Det finns en långsiktighet i tänkandet även när stödet handlar om det akuta. För att kunna tänka långsiktigt behöver trygghet och tillit byggas i den akuta fasen. Denna koppling mellan det akuta och det långsiktiga är central och har betydelse för hur organisationerna bygger upp verksamheten.

Genom alla faser av stödet, är olika typer av stöd sammanflätade. De sker samtidigt, hänger ihop och förutsätter varandra. Det emotionella stödet i form av stöttande samtal handlar om att hitta en viss stabilitet i det akuta, mer långsiktigt handlar detta stöd också om att kunna förstå det som man varit med om och kunna bearbeta det. Det praktiska stödet handlar framför allt om "hjälp till självhjälp": stöd i att navigera genom de olika situationer som den våldsutsatta befinner sig i och få stöd i att ta tag i enkla och svåra praktiska saker. Som vi sett i kvinnornas berättelser, och som också socialsekreterarna betonar, är detta centralt. Att det praktiska är ordnat blir en förutsättning för att känslomässigt kunna bearbeta våldet och gå vidare. Stöd till lärande och förståelse handlar om att få verktyg att tolka sina erfarenheter som en del i ett mönster, få kunskap om våldets mekanismer och placera skulden för våldet inte hos sig själv, utan hos förövaren. Det sociala stödet är också avgörande, och liksom kvinnorna talar personalen om att skapa ett sammanhang som blir "en familj". För kvinnor som levt i en hederskontext och tvingats lämna sin egen familj, kan den ensamhet och isolering som alla kvinnor som lämnat en våldsutövande man upplever bli ännu mer påtaglig, och behovet att skapa och ingå i en ny familj är stort.

De olika typerna av stöd: emotionellt, i att navigera, till förståelse, och socialt, skapar olika rum som i sin tur uppfyller olika mål. I kvinnornas berättelser är stödet från Somaya, UKV och Terrafem viktigt inte bara för de får skydd, emotionellt stöd och praktisk hjälp utan också för de får mycket annat som inte handlar om våldet: sociala samvaro, kontakt med andra kvinnor, aktiviteter där de får ha roligt. Organisationernas arbete handlar således om att skapa olika rum där det finns plats för att växa emotionellt, socialt och kunskapsmässigt för att då kunna återta makten över det egna livet men också om att skapa trygga rum där kvinnors erfarenheter av våld får plats men samtidigt inte finns närvarande hela tiden. Det måste också finnas rum där våldet lämnas utanför, men som ändå hänger samman med andra rum.

Personalen ser ett stort behov av långsiktigt stöd. Behovet av stöd med praktiska saker, emotionellt och psykiskt stöd, stöd i att börja reflektera, förstå och bearbeta, och stöd i att bygga upp ett socialt sammanhang finns länge. Genomgående uttrycker de att processen att bli självständig kan ta väldigt lång tid. Därför är det långsiktiga stödet i form av terapi, gruppaktiviteter, samtalsgrupper, och skydds-, utslusnings- eller genomgångslägenheter så viktigt. Processen att ta sig ur våldet och att bli självständig tar olika tid för olika kvinnor. Den börjar redan i det akuta skedet och fortsätter under tiden på skyddat boende och även efter kvinnan flyttat ut. Många av de kvinnor som varit utsatta för hedersrelaterat våld kan behöva en längre tid i processen att bli självständiga. Detta kan handla om att de har vuxit upp i ett sammanhang där de inte haft utrymme att genomgå någon frigörelseprocess, men också att de kan vara tvungna att lämna hela sin familj och nätverk när de bryter upp från våldet.

Personalen poängterar alltså genomgående hur viktigt det långsiktiga stödet är, och att det finns en stor potential i att utveckla stödet. Men de ser också stora utmaningar på grund av brist på ekonomiska resurser, minskning i och kortare placeringar. Dessutom menar personalen att organisationerna ofta måste täcka upp för det som socialtjänsten har ansvar för, men inte gör. En del av det fortsatta stöd som kvinnorna får ges utan att det finns ett beviljat uppdrag från socialtjänsten. Det kan handla om kontakt och stöd, hjälp i rättsprocesser som pågår och som är resurs- och tidskrävande, eller praktiska saker som är livsviktiga för kvinnorna. Det skulle behövas ett mycket större grundstöd för att kunna erbjuda långsiktiga insatser utan stöd från socialtjänsten. Hos personalen finns en förståelse för att socialtjänsten har tydliga ramar att hålla sig till, men också en stark kritik mot glappet mellan kvinnors rättigheter och hur samhällets stöd till våldsutsatta kvinnor ser ut i praktiken.

Avslutande konklusion

I sina berättelser om stöd talar kvinnorna, socialsekreterarna och personalen ofta med en röst. De betonar alla hur viktigt det är att se helheten i stödet, en helhet som handlar om hur olika faser i stödet, och olika typer av stöd, hänger samman, och att ett bra stöd kräver kontinuitet när det gäller vem och vilka som ger stödet.

Kvinnorna utifrån sina egna erfarenheter, och socialsekreterarna och personalen utifrån sin professionella bedömning, är överens om att det arbete som krävs för att bygga upp ett självständigt liv utan våld handlar om långt mer än att erbjuda ett skyddat boende i ett akut skede för att kvinnan fysiskt ska komma bort från våldet. Ett akut stöd är naturligtvis helt nödvändigt, och i många fall livsavgörande, men det är "bara" början på en lång process. En våldsutsatt kvinna behöver trygghet i form av fysiskt skydd från en våldsutövande man, eller i fall av hedersrelaterat våld ibland flera våldsutövare. Men när kvinnorna beskriver den trygghet de känner när de kommit till Somaya, UKV eller Terrafem går trygghetens innehåll långt utöver fysiskt skydd och säkerhet. Det handlar om att bli sedd och lyssnad på, och att så småningom hitta tillbaka till sin egen styrka och få självkänsla och självförtroende. Det arbete som kvinnorna, med stöd av organisationer som Somaya, UKV eller Terrafem påbörjar i en akut fas fortsätter under lång tid. Efter hand ändrar arbetet karaktär, men det hänger ihop. Vetskapen om att de kan få ett långsiktigt stöd spelar roll för om de har möjlighet att ta emot och ta till sig det kortsiktiga, akuta stödet. Och det bemötande kvinnorna får i en akut fas bär de med sig långsiktigt.

På samma sätt spelar sambanden roll för personalens möjlighet att ge adekvat stöd: om de vet att de har möjlighet att ge en kvinna stöd under en längre tid, kan de ge förutsättningar för en långsiktighet redan i det akuta stödet. Och ett långsiktigt stöd kan hela tiden bygga vidare på den tillit och det förtroende som de skapat från början. Även socialsekreterarna uttrycker tydligt att det tar lång tid för en kvinna att komma tillbaka till ett fungerande liv efter att ha varit utsatt för våld, och att en långsiktighet, och en kontinuitet i vem som ger stödet från den akuta fasen och framåt, är centralt. De säger också - liksom kvinnorna och personalen - att ett långsiktigt stöd som hänger ihop med ett akut är i längden det mest mänskligt och ekonomiskt hållbara. Ett långsiktigt stöd kan också vara direkt livsavgörande, om det ger kvinnan praktisk möjlighet och inre styrka och självförtroende att inte återvända till den man eller den familj som utsatt henne för våld.

Liksom det finns en stor enighet hos kvinnorna, socialsekreterarna och personalen om att det akuta och det långsiktiga hänger samman, beskriver de alla olika typer av stöd som sammanflätade. Våldsutsatta kvinnors liv, liksom allas liv, kan inte delas upp i olika separata fack utan utgör en helhet där alla delar hänger ihop. Om det praktiska i vardagen inte fungerar, är det svårt att bygga upp självkänsla och självförtroende, ta till sig redskap för att bearbeta och förstå sina erfarenheter eller att skapa nya relationer. Och vice versa: utan självkänsla, självförtroende, redskap och relationer är det svårt att bygga upp en fungerande vardag. Också socialsekreterarna ser tydligt dessa samband, och pratar om hur svårt det kan vara att se till att detta genomsyrar deras egen praktik. De nämner exempelvis hur enhetsgränser inom socialtjänsten försvårar för kvinnor att få adekvat hjälp med olika typer av stöd. För

personalen är sambanden mellan olika typer av stöd en grundbult i och förutsättning för arbetet. Med den våldsutsatta kvinnan i fokus blir helheten en självklarhet.

Också när det gäller vikten av kontinuitet i stödet är kvinnorna, socialsekreterarna och personalen eniga. Det akuta stödet fungerar bäst om både de som får och ger stöd vet att det inte plötsligt tar slut. Ett långsiktigt stöd som bygger vidare på relationer som skapas i en akut fas, blir någonting annat - och bättre - än om relationen måste skapas igen och igen. Och om samma personer finns där för att ge olika typer av stöd - eller ha en överblick och hålla ihop de olika typerna av stöd - har kvinnan bättre förutsättningar att bygga upp ett liv utan våld. Alla tre aktörerna är också eniga om att stöd inte bara kommer från de som är satta att ge stöd, utan att stödet mellan kvinnor som delar erfarenheter av våld är avgörande. Det handlar både om att skapa ett nytt socialt sammanhang, men också om att i dialog med andra bearbeta sina egna erfarenheter - både genom att prata om dem och att helt medvetet låta bli att göra det.

Kvinnorna, socialsekreterarna och personalen talar i sina berättelser alltså ofta med en röst om hur ett bra stöd ser ut, eller borde se ut. När de berättar om praktiken är bilden en annan. Många av kvinnorna uttrycker en besvikelse över socialtjänstens agerande, och berättar exempelvis om hur placeringar avbrutits med kort varsel, hur de förlorat stöd trots att de mått mycket dåligt, om uteblivna hotbedömningar och stora problem att hitta boende. Likaså beskriver personalen en frustration över att kvinnornas placeringar är alltför korta och att de lämnas utan samhällets stöd i en situation där de inte är redo att gå vidare. Både kvinnorna och personalen ser ofta en brist på kunskap om och förståelse för våldsutsatta kvinnors situation hos socialtjänsten. Samtidigt har de förståelse för socialtjänstens uppdrag och begränsade resurser, och ser hur ett stort engagemang hos enskilda socialsekreterare gör stor skillnad. Socialsekreterarna å sin sida bekräftar att de ibland gör andra bedömningar än de skyddade boendena när det gäller hur länge en kvinna behöver stöd. Det handlar om ekonomi, att de har en kortsiktig budgetplanering att förhålla sig till, men också om en intern kultur där olika delar av stöd behandlas separat och där det inte finns ett långsiktigt tänkande. För socialsekreterarna är detta inte en önskvärd situation, utan någonting som skapar mycket stress och frustration hos dem själva.

Det tycks alltså råda en stor enighet hos de tre aktörer vi har intervjuat om vad ett bra stöd för våldsutsatta kvinnor innebär, och kvinnorna vittnar om att de fått just ett sådant stöd hos Somaya, UKV och Terrafem. Samtidigt förutsätter detta stöd socialtjänstens insatser, något som såväl kvinnorna som personalen - men också socialsekreterarna - berättar om ofta brister. Priset är högt för den enskilda kvinnan, men också för samhället. Att se helheten i stödet ger mänskliga och ekonomiska vinster för alla inblandade. Denna rapport, och den metod som vi presenterar nedan, är vårt bidrag till att stärka helhetstänkandet i stödet till våldsutsatta kvinnor.

Rum för stöd: att skapa ett liv fritt från våld

I vår metod för ett helhetstänkande när det gäller stöd till våldsutsatta kvinnor har vi valt att placera de olika typerna av stöd vi identifierat genom detta projekt i fyra "rum för stöd". Vi kallar dem rum för emotionellt stöd, stöd i att navigera, stöd till lärande och förståelse, och socialt stöd. I varje rum finns ett mål och flera delmål, och sätt att arbeta akut och långsiktigt. I linje med det vi poängterat genom hela rapporten hänger dessa rum tätt samman, och arbetssätten i de akuta och långsiktiga faserna är ömsesidigt beroende.

Metoden är relevant för hela Somayas, UKVs och Terrafems verksamhet, och vi tror att den också kan vara till nytta för flera organisationer som ger stöd till våldsutsatta kvinnor. Den är relevant för våldsutsatta kvinnor som får stöd från Somaya, UKV och Terrafem oavsett vilket kulturellt sammanhang de lever i, men den sätter fokus på olika omständigheter som är viktiga att beakta när kvinnor varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa omständigheter kan vara relevanta också i andra sammanhang när flera personer är aktiva i våldsutövning och kontroll av kvinnor, såsom i kriminella nätverk (till exempel människohandel, prostitution) och andra grupper. Vid behov kan metoden kompletteras genom att byta ut de omständigheter som är relevanta i ett hederskulturellt sammanhang, mot omständigheter i andra kulturella, subkulturella och sociala sammanhang.

Metoden presenterar vad Somaya, UKV och Terrafem redan gör, och ger verktyg för att strukturera och vidareutveckla arbetet. Den ska fungera för alla, och kunna anpassas till varje organisations specifika verksamhet.

Metodens utgångspunkter

Metodens utgångspunkt är en sammanhållen förståelse av stöd och våld som ligger till grund för organisationernas arbetssätt. Metoden beskriver ett helhetstänkande.

Vi använder oss av begreppet "rum", som kommer från materialet, för att referera till utrymmen som skapas och fylls med olika typer av stöd - för, och tillsammans med, de stödsökande. Det är därför som kvinnornas röster ligger till grund för innehållet i varje rum.

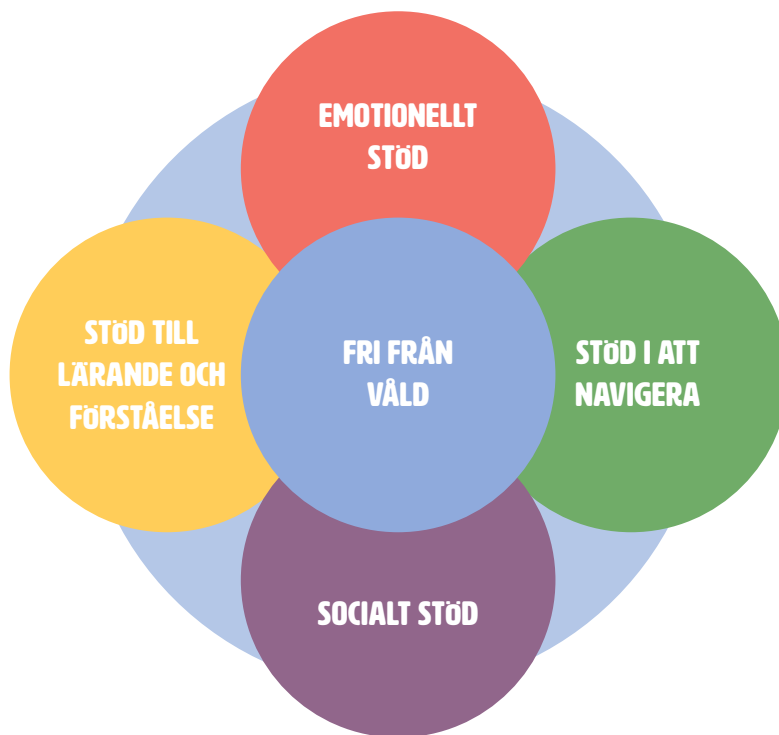
De olika typer av stöd och alla rum för stöd hänger samman, de handlar om olika bitar som behövs för att nå målet: ett liv fritt från våld. Akut och långsiktigt stöd hänger också samman: det akuta är en bas för det långsiktiga, och det långsiktiga är en förutsättning för det akuta. Kontinuitet i stödet möjliggör relationer av tillit och förtroende, som i sin tur möjliggör ett långsiktigt stöd.

Metoden utgår från den förståelse av våld som presenterats i rapporten. Könrelaterat våld är fysiskt, psykisk, sexuell, ekonomisk skada som är ett uttryck för ojämlika maktförhållanden och ett sätt att stärka dem. Hedersrelaterat våld är en form av könrelaterat våld, som är handlingar som motiveras och legitimeras med hänvisning till familjens, släktens eller gruppens heder. För att bli begripligt måste våldet - oavsett var, mot vem och av vem det utövas - förstås i sitt sammanhang.

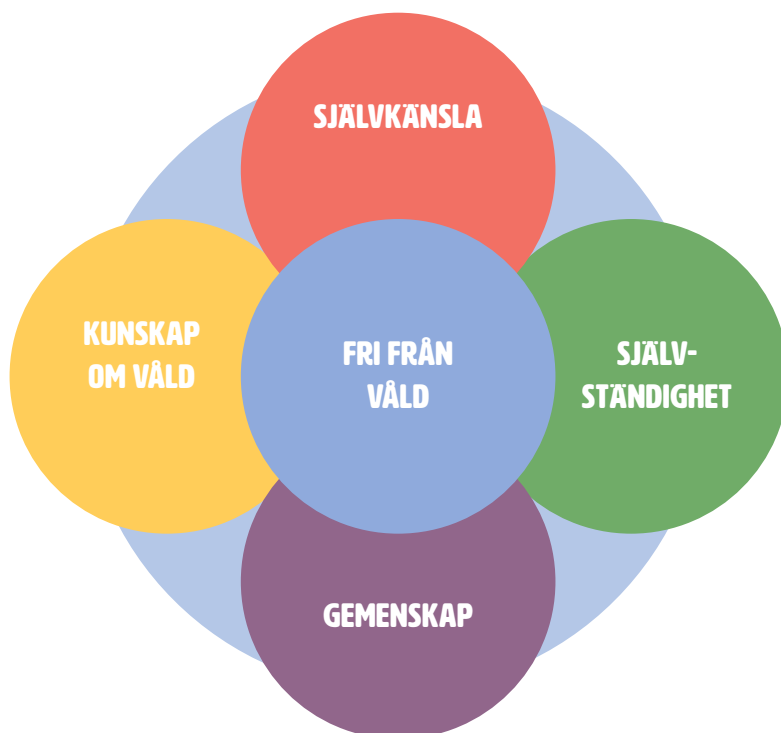
Metodens innehåll

Metoden beskriver fyra rum för stöd: emotionellt stöd, stöd i att navigera, stöd till lärande och förståelse, socialt stöd. Varje rum har ett mål och flera delmål. I varje rum beskrivs ett arbetssätt för att stötta kvinnan i att nå målen, och vad som är viktigt att tänka på akut och långsiktigt. I varje rum beskrivs även omständigheter som är relevanta att beakta om kvinnan är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.

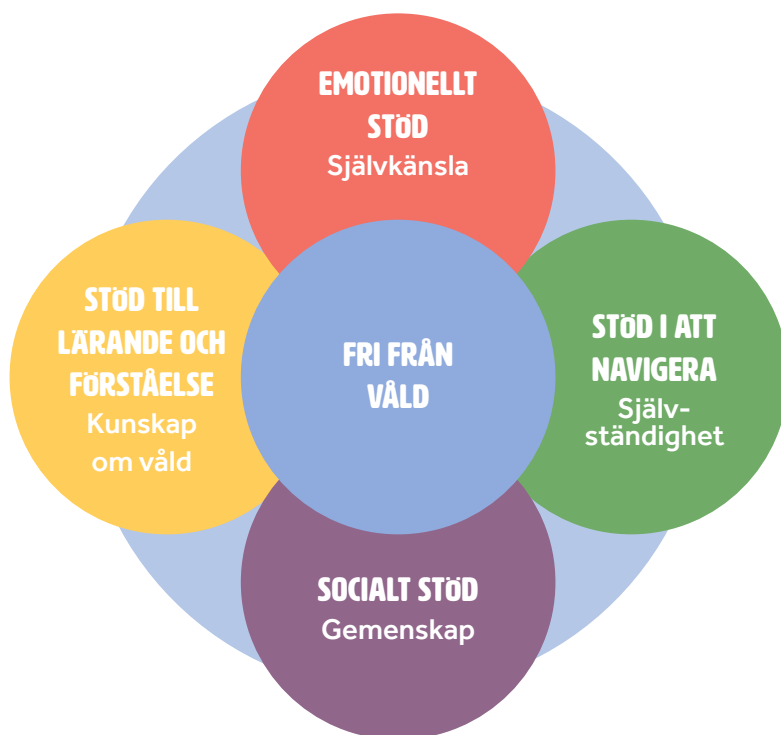
Fyra rum för stöd med ett gemensamt mål: Ett liv fritt från våld

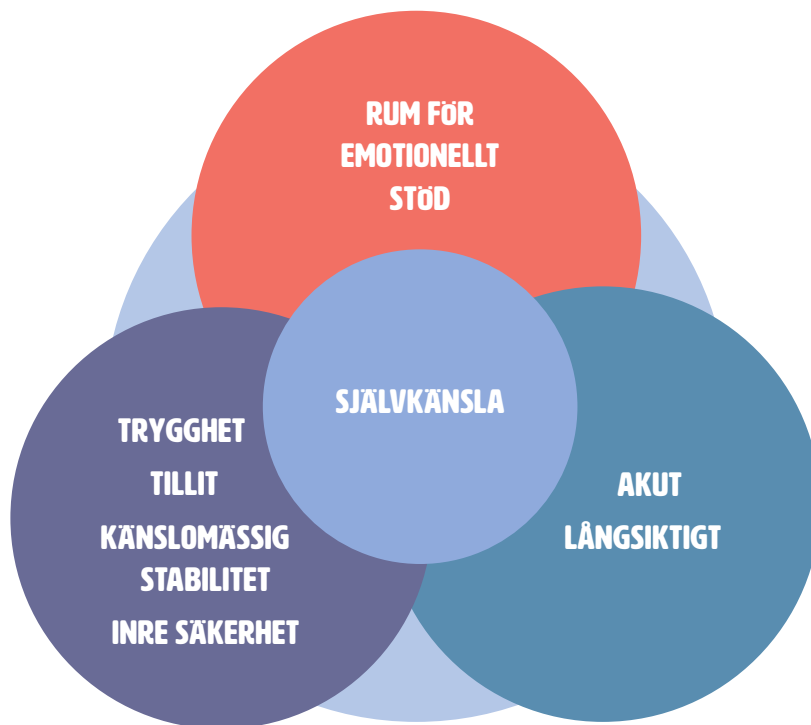
Ett mål för varje rum

Rum och Mål

Rum för emotionellt stöd

Mål: Självkänsla

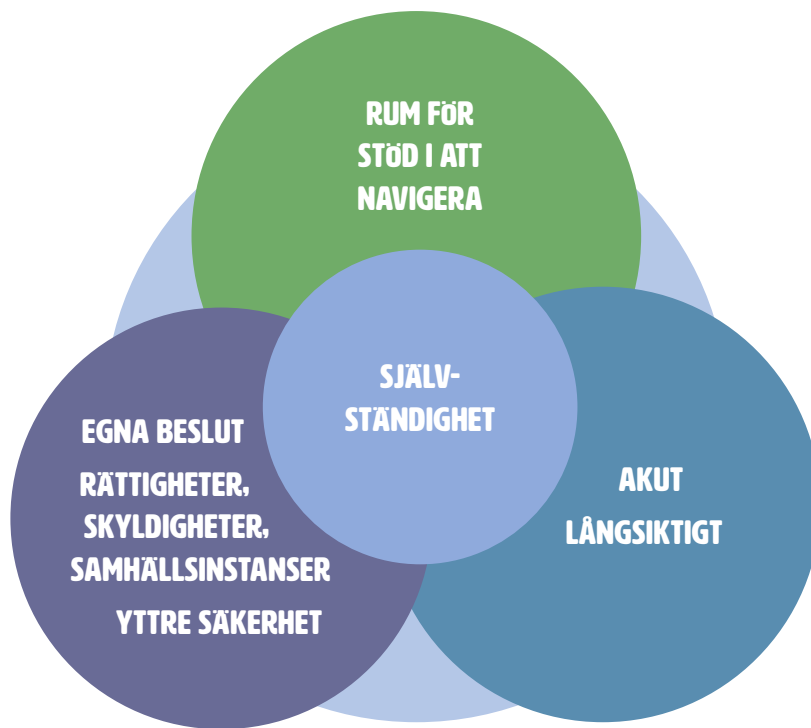
Delmål: Trygghet. Tillit. Känslomässig stabilitet. Inre säkerhet.

Hur rummet skapas/arbetssätt: Gott bemötande med respekt och empati, omhändertagande, aktivt lyssnande, icke-dömande lyssnande, stärkande och stöttande samtal (individuella/grupp).

- Akut: Kvinnan blir lyssnad på, bekräftad och omhändertagen. Hon blir varken dömd eller förmanad.
- Långsiktigt: Kvinnan får/återerövrar självkänsla och får stöd i att lita på andra. Hon får stöd i att identifiera egna inre resurser och egna mål för att leva ett liv utan våld. Hon får stöd i bearbetning av sorg över förluster.

Hedersrelaterat våld och förtryck: Om familjemedlemmar (de som förväntas skydda) är förövare kan det finnas en ännu starkare känslomässig bindning än om det är en partner, och därmed starkare känslor av svek. En hotbild som inkluderar flera och som finns kvar länge kan göra processen att bli känslomässigt fri från våldet svårare.

Rum för stöd i att navigera

Mål: Självtändighet

Delmål: Förmåga att fatta egna beslut. Kunskap om rättigheter, skyldigheter och relevanta samhällsinstanser. Yttre säkerhet.

Hur rummet skapas/arbetssätt: Hjälptill självhjälpt. Stöd i att navigera i relation till olika samhällsinstanser. Ge information och praktiskt stöd gällande till exempel bostad, hälsa, studier, arbete, skydd, rättsprocesser och myndighetskontakter.

- Akut: Kvinnan får stöd i att planera för framtiden, göra och följa upp planer. Hon får kunskap om olika samhällsinstanser och stöd i att etablera/återetablera sig.
- Långsiktigt: Kvinnan får självförtroende att realisera sina framtidsplaner och agera självständigt i samhället.

Hedersrelaterat våld och förtryck: Risk för okunskap och fördomar hos samhällsinstanser. Desinformation om samhället från förövaren/förövarna i syfte att isolera och kontrollera. Om man under uppväxten inte fått ta eget ansvar och fatta egna beslut är det svårt att göra det i en krissituation. Hotbilden som kan göra yttre säkerhetstänkande än mer angeläget.

Rum för stöd till lärande och förståelse

Mål: Kunskap om våld

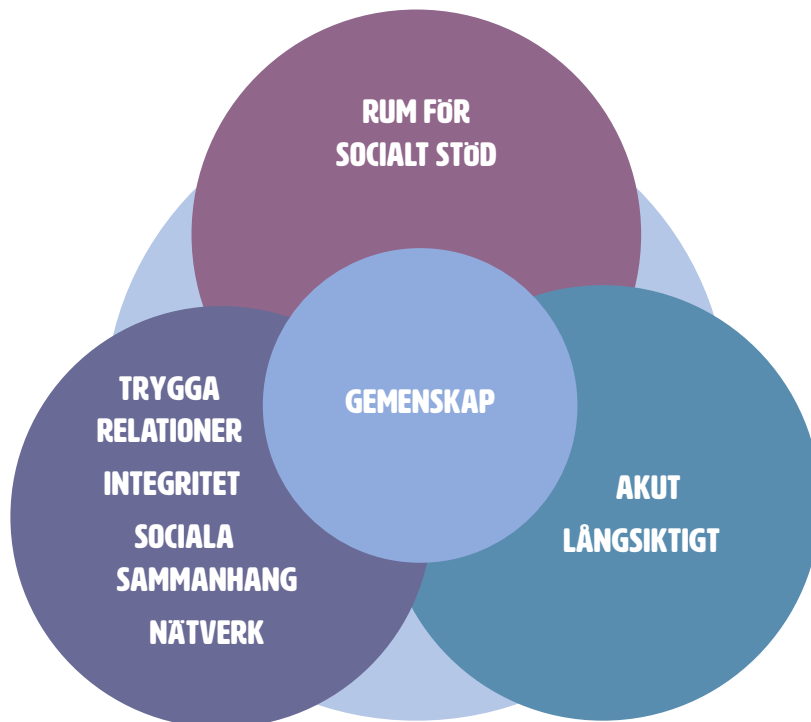
Delmål: Kunskap om och förståelse av våldets mekanismer och normer för kön. Placera skulden hos förövaren. Kunskap om inre och yttre säkerhet och skydd.

Hur rummet skapas/arbetssätt: Samtal (individuella/grupp) om våld, där individen får verktyg att tolka sina erfarenheter av våld som en del i ett mönster/helhet.

- Akut: Kvinnan får redskap att börja se mönster, hur våldet fungerar, våldets mekanismer.
- Långsiktigt: Kvinnan börjar kunna förstå och bli fri från skuld, placerar skulden hos förövaren. Att gå tillbaka till förövaren/förövarna inte längre ett alternativ.

Hedersrelaterat våld och förtryck: Egna och andras bortförklaringar av våld som läggs på den våldsutsatta. Stark skuld som kan uttalas explicit av flera närstående ("smutsat familjens heder"). Latent våld som kan göra att det tar tid att nå förståelse.

Rum för socialt stöd

Mål: Gemenskap

Delmål: Trygga relationer och integritet. Sociala sammanhang och nätverk.

Hur rummet skapas/arbetssätt: Sociala och kreativa aktiviteter och trygga samtal som inte handlar om våld.

- Akut: Kvinnan får dela sin vardag med andra kvinnor med liknande erfarenheter och får också uppleva det roliga i livet. Hon kommer bort från isolering och ensamhet.
- Långsiktigt: Kvinnan deltar i sociala sammanhang. Hon utvecklar tillit till sig själv, sin integritet, förmåga att sätta gränser och skapa egna relationer. Hon blir fri från våldet.

Hedersrelaterat våld och förtryck: Om man är tvungen att lämna hela sin familj och nätverk när man bryter upp från våldet, kan ensamheten och isoleringen bli påtaglig. Det är viktigt - och kan ta lång tid - att bygga upp ett nytt socialt sammanhang, en ny familj.

kerrafem
nätverk
för kvinnors rätt
mot mäns våld

Stiftelsen
Unga Kvinnors Värn
För unga kvinnor i kris

SOMAYA
KVINNO- & TJEJJOUR

